

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MEHMET BAŞARAN

MİLLİ MÜCADELE'DE ÇİNE HEYET-İ MİLLİYESİ (1919-1920)

Mustafa Kemal Atatürk

YÖRÜK ALİ VE KIZANLARI

.

ISBN 975 - 00966-0-6

2. Baskı İstanbul, Aralık 2006

Kapak Tasarım: Ali Haydar ÖZTÜRK

Baskı: Mor Ajans

Tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım için yapılacak kısa
alıntılar dışında, yayıncının
yazılı izni olmaksızın
hiç bir yolda çoğaltılamaz.

MİLLİ MÜCADELE'DE ÇİNE HEYET-İ MİLLİYESİ (1919-1920)

Mehmet BAŞARAN

İSTANBUL 2006

Tarih yapan ve yazan Kuva-yı Milliyeci
Asaf Gökbel'in anısında
Ülkesi için her yönden bağımsızlık savaşımı veren
başta Yörük Ali Efe olmak üzere
tüm kuva-yı milliyecilere ithaf edilmiştir.

Onlara ayıracağım
zamanlarını bana veren
eşim Funda'ya oğlum
Oğün'e saygı ve sevgimle

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
Belgelerin Listesi	2
Haritaların Listesi	2
Resimlerin Listesi	2
KİTABA KÜÇÜK BİR KATKI	3
ÖNSÖZ	4
GİRİŞ	5
I. BÖLÜM	7
MİLLÎ MÜCADELE'DE ÇİNE HEYET-İ MİLLİYESİ	7
1. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu ve Mondros Mütarekesi:	7
2. İzmir ve Ege Bölgesi'nin İşgali, Batı Anadolu'daki Askeri Yapı ve Nüfus:	8
3. İşgallere Karşı Kurtuluş Çareleri:	11
4. Aydın'ın İşgalini Hazırlayan Olaylar ve Yunan İşgalinin Genişlemesi:	12
5. İzmir ve Aydın'ın İşgali ve Tepkiler:	14
6. Kuva-yı Milliye'nin Kuruluşu, Anlamı ve Yararları:	16
7. Çine'de Kuva-yı Milliye Oluşumu:	23
8. Yörük Ali ve Kılıç oğlu Hüseyin Efeler:	27
9. Ulusal Hareketin Genişlemesi ve Çine Heyeti Milliye'sinin Oluşumu:	28
10. Malgaç Baskını ve Yunanlıların Aydın'ı İkinci Defa İşgali:	33
11. Yunanlıların Çine'ye İlerlemeleri ve İtalyanların Müdahalesi:	39
12. Diğer Cephelerde Mücadeleler ve İstanbul Hükümeti'nin Tutumu:	40
13. Yörük Ali Efe ve Demirci Mehmet Efe:	41
14. Nazilli Kongresi:	43
15. Yunan Saldırı Hareketi ve Aydın Cephesi Genel Durumu:	44
16. Yunanlılara Karşı İtalyanların Tutumu:	45
17. Yunan Saldırısı ve Çine'ye Düşen Yunan Uçağı:	47
18. Milli Çine Taburunun Oluşturulması:	47
19. Çine Kuva-yı Milliyesi'nin Faaliyetlerinin Sonucu:	50
20. Efelerin ve Efeliğin Tasfiyesi:	50
II. BÖLÜM	51
ÇİNE HEYET-İ MİLLİYE KARAR DEFTERİ	51
1. Çine Heyet-i Milliye Karar Defteri Hakkında Açıklamalar:	51
2. Çine Heyet-i Milliye Karar Defterinde Yer Alan Kararlar:	52
3. Çine Heyet-i Milliye Karar Defterinin Değerlendirilmesi:	69
SÖZLÜK	70
KAYNAKÇA	72
DİZİN	74
EKLER	76
Çine Kuva-yı Milliye Heyeti Karar Defterinden Seçme Karar Örnekleri	76

Belgelerin Listesi

Belge 1: Rumların Mallarına El Konulması Hakkındaki Yazı	19
Belge 2: Kuva-yı Miliye'nin Açmış Olduğu İhale Örneği	21
Belge 3: Çineli Terzinin Başvurusunu Gösteren Yazı	22
Belge 4: Ziya Bey Hakkındaki Yazı	34
Belge 5: Çine Heyet-i Milliye Reisi Hidayet Efendi'nin Muhacir İşesi İçin Yolladığı Telgraflar	44
Belge 6: 57 Fırka Kumandanının Yazısı	46

Haritaların Listesi

Harita 1: Mondros Mütarekesi Sırasında 57. Fırka'nın Yayılma Alanı	10
Harita 2: Aydın ve Nazilli'nin Haziran 1919'da İşgali ve 57. Fırka'nın Durumu.....	16
Harita 3: Yörük Ali Efe'nin Malgaç Köprüsü Baskını (16/6/1919)	33
Harita 4: Yunanlıların Aydın'ı İkinci Defa İşgal Etmeleri (3, 4, 5 Temmuz 1919).....	38
Harita 5: 57. Tümenin 20 Ağustos 1919'daki Durumu	42

Resimlerin Listesi

Resim 1: Kurtuluş Savaşı Sırasında Asaf Gökbel	27
Resim 2: Yörük Ali Efe ve Arkadaşları	28
Resim 3: Çaltılı Molla Hasan oğlu Hasan Güney	31
Resim 4: Dereli Köyü'nden Molla Mehmet Tosun	31
Resim 5: Hafız Hidayet Efendi	32
Resim 6: Kuva-yı Milliye Harekatının temelini atıldığı Çine Askerlik Şubesi.....	32

KİTABA KÜÇÜK BİR KATKI

Babam Asaf Gökbel'in, Aydın'ın işgalinden sonra Çine'de yakın arkadaşları ile birlikte işgal kuvvetlerine karşı kurmaya çalıştıkları direniş cephesi için çalışmalarına ait bir çok belge ve doküman ölüm tarihi 1968'e kadar kendisi tarafından muhafaza edilmişse de, bunların mevcudiyetinden bî-haber olduğumuzdan, ancak ölümünden sonra ve varislerce evin satışına karar verilince evde yaptığım bir araştırmada bazı belgelere rastladım. Toparlayabildiklerimi İzmir'deki evime taşıdım. Maalesef hepsi de eski Arap harfleri ile yazılmıştı. Ben dahil hiçbir kardeşim bunları okuyamıyorduk. Bu nedenle belgeleri muhafazama aldım. Zamanı gelince ilgililere verecektim ki, bu arada Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim görevlisi olan ve daha önceden de tanıdığımız, dostumuz tarihçi Mehmet Başaran'ı hatırladık. Temasımız neticesinde İzmir'deki evimize zahmet buyurdu ve mevcut belgeleri teker teker inceleyerek özelleri (ki bunlar annemizin babamıza ve babamızın da annemize yazdığı evlilik öncesi ve sonrası özel mektuplardı) ayırdı ve diğerleri de muhafazası için bana iade etti.

Ancak, bu belgeleri kendisinden iyi değerlendirecek bir kimseyi tanımadığımdan ve mesleğine de uygun olacağını düşünerek kendisine teslim ettim.

Neticede belgeler yerine gitmiş ve sevgili tarihçi dostumuz sayesinde 85 sene evvel Çine'de düşmana karşı kurulan direniş cephesi ve yaptıkları eylemler, tuttıkları notlar çerçevesinde meydana çıkarak tarih yapıklarına bir sayfa daha eklenmiştir.

Yakın tarih yazarları kurtuluş savaşında bir avuç Çinelinin nasıl birlik olarak mücadele hırsları ile cemiyet kurdukları ve sonra Yörük Ali Efe ile birlikte Aydın'da bulunan düşmana karşı amansız baskınlar düzenlediklerini göreceklerdi. (Bu husus babam Asaf Gökbel'in Milli Mücadelede Aydın eserinde etraflı olarak belirtilmiştir.)

Bunları hatırlatıp yazmama vesile olduğu için tarihçi Mehmet Başaran'a ayrıca minnet ve şükranlarımı sunarım.

Salim Ferudun GÖKBEL
20 Temmuz 2005 Hatay / İZMİR

ÖNSÖZ

Geçmişe ilişkin araştırmalar, insanların içinde yaşadıkları ülke ve toplumu daha iyi tanımasını sağlamaktadır. Bu şekilde tarih insanlara kolektif bir kimlik vermektedir.

Bu çalışmamızda çağdaş Türkiye tarihinin oluşumunda önemli bir yer tutan 85 yıl öncesine giderek, günümüze ışık tutmak istedik.

I. Dünya Savaşı içinde yaşanan Osmanlı Devletine yönelik paylaşım çabaları savaş sonrasında imzalanan Mondros Mütarekesi'nin maddeleri ile taçlanmaktaydı. Bu paylaşım kimi taraflarca sessiz bir şekilde geçirtilirken, kimi çevrelerin ise tepkisinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kimi müdafaa-i hukuk cemiyetleri kurup bölgelerinin kurtuluşu sağlamaya çalışırken, kimi de söz ile bir şey yapılamayacağını kavranması ile birlikte silahlı savaşıma girmektedir.

İşte Mondros Mütarekesi'nin ardından düzenli ordu kurma aşamasına geçen bu süre Kuva-yı Milliye ile doldurulmaktaydı. Olumlulukları ve olumsuzlukları bünyesinde barındıran bu silahlı güç, yurdun düşman işgali gören her köşesinde etkinliğini sürdürmekteydi. Bu nedenle sadece Kuva-yı Milliye konusu, ciltler tutacak bir yapıtın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir.

Biz kaleme aldığımız bu satırlarda Aydın'da önemli bir yer tutan Kuva-yı Milliye'yi yalnızca Çine temelinde ele almak zorunda kaldık.

Bunun nedeni belirtmeye çalıştığımız gibi konunun genişliği olduğu kadar, Kuva-yı Milliye'ye ve yerel Heyet-i Milliye oluşumuna ışık tutacak olan bir karar defterinin özgün olarak elimize ulaşmasıdır.

Çine'de kurulan Heyet-i Milliye'nin aldığı kararları sayı ve tarih olarak kaleme alınmasından oluşan bu özgün defter, Kuva-yı Milliye'nin küçük ölçekli bir yerleşme biriminde sağlık, beslenme ve insan kaynağını nasıl oluşturduğuna ilişkin önemli bilgileri içermektedir. Bu bölgesel içerikli defterin yayınlanmasının, genel anlamda Kurtuluş Savaşı'nın hangi aşamalardan geçtiğinin bilinmesine önemli bir ışık tutacağı kanısını taşımaktayım.

Bu defterin bana ulaşmasını sağlayan başta Feridun Gökbel olmak üzere, alınan kararları bu deftere işleyen ve o dönem katiplik görevini yürüten ve daha sonra da Milli Mücadele Döneminde Aydın adını taşıyan önemli bir esere imza atan, hem tarih yapan, hem de tarih yazan rahmetle andığımız Kuva-yı Milliye Sayın Asaf Gökbel'e sonsuz saygılarımı iletirim. Araştırmalarım sırasında bana yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Sabri SÜRGEVİL'e, Öğr. Gör. Aydoğan DEMİR'e, Yrd. Doç. Dr. GÜNVER GÜNEŞ'e ve Yrd. Doç. Dr. Bülent ÇELİK'e ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÜRETEN'e şükran duygularımı sunmayı bir borç bilirim.

Bu kitabımın yayına hazırlanmasında büyük emeği geçen, finansman için sponsor bulan saygıdeğer Ali Haydar ÖZTÜRK'e ve Alpler Ziraat Aletleri Anonim Şirketi Yönetim Kurulu adına kitabın finansmanını üstlenen sayın Mümtaz ÖZALP'i saygıyla anar teşekkürlerimi sunarım.

Kitabın ikinci baskısı aşamasında da yardımlarını esirgemeyen, Aydın'da bir ilke imza atarak ilçe ilçe Kuva-yı Milliye'yi anlatan, Milli Mücadele'nin hangi aşamalardan geçerek gerçekleştiğini ve bu mücadelede rol oynayan önderleri Nazilli, Kuşadası, Söke, Germencik ve Koçarlı'da bilimsel toplantılarla dille getirerek anlatılmasını sağlayan Aydın İli ve İlçeleri Kültür ve Eğitim Derneği'ne ve bu derneğin Aydın'da ki etkinliklerin yürütülmesinde büyük çabaları olan sayın Ünal UYGUÇ'a da sonsuz saygılarımı sunmayı bir borç bilirim.

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BAŞARAN

Aralık 2006 - AYDIN

GİRİŞ

Kent ve Yerel Tarih çalışmaları, insanlara yaşadıkları coğrafyaya ve tarihine ilgi duymasını sağlar.

Bu çalışmalar uzun veya kısa dönemli olarak olayları ele alınmaktadır. Coğrafyasıyla ve tarihiyle yüzlerce yıllık olaylar bir sıra ile yansıtılabilirken, bu yüzlerce yıllık olaylar içerisinde bir yıllık dönemde ele alınabilmek derinlemesine işlenebilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'ne ulaşan dönem içerisinde, Misak-ı Milli sınırları içerisinde yaşanan savaşımın içerisinde 1919-1922 dönemi ele alındığı gibi, yalnızca Çine temelinde 1919-1922 olaylarının gelişimi de verilebilmektedir.

1919 yılının Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumunda önemli bir konumu söz konusudur. Bu tarihten Cumhuriyet'e giden süreçte en küçük bir yerleşim biriminde yaşananların, yöneticilerinin ve halkın tutumunun ne olduğunu aydınlatacak belge ve bilgileri ortaya koymak büyük bir önem sunmaktadır.

Ancak, bu bilgilerin hızla yok olduğunu söylememiz gerekmektedir. Olayların içinde yaşamış kişilerin elinde tuttukları bilgiler bazen bilgisizlik, bazen de çeşitli çekinceler nedeniyle gün yüzüne çıkmamaktadır.

Bu çalışmamızda biz elimizdeki belge açısından şanslı bir konumda olduğumuzu söyleyebiliriz.

Bu çalışmanın birinci bölümünde İzmir ve Aydın'ın işgal edilmesinin ardından Çine'nin Kurtuluş Savaşı döneminde yaşadıkları hakkında Heyet-i Milliye Karar Defteri de temel alınarak bilgi verilmiş. İkinci bölümde ise yaşanan olaylara birinci elden kaynak olan Heyet-i Milliye Karar Defteri'nde yer alan kararlara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise bu kararların ışığında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Heyet-i Milliye karar defterinin diline sadık kalınmış, sadeleştirme yöntemi uygulanmamış, ancak kitabın sonuna bir sözlük eklenmiştir.

I. BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE'DE ÇİNE HEYET-İ MİLLİYESİ (1919-1920)

1. I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu ve Mondros Mütarekesi:

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasını ve bu yıkıntıların üzerinde yeni ve bağımsız Türk devletinin kurulmasını sağlayan Birinci Dünya Savaşı, Dünya tarihi ve Türkiye tarihi açısından büyük önem taşımaktadır¹.

I. Dünya Savaşı öncesinde Avrupa ikiye ayrılmıştı. Bir yanda, İngiltere'nin başını çektiği Rusya ve Fransa, öte yanda Almanya'nın liderliğinde ki Avusturya-Macaristan ve İtalya'nın beraber olduğu iki ayrı çıkar grubu mücadele alanına çıkar.

İngilizler ve Almanlar petrol alanları üzerinde egemenlik kurmak isterken, Osmanlı'yı yok edip, topraklarına konmak ve çevre ülkelere atlama sevdası peşinde koşar.

Fransa, Suriye ile ilgilenirken, Rusya, boğazları ele geçirip sıcak denizlere inmeyi, Doğu Anadolu'daki bazı illeri kendi topraklarına katmayı planlamaktaydı. Bunun için 4 Mart – 10 Nisan 1915'de İngiltere, Fransa ve Rusya arasında *İstanbul Anlaşması*, 26 Nisan 1915'de Londra'da İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında *Londra Sözleşmesi*, 26 Nisan – 9 Mayıs 1916'da Fransa, İngiltere ve Rusya arasında *Sykes-Picot Anlaşması*, 10 - 21 Nisan 1917'de de İngiltere, Fransa ve İtalya arasından *St. Jean de Maurienne Anlaşması* yürürlüğe konulmaya başlanmıştı².

Bu düşüncelerle gerçekleşen, I. Dünya Savaşı dört yıl sürer.

1914-1918 yılları içinde Osmanlı orduları, Galiçya, Romanya, Makedonya, Kafkasya, Irak, Yemen, Suriye ve Çanakkale'de çarpışarak, yüz binlerce şehit verir.

1918 yılının sonbaharında Almanlar ve Bulgarlar barış isteyince Osmanlı İmparatorluğu da barış istemek zorunda kalır³.

16 Ekim 1918'de bir toplantı yapan Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında Kurmay Nuri Bey, "*Maa't-teessüf gördük ki, bir buçuk milyon askere mukabil bütün memalik-i Osmaniye'nin müdafaası için yalnız yemiş iki bir tüfek var..*" sözleri ile ateşkese uzanan yolun gerekçesini çarpıcı bir şekilde vurgulamaktaydı⁴.

Vahdettin, Mondros Mütarekesi görüşmelerine başdelege olarak Ayân meclisi üyelerinden Damat Ferit Paşa'nın gitmesi istemekte ve onu öne sürmekteydi. Ancak, İzzet Paşa kabinesi ise, Damat Ferit'in yeteneksizliği ve liyakatsizliği üzerinde durmaktaydı ve yapılan tartışmalar sonucu Başdelege olarak Bahriye Nazırı Rauf Bey'in katılması uygun görüldü.

¹ Ergün Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, İzmir 2000, s. 44.

² Sıtkı Aydın, *Güney Batı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekati*, Ankara 2002, s. 11-12.

³ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu, En Uzun 15 Günü Ödemiş Direnişi*, İstanbul 1996, s. 31-39.

⁴ Ali Fuad Türkoglu, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara 1949, s. 26.

Başdelege Rauf Orbay ve ikinci delege Reşad Hikmet, 25 Ekim 1918'de İzmir'e geldiler. O sırada İzmir'de bulunan 8. Ordu'nun kurmay Başkanı Yarbay Sadullah Güney'de bu heyete askeri delege olarak katıldı. Bu şekilde oluşan Mütareke Heyeti'ni ve yanındakilerini Foça önlerinde bekleyen İngiliz kruvazörü almaya gelmişti¹

Böylece, Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda, 30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu adına Bahriye Nazırı Rauf Bey ile İngilizler adına Amiral Calthrope'un katılımıyla mütareke imzalanır.

Sekiz yıl süren bir savaş geçmişinin ardından, bir zamanların muhteşem Osmanlı İmparatorluğu yenilmiş, orduları dağıtılmış², terhis edilmiş, geriye bir avuç asker kalmış³ morali çökmüş, savaşlarda büyük insan kayıplarına uğramıştır. Silah, cephane, ulaşım yolları, haberleşme araçları, liman ve tersaneleri galip devletlerin denetimine bırakılmıştır. Ayrıca, İtilaf Devletleri, ülkenin her hangi bir yerini güvenlikleri tehdit edildiği anda işgal edebilme hakkını elde ederken, Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulması için de gerekli yasal dayanaklarını oluşturmışlardır⁴.

Bu kararlar sonucu Osmanlı Devleti paylaşılırken, yeni devletlerin de ortaya çıkması olanaklı duruma getirilmiştir.

Suriye'de Halep kentinde 7. Ordu'nun komutanlığını üstlenmiş olan Mustafa Kemal, Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği bir raporla, bu antlaşmaya sert bir biçimde karşı çıkar.

Ancak, hükümet bunu bir başarı olarak değerlendirmekte⁵, imza töreninden İstanbul'a dönen Rauf Bey, Yenigün gazetesine verdiği demeçte;

"...Akd eylediğimiz mütareke neticesinde Devletimizin istiklâli, saltanatımızın hukuku tamamıyla kurtarılmıştır. Bu mütareke, galip ile mağlup arasında müâkid bir mütareke değil, belki hal-i harbten çıkmak isteyen mütevâzin iki kuvvet beyninde akt olunabilecek bir tatil-i muhâsamât mahiyetindedir" demektedir⁶.

Bu iyi niyetli mesajlara karşın, 3 Kasım 1918'de Musul, 9 Kasım 1918'de İskenderun Limanının İngilizler tarafından işgal edilmesi önlenememektedir.

13 Kasım 1918'de de İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan gemilerinden oluşan karma donanma İstanbul Limanı'na girmektedir⁷.

2. İzmir ve Ege Bölgesi'nin İşgali, Batı Anadolu'daki Askeri Yapı ve Nüfus:

Ege Bölgesi, özellikle Tanzimat'tan sonra İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika'nın ekonomik ve kültürel yönden geniş çaplı etkinliklerine sahne olmuştu.

Amerika'nın Ege'deki çalışmaları daha çok dinsel ve kültürel yönden olmasına karşılık, İngilizler ve Fransızlar demiryolları ve sanayi kuruluşlarıyla ekonomik yönden etkinlik göstermektedir.

Sömürgeci devletler arasındaki rekabet, bu dönemde Yunanistan'ı ön plana çıkarmaktaydı. İngiltere, Yunanistan'ı kendi çıkarları açısından kullanmak isterken, Yunanistan da bundan yararlanarak *"Megali İdea"* düşüncesini yaşama geçirmek istemektedir⁸. Böylece; 15 Mayıs 1919'da, Mondros Mütarekesinin 7. maddesinde galip devletlere tanınan hakka dayanılarak Yunan kuvvetleri tarafından işgal süreci başlatılmaktaydı. Gerekçe

¹ Celal Bayar, *Ben de Yazdım, Cilt 1*, Sabah Kitapları 48, İstanbul 1997, s. 27-30.

² Ergün Aybars, *Türkiye...*, s. 79-80.

³ Toktamış Ateş, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul 1993, s. 189.,

⁴ Ergün Aybars, *Türkiye...*, s. 79-80.

⁵ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye...*, s. 33-39.

⁶ Doğu Ergil, *Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi*, Ankara 1981, s. 23.

⁷ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye...*, s. 33-39.

⁸ Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Haziran 1981, s. 64..

bu olmakla beraber, işgalin asıl nedeni, yukarıda da belirttiğimiz gibi Türkiye'nin paylaşılmasına ilişkin planın ivedilikle uygulanmaya konulmasıydı¹.

Bu oluşumları izleyecek olursak, Mondros Mütarekesinin imzalanmasından 6 gün sonra Mondros Mütarekesi görüşmelerine de katılmış olan İngiliz Deniz Kuvvetlerinden Binbaşı Dickson komutasındaki M-29 numaralı orta boy bir savaş gemisi, İzmir limanına gelmişti. Bu nedenle dönemiyle ilgili sorunları iyi bir şekilde bilmekteydi. 7 Kasım 1918 tarihli **"Köylü"** gazetesinde çıkan resmi açıklamasında, İzmir'de kalacağı süre içinde, siyasal ve resmi ilişkileri düzenleyeceğini belirtmekteydi. Ancak, Batı Anadolu'ya akın eden yerli Rumlar ve Yunanlılar bu İzmir'e gelişi ve açıklamayı farklı bir şekilde yorumlayacaklardı.

M-29 gemisinin limana girmesiyle Kordon'daki canlılık birden artmış, özellikle Rum ve Yunanlılar geminin gelişi dikkatle izlemişler, Ortodoks papazları da tuz ve ekmek sunmuşlardı. Bu gelişmelerle **"zito"** naraları çoğalacaktı.

Türk erkeklerin fesleri başlarından alınıp çiğnenmiş, bazıları dövülmüş, kadın ve kızların çarşafı yırtılmış, tramvaylardaki haremliği selamlıktan ayırmakta olan örtüler parçalanmış, dükkan ve işyerleri taşlanmıştı².

Bu olaylar ve Yunanlıların İzmir'i işgali beklenmedik şeyler değildi. İzmir ve çevresindeki Rumlar bu işgali aylardır beklemekteydiler³ Bir Yunanlı bu olayları şöyle anlatmaktaydı.

*"Bunun bir kalp birliği, çiçek ve bayrak bayramı olduğunu söylemek kâfidir. Bütün Yunan filosu orada, bütün askeri mızıkalar milli havalar çalıyor. Gemilerin düdüklü keskin sesleriyle, bütün kiliselerin çanları bu şenliğe iştirak ediyor, metropolit ve rahipler diz çökmüş, ağlayarak ve ilahiler söyleyerek halâskar bayrakları öpüyorlardı. Ordu ve deniz erleri sevinçten sarhoş olmuş halkın elleri üzerinde, çiçekler içinde sokaklardan geçiyorlardı. İzmir beş asırlık esaretten sonra tekrar kendi hüviyeti olan Yunan hürriyetini elde etmiş oluyordu."*⁴.

24 Nisan 1919'da, İtalyan delegeleri, Fiume meselesinden gücenip Paris Barış Konferansını ve Paris'i terk ederlerken, aynı zamanda İtalyanlar, Konya'da bulundurdıkları işgal kuvvetlerinden başka Antalya ve Marmaris'e asker çıkarmışlar, İzmir limanına da bir savaş gemisi göndermişlerdi.

İtalyan Hükümeti'nin bu siyasal nümayişi, konferansın, Yunanlılar lehine acele karar vermesine neden olmaktaydı. Özellikle, İngilizler, İzmir'i İtalyanlara kaparmak istemiyorlardı.

Bu gelişmeler sonucu Türkiye ne olacaktı? Amerikalı yazar Michael Llewellyn Smith, şunları yazmaktaydı. *"Türkiye Kastamonu, Ankara ve Konya vilayetlerini içine alan, acınacak haldeki küçük bir Anadolu tahıl ambarına dönüştürülecekti...[Ancak] Bu boyun eğmenin altında her an patlayabilecek ulusal nefret duyguları yatıyordu. Anadolu'nun denetlenmeyen iç bölgelerindeki saklı silahlar ortaya çıkarılacak ve yepyeni bir Türk Anka Kuşu savaşın külleri arasında doğup yükselecekti"*⁵.

Bu oluşumları değerlendirme soğukkanlılığını gösteremeyenlerden biri olan Venizelos, Amerika Cumhurbaşkanı Wilson'u ziyaret etti. Wilson, Venizelos'a *"Yunan milli emelleri meselesinde kendine güvenebileceğini"* söyledi.

Lloyd George'da Venizelos'a, *"Asya'daki Hristiyanları kurtarmak için iki üç gün zarfında İzmir'e asker çıkarmaya muktedir olup olmadığını"* sordu.

¹ Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, Cilt 1, İstanbul 1987, s. 230.

² Türkmen Parlak, *Yunan Ege'ye Nasıl Geldi, İşgalden Kurtulu a 1*, İzmir 1982, s.254- 255

³ Doğan Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi*, Cilt 1, İstanbul 1997, s. 19

⁴ Celal Bayar, *Ben...* Cilt 6, s. 47

⁵ Türkmen Parlak, *Yunan Ege'ye...*, s. 335

Bunun üzerine Venizelos, 12 Mayıs 1919'da Selanik'teki genel karargaha bir telgraf çekerek, Yunan Başkumandanı Loonidyas Paraskevopoulos'un Demirlarisa Tümeni'ni İzmir'e doğru yola çıkarılması emrini verdi¹.

Bu kararlar büyük bir gizlilik içinde yürütülmekteydi. İtalyanlara 12 Mayıs'ta haber verilmesi, Yunan birliklerinin 14'ünde İzmir'e gelmesi, çıkarmadan 36 saat önce İzmir tabyalarının müttetiklerce işgal edilmesi ve ancak Yunan askeri karaya çıkmadan 12 saat önce Yunan işgalinin Türk makamlarına bildirilmesi, ondan sonra da tabyaların Yunan komutanına devredilmesi kararlaştırılmaktaydı².

Buna rağmen İzmir Valisi, İzmir'in işgal edileceği haberini yalanlıyor, hatta Vali son çare olarak İngilizlere baş vurarak işgalin Yunanlılar tarafından değil, İngilizler tarafından yapılmasını istediysen de, İstanbul'un kayıtsız kalışı karşısında, boyun eğmekteydi. İzmir aydınlarının 14 Mayıs gecesi yaptıkları "*Maşatlık Mitingi*" de etkili olmamaktaydı. Böylece, İtilaf Devletleri'nin donanmalarının koruması altında, 15 Mayıs 1919'da Yunan askeri "*Güzel İzmir*" e asker çıkarır ve işgal sürecini başlatırlar³.

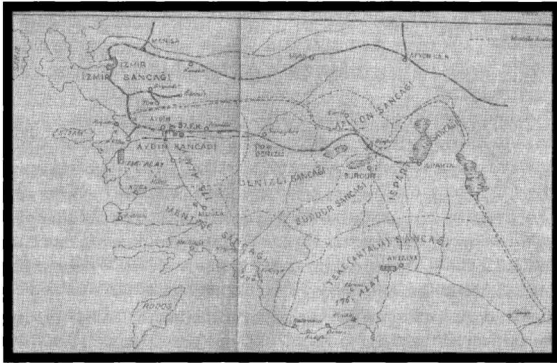
İşgalin yaşandığı dönemde on yedinci kolordu karargahı İzmir'de olup kumandanı Ali Nadir Paşa, Kurmay Başkanı ise Bağdatlı Binbaşı Abdülhamit'ti. Bu kolordunun: 56. Tümeni: İzmir, Ayvalık ve Urla'da,

57. Tümen ise Aydın'da idi⁴.

Bu dönem içinde Aydın'ın nüfusu.

İslam Türk	Rum	Yahudi	Ermeni	Katolik
190663	31631	4132	948	194

Mondros Mütarekesi sonrası 57. Tümenin bağlı bulunduğu XXI. Kolordu lağvedilmekteydi.

Harita 1: Mondros Mütarekesi Sırasında 57. Fırka'nın Yayılma Alanı

¹ Celal Bayar, *Ben...*, Cilt 6, s. 30-31.

² Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Mutlakiyete Dönüş (1918-1919)*, Cilt 1, İstanbul 1992, s. 265

³ Ergün Aybars, *Türkiye...*, s. 123

⁴ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Ankara 1990, s. 1.

57. Tümen karargahı Antalya'dan Aydın'a nakledildi. İzmir'de bulunan Mirliya Nureddin Paşa komutasında bulunan XVII. Kolorduya bağlandı. Tümen aşağıda belirtilen yerlerde bulunmaktaydı.

135. Piyade Alayı: Mütarekeden bir süre önce Gelibolu'ya gitmişti. Mütarekeden sonra ise önce Ödemiş'e sonra Söke'ye geldi.

175. Piyade Alayı: Karargahı Aydın'da olup, 1. Tabur toplu halde, müfrezeleri eşkıya takibinde; 2. Tabur Muğla'da olup, bölükleri Menteşe sahilinin korunmasında dağınık bir halde bulunmaktaydı. 3. Tabur ise Torbalı'dan itibaren (Aydın-Eğridir) demiryolunun korunmasına bakmakta ve dağınık bir durumda bulunmaktaydı.

Cebel obüs (Skoda) Taburu: Aydın'da bulunan bu taburun Afyon Karahisar'a gönderilmesi emredilmişti.

Deve kolu: Aydın'da.

Tümen Hastanesi: Aydın'da bulunmaktaydı.

1894 ve 1897 dahilli erat silah altında bulunmaktaydı. Firar yekunu çoktu¹.

Gerek 56. ve gerekse 57. Tümenler I. Dünya Savaşı sırasında kıyı muhafızı ve depo kıtası olarak kullanılmış ve subayların büyük kısmı hava değişimine ayrılmış veya kayırlmış kimselerdi. Askerlerin ise kabiliyetli olanları, çeşitli kez cephelere gönderilmiş olduklarından, kalanlar hava değişimine ayrılmış, kaçak, vukuatlı veyahut vücut kabiliyetleri noksan erlerdi².

3. İşgallere Karşı Kurtuluş Çareleri:

15 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal;

"Şimdi, Efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım, bu vaziyet ve şerait karşısında halâs için nasıl bir karar varid-i hatır olabilirdi?"

İzah ettiğim malûmat ve müşahadata göre üç nevi karar ortaya atılmıştı;

Birincisi, İngiltere himayesini talep etmek.

İkincisi, Amerika mandasını talep etmek.

Bu iki nevi karar sahipleri, Osmanlı Devleti'nin bir kül halinde muhafazasını düşünenlerdir. Osmanlı memalikinin muhtelif devletler beyrinde taksiminden ise kül halinde, bir devletin taht-ı himayesinde bulundurmağa tercih edenlerdir.

Üçüncü karar. Mahalli halâs çarelerine matuftur. Meselâ; bazı muntakalar, kendilerinin Osmanlı Devleti'nden fekkedileceği nazariyesine karşı ondan ayrılmamak tedbirlerine tevessül ediyor. Bazı muntakalar da; Osmanlı Devletinin imha ve Osmanlı memlekelerinin taksim olunacağını emrivaki kabul ederek kendi başlarını kurtarmağa çalışıyorlar." sözleriyle kurtuluş çarelerini anlatmaktaydı³.

Yerel bazda kurtuluş çareleri de iki ana eksen de toplanmaktaydı. Bunlardan ilki işgal ve parçalanma olgularına karşı çıkış yani protesto ve karşı örgütlenme eylemleridir. Diğeri ise silahlı savaşımdır⁴.

İzmir'in işgali Kuva-yı Milliye ruhunun canlanmasında oynadığı rol oldukça büyüktü. Mondros Mütarekesi sonrası yaşanan işgaller sonucunda Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri ortaya

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali", *Askeri Mecmua*, Cilt 1, 1 Mart 1937, Sayı 45, s. 7-8; Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında...*, s. 74.

² Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında...*, s. 2.

³ Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk (1919-1927)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1997, s. 8

⁴ Doğu Ergil, *Milli Mücadelenin...*, s. 46

çıkıyordu. İzmir ve civarında da *İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti* kurulmuştu. Şubeleri de etkinliğe geçmişti. Aydın'daki şubesi, Hürriyet ve İtilâf Fırkası Reisi Fuat Bey (Erlaçin) başkanlığı altında Avukat İlhami ve Ethem Beylerle, Saatçı Ahmet, Dorumlarlı Ahmet Sadık Beyin damadı Hamdi, tüccardan Bosnalı Sabuncu Muharrem, Arzuhalcı Hacı Raşit ve Abdullah Recep Beylerden oluşmaktaydı¹.

Bu bağlamda, Batı Anadolu, doğrudan doğruya ilerleme ve genişleme olanağı bulan Yunan işgali altına girmesi ile birlikte tepkisel eylemlerin doğduğu bir bölge halini almıştır. Elinden silahı alınmış ve dağıtılmış askeri birliklerin geri kalan kadrolarıyla, katkı ve önderlikleriyle, sivillerin de katılımıyla direniş başlamakta idi.

Ülkenin bir çok yerinde Yunan işgalini kunayan telgraflar çekilmekte, açık ve kapalı yerlerde toplantılar yapılmakta, İstanbul hükümetinin kayıtsızlığı karşısında da Yunanlılara karşı kendilerini korumak amacıyla silahlı güçler ortaya çıkmaktaydı.

Bu şekilde ulusal direnişin iki kaynaktan doğduğu ve geliştiği söylenebilir:
I. Ege'deki fiili durumdan, yerel koşullardan ve tabandan.

II. Doğuda Ermeni tehdidi altında oluşan hassasiyetin doğurduğu ortam ve örgütlenişten yararlanılarak Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının çabaları ve çalışmaları²

4. Aydın'ın İşgalini Hazırlayan Olaylar ve Yunan İşgalinin Genişlemesi:

Mart 1919'da Aydın'daki İngiliz kontrol subayları mütareke gereğince depolarda yer alan piyade silahlarının mekanizma kapaklarının, makineli tüfeklerin, top kamalarının ve nişangâhlarının İstanbul veya Çanakkale İtilaf güçlerine gönderilmesini istemelerine karşın "*Yoran-Akköy*" olayları nedeniyle bu konuda çekince gösteriliyordu.

Çünkü, Aydın Mutasarrıflığı'ndan 19 Şubat 1919 tarih ve 133 numara ile alınan bir tezkerede Söke kazasının Yoran nahiyesi Jandarma karakoluna Rumlar tarafından saldırıldığı ve gümrük memurunun dahi ailesiyle beraber dövüldüğü ve bağlı olarak köyde teşhir edildiği anlatılmaktaydı. Pek az kuvvetten ibaret olan Jandarma ve Nizamiye eratinın da Akköy'e çekildikleri ve Söke'deki askeri müfrezeden gönderilen kuvvetle jandarma karakolunun güçlendirilmesine karşın, olayın diğer köylere de yayılması olası olduğu üzerinde durulmaktaydı³.

Söke ve dolaylarındaki Rumlar, Yunan adalarıyla sıkı bir ilişki içinde bulunmaktaydılar. Bu adalardan gelen çeteciler, Türk köylerine baskınlar yapıyor, büyük ve küçük baş hayvanları motorlarla kaçırmaktaydılar⁴.

Böyle bir ortam içinde silah teslimi sonucu 8.000'den fazla silah elden çıkacaktı. Yapılan zorlamalar sonucu, Denizli'den sekiz Erhard cebel kamasıyla nişangahı ve Aydın'da yer alan makineli tüfekler gönderildi. Bu topların kaması daha sonra Denizli'de Pantozopulos fabrikasının imalathanesinde yeniden yapıldı.

Aydın deposundan çıkartılan oldukça fazla miktardaki silahlar, gerekli kıtalara, kurumlara dağıtılmasının ardından, 175. Alay ve Söke'deki 135. Alay için ayrılan silahlar ise ayrı bir depoya konuldu⁵.

14 Mayıs 1919 akşamı, İngiliz Akdeniz filosu kumandanı Amiral Calthorpe, "*İzmir şehrinin müstahkem ve askeri mevkiilerinin müttefikler namına Yunan askeri kuvvetleri tarafından işgal edileceğini*" kısa bir nota ile Valilik makamına bildirdi ki İzmir'in

¹ Asaf Gökbel, *Milli Mücadelede Aydın*, Aydın 1964, s. 98-99

² Doğu Ergil, *Milli Mücadelenin...* s. 63-68

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 1, s. 14-44

⁴ Nurdoğan Taçalan, *Ege'de...*, s. 137.

⁵ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 1, s. 42-44.

Yunanlılara işgal ettirilmesi daha Mondros Mütarekesinden önce tasarlanmış ve Yunanlıların, harp esnasında müttefiklere yaptıkları hizmete mukabil İzmir vilayeti kendilerine vaat edilmişti¹.

Müttefikler Konseyi Yunanlılara Selçuk'un doğusuna geçmemeyi şart koşmuştu². Ancak, 20 Mayıs'ta Menemen'i ve Torbalı'yı işgal edenlerin durma niyetleri yoktu. Yunan ordusu üç yönden Anadolu'nun içerilerine doğru girmeye başlamıştı.

Birinci Yön; Gediz vadisi idi. Menemen'den başlayarak Manisa, Turgutlu, Salihli ve Alaşehir'i hedef alıyordu.

İkinci Yön; Menderes vadisinde Torbalı, Bayındır, Ödemiş yolu olacaktı.

Üçüncü Yön; Torbalı'dan daha güneye sarkan birliklerin takip edecekleri yöndü.

Burası da Aydın ve civarını hedef almaktaydı³.

Yunan işgal birliklerinin askeri stratejisi bu yöndeydi. Şaşırtıcı bir hızla bu stratejik mevzileri ele geçirmeye başladılar⁴.

Venizelos, Aydın'daki işlerin kötüye gittiğine dair belgeler uydurarak İngiliz temsilcisinin onayını aldı. Bunun üzerine bir Yunan birliği 27 Mayıs'ta Aydın'ı işgal etti⁵.

İşgal komutanı Zafirius, Venizelos'a çektiği telgrafta; *"Takviye edilen 4., Piyade Alayı olaysız Aydın'a girmiştir. Şehrin ileri gelenleri askerimizi karşılamışlardır"* ⁶ demekteydi.

Bütün engellemelere ve Barış Konferansının karşı çıkmasını karşın Venizelos, Menderes vadisinin işgal edilmesine büyük bir önem vermektedir. Buraları işgal ederek 300.000 Yunan göçmenini yerleştirmeyi ve kendi güvenliği açısından düşünmekteydi⁷.

İtalyanlar ise, Antalya, Marmaris, Fethiye, Bodrum ve Kuşadası'na asker çıkarırken, Mayıs ayının ortalarında Şehzade Abdürrahim Efendi'nin başkanlığında Ali Rıza Paşa, Süleyman Şefik Paşalardan oluşan bir heyet ise İttihat ve Terakki düşüncesinde karşısında mücadele ve Hürriyet ve İtilaf Partisi'ni örgütlemek için bu bölgelerde dolaşmaktaydılar ⁸.

29 Nisan'da İzmir'den Aydın'a hareket eden Nasihat Heyetinin karşılanması sırasında bazı sorunlar yaşandığı bildirilmekteydi.

Karşılayıcılar arasında din adamlarını azlığı üzerine Şehzade Abdürrahim Efendi, Mutasarrıf Vekili Fuat Bey'e bunun nedenini sorması üzerine;

Fuat Bey; *"Efendimiz Hazretleri, Aydın'da Hilal-i Ahmer Reisi ve İttihat ve terakki Cemiyeti'ne mensup, aynı zamanda İrşad Heyeti Reisi bulunan Sultani mektebi muallimlerinden Gümülcineli bir Esat Hoca vardır. Bu zatın çok nazifü'l-kelam olduğu kadar ilmiye mensupları üzerinde de nüfuzu büyüktür. Onun teşviki ile zat-ı devletlerinin istikbaline iştirak etmemişlerdir"* yanıtı vermesinin ardından Şehzade Abdürrahim Efendi'nin emri ile Esat Hoca çağrılmıştır. Karşılamaya neden gelmediği sorulunca;

Esat Efendi; *"Efendi Hazretleri, sebeb-i teşrifinizi bildiğimiz için istikbalinize varamadık. Bizim nasihata ihtiyacımız yoktur. Hristiyanlarla iyi geçinmediğimizi kim söylüyor? Eğer siz söylüyorsanız, bunu bütün cihan umum-u efkarına siz ilan ve tebliği etmiş oluyorsunuz. Bu havalıyı gezecek ve göreceksiniz, Hristiyan mahalleleri mamur ve abadan, İslam mahallatı ise muhtaç-ı umrandır. Biz Türkler cephelede harb eder, aziz vatanımızı korumaya çalışırken, onlar fabrikalar kurmuşlar, bağlar bahçeler içinde yaşarlar. Servet, refah, saadet her şey onlarda, fakr ü zaruret Türklerde toplanıyor. Nasihati bizlere değil, bizi iktisaden öldürmeye çalışan zümreye vermelisiniz"* ⁹ yanıtı vermektedir.

¹ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında...*, s. 3.

² Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara 1999, s. 27.

³ Sabahattin Selek, *Anadolu...*, Cilt 1, s. 240.

⁴ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye...*, s. 21

⁵ Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de...*, s. 27.

⁶ Alev Coşkun, *Kuvayı Milliye...*, s. 184.

⁷ Türkmen Parlak, *Yunan Ege'ye...*, s. 398-407

⁸ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında...*, s. 74-75.

⁹ Nurdoğan Taçalan, *Ege'de...*, s. 168-169.;

Bu etkili yanıt karşın, Aydın beldesinde Birinci Dünya Savaşı'nı bahane eden karşıtların saldırısıyla İttihat ve Terakki Partisi üyelerinin etkisinin kalmadığı, siyasal etkinliklerden çekildikleri veya çektirildikleri de gözlenmekteydi.

Yunanlıların İzmir'i işgal etmeleri üzerine, Aydın'da halk Namazgah'ta toplanarak, büyük bir miting düzenlenmiş ve bu mitingde lise öğretmeni Sabri Bey, bir konuşma yapmış, Hilal-i Ahmer başkanı Hoca Esat Efendi de heyecanlı bir dua okumuştur. Bu miting sonrasında da bütün Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'ne birer telgraf çekilerek;

*"Milli hukukumuzu temin edecek olan, Teşkilatımızı silahlı olarak, vakit geçirmeden, bize yardım için himmet ve gayret gösteriniz"*¹ denilmiştir. Kısa bir süre sonra da Aydın işgal edilince, burada faaliyet gösteren derneklerin üyeleri çalışmalarını, İstanbul ve Denizli'de sürdürmeyi uygun görmüşlerdi.

Aydın'da çalışan Heyet-i Milliye üyelerinden İstanbul'a gidenler, orada Kuva-yı Milliye yanlısı dernek ve örgütlere katılarak çalışmalarını sürdürmüşlerdi. Bu üyeler özellikle Milli Kongre Başkanı Göz Doktoru Esat Paşa ve Vakıf Gazetesi baş yazarı Ahmet Emin (Yalman) bey ile sıkı bir işbirliğine giderek, İstanbul'da hükümet tarafından uygulanan aşırı sansüre karşın, Aydın ve yöresinde Yunan işgalcilerinin neden oldukları basında yer alması için, büyük çaba göstermişlerdi. Aynı konuda yurt dışındaki yayın organlarında da haberlerin çıkarılması konusunda, çeşitli kimselerle ilişkide bulundukları anlaşılmaktadır. Özellikle Kalküta ve Londra'da yayımlanan gazetelerde makaleler yazan Mr. Brais ile de bir röportaj yapılmış ve bunun sonucunda batılı kamuoyuna verilen mesajda;

*"İşgalin durdurulması, zulme nihayet verilmesi için, Amerika ve İngiliz gazeteleriyle yayınlar yapılması için, insaniyet namına ricada bulunulmuştur..."*².

Başta Mr. Brais olmak üzere kendisiyle görüşme yapılan gazeteciler de, konu ile ilgili yazılar yazacaklarına dair söz vermişlerdi. Ayrıca İtalyan gazetelerinden Corrier Della Sera muhabiri de olayları aynen yazacağına söz vermişti.

Aydın'ın 27 Mayıs 1919 tarihinde işgal edilmesi üzerine, Heyet-i Milliye üyelerinden bir bölümü de Denizli ve Nazilli'de çalışmalarına devam etmişlerdi. 6-9 Ağustos 1919 tarihleri arasında toplanan Birinci Nazilli Kongresi ile, 19 Eylül 1919 tarihinde toplanan İkinci Nazilli Kongresi'nde, Aydın'ın savunulması konusunda önemli kararlar alınmıştır³.

5. İzmir ve Aydın'ın İşgali ve Tepkiler:

İşgalin ilk dönemlerinde halkı ulusal direnişe çekebilecek bir cemiyet veya heyet dahi ortada bulunmamaktaydı.

Halka rehber olabilecek tek heyet Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin merkez heyetiydi. Bu heyet aynı zamanda işgalden epeyce bir zaman önce oluşan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Aydın Merkez Heyetini temsil etmekteydi. Ancak bu cemiyetin işlerinde bir ciddiyet görülemediği gibi, İtilaf Hükümeti'nin de etkisiyle etkinliğini yitirmişti. Buna rağmen Şefik Aker, bu cemiyeti silahlı mücadeleye çekmeye çalışarak 16 Mayıs 1919 Perşembe sabahı, Aydın'da Kenzü'l-İrfan Mektebi civarındaki Musalla denilen mahalde bir miting yapıldı. Miting kısa sürdü ve fazla heyecanlı olmadı⁴.

Yine İzmir'in işgalinden kısa bir süre sonra 15 Mayıs tarihinde Denizli'de de bir protesto mitingi yapıldı. Bu protestonun ardından 16 Mayıs'ta Tavas'ta, 17 Mayıs'ta Çal ve Muğla'da da mitingler birbirini izledi⁵.

¹ Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*, Ankara 1998, s. 91

² Ahmet Tütenk, *Milli Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949, s. 60-61

³ Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde...*, s. 91-92

⁴ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 1, s. 61-64; Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 103-104

⁵ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Cumhuriyetin Harcı*, İstanbul 2003, s. 236-237

16 Mayıs 1919 akşamında da Hürriyet ve İtilaf kulübünde ve burada seçilen 3-5 kişilik heyetin İstanbul otelinde yaptıkları toplantılarda da para temin edilmesi konusunda zenginlerin karşı çıkmasından dolayı sonuç alınamadı. Ancak mücadele yolunda önemli bir kıvılcım çakılmış oldu ¹.

Aynı dönemde İzmir'in işgali İstanbul'da da büyük protestolarla karşılaşıyordu. 17 Mayıs 1919'da Darü'l-Fünun hocaları ve öğrencileri, üniversite konferans salonunda toplanmaktaydı.

19 Mayıs'ta Fatih'te yapılan mitinge kadın, erkek 75.000 kişi katılırken, 20 Mayıs'ta Üsküdar, 22 Mayıs'ta Kadıköy'de, 23 Mayıs'ta da 200.000 kişinin katıldığı Sultanahmet mitingleri yapılmaktaydı. Bu mitingler sonrası ihtilal olacağından korkan Vahdettin, miting sonrası oluşturulan heyetlerin ziyaretlerinden ve gösterdikleri saygıdan sonra rahatlamış ve "Ağzımızı açalım, bağıralım, sesimizi yükseltelim. Fakat elimizi kaldırmayalım" nasihatini vermektedir ².

Bu gelişmelerin izdüşümü olarak Aydın Mutasarrıfı da şehirde muharebe verilmesini uygun bulmamaktaydı.

15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgalinin ardından, Yunanlılar İzmir'in Punta istasyonunda askerlerini trenlere bindirerek Aydın'a sevk etmeye başladılar. Gerek Selçuk'taki İtalyan askeri müfreze komutanı, gerekse Kuşadası ve Söke'de bulunan İtalyan subaylarının ifadelerine göre İtalyan işgal güçlerinin bulunduğu noktalara Yunan kuvvetlerinin gelemeyeceği ve Selçuk bölgesi İtalyanların elinde bulunduğundan dolayı Aydın'a geçmelerinin İtalya ve Yunanistan arasında savaş ilanı olacağı belirtiliyorlardı.

Ancak, İtalyanlar Selçuk'tan 5 kilometre kadar Kuşadası tarafına çekilerek Yunanlıların Selçuk'u işgal ve çetelerinin de cephanelikleri yağma etmelerine göz yumdukları görülmektedir ³.

Albay Tserulis (Çerulis) komutasındaki 3 taburlu 4. piyade alayı, 8. Girit alayının 1. Taburu, 2 bataryalı 1. dağ topçu taburu, 13. dağ sıhhiye bölüğü ve 1. jandarma bölüğü Aydın'a hareket etmişti. Albay Tserulis komutasındaki birlikler Erbeyli'de inmiş ve karayolundan gelen birlikleri beklemeye başlamışlardı.

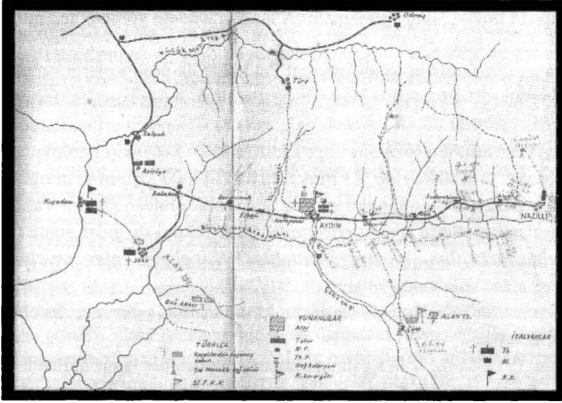
Bu gelişmeler sonucu karargahı Aydın'da bulunan 57. Tümen Komutanı Şefik Bey, Ödemiş'teki silah ve cephaneyi isteyen yurttaşlara dağıtmış ve Aydın'daki malzemeyi de şehir dışına çıkarmıştı. Koskocaman tümende topu topu 46 asker kalmıştı ⁴.

¹ Sıtkı Aydınel, *Güney Batı...*, s. 45-46.

² Celal Bayar, *Ben...*, Cilt 6, s. 97-100.

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 1, s. 89-93.

⁴ Türkmen Parlak, *Yunan Ege'ye...*, s. 410.

Harita 2: Aydın ve Nazilli'nin Haziran 1919'da İşgali ve 57. Fırka'nın Durumu

6. Kuva-yı Milliye'nin Kuruluşu, Anlamı ve Yararları:

"*Milli Güçler*" anlamı taşıyan Kuva-yı Milliye, daha geniş anlamıyla bir ulusun yalnızca insan gücünü değil aynı zamanda tüm maddi ve manevi güçlerinin bileşkesini anlatır. Gerçekten yalnız silahlı halk kuvvetleri değil, Müdafaa-i Hukuk ve Redd-i İlhak teşekkülleri, Heyet-i Milliyeler, kongreler, Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, bunlara yardımcı olan bütün organlar ve ordu ulusal kuvvetlerdendi.

Gotthard Jaeschke'ye göre: Kuva-yı Milliye kavramı ilk olarak, Balkan Savaşı sıralarında, Trakya'da kurulan sivil nitelikli güçleri tanımlamak için kullanılmıştır.

Daha sonra Ulusal Savaşım ile Kuva-yı Milliye özdeş duruma gelmiştir. Batı Anadolu'daki Kuva-yı Milliye Hareketi, "*iki ordu arasındaki bir savaştan çok, Yunan ordusu ile bu bölgenin Türk halkı arasındaki bir savaş karakteri taşıyordu*" denilirken, "*Milli Mücadelenin İkinci İnönü Savaşı'na kadar ki, seyrine egemen olan kuvvetler*"i tanımlamak için de kullanılmaktaydı¹.

Kuva-yı Milliye içinde yer alan Enver Behnan (Şapolyo) ise, bu kuruluşu şöyle tanıtmaktadır: "*Kuva-yı Milliye imanlı bir mefkurenin galeyanlı anlarıdır. Kuva-yı Milliye, hiçbir resmi makamdan emir almadan, yalnız ma'sheri vicdanından emir alan Hürriyet ve İstiklal mücahitlerinin adıdır. Kuva-yı Milliye nizami bir ordu değildir. Tamamen bir halk Teşkilatıdır. Gönüllüler ordusu ve milis teşkilatıdır. Bu kuvvetler muntazam ordular değil,*

¹ Yavuz Abadan, *Mustafa Kemal ve Çetecilik*, İstanbul 1972, s. 101-104; Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965)*, İstanbul 1973, s. 69; Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde...*, s. 59; Sabahattin Selek, *Anadolu...*, Cilt 1, s. 118.

gerilla harbi yapan Milli Çetelerdir. Bunlar için cephe yoktur, vatanın bütün sathı, onlar için mücadele yeridir. ¹"

Prof. Dr. Sina Akşin; "Kuva-yı Milliye, önce Yunan istilası ve sonra da Güneydoğu'da Fransız işgaline karşı oluşan milis kuvvetleriydi. Yine görüldüğü gibi, bu, çok kez subay ve kumandanların önyak olması ya da yardımlarıyla sağlanan bir örgütlenmeydi ²", Prof Dr. Ergün Aybars, "...Bütün kötü şartlara rağmen Yunanlılar karşısında çetin bir direnme yapıldı. Zayıf mevcuttu askeri birliklerin komutanları, milli duygularla vatanlarını savunurken hamiyetli Türk vatandaşları ve onların yanı sıra, eskiden eşkiyalık yapan bazı efeler, adamlarıyla birlikte bu direnişe katıldılar, hatta bazı yörelerde duruma hakim oldular. Halkın, askerin, efelerin oluşturduğu bir direniş hareketinin ortak noktası vatan savunması ve Türklük duygusu idi. Böylece oluşan bir direniş hareketi, Ayvalık'tan Denizli'ye kadar uzanan geniş bir çizgi üzerinde milli cephenin doğmasına yol açtı. Bu milli cepheyi oluşturan kuvvetlere ve harekete dar anlamda "Kuva-yı Milliye" hareketi denildi. Bu anlamıyla Kuva-yı Milliye silahlı direnişi ifade etmekteydi ³" derken, Rahmi Apak ise; "Asker ve sivil olarak Aydın etrafında toplanabilmiş olan kuvvetler ⁴" tanımlamasını yapmaktaydı.

Efe ve zeybeklerin bu direnişlerde amacı; Vatanı kurtarmak ve bağımsızlığı sağlamak olduğu kadar, daha sonra çiftin çubuğun başına geçerek haksızlığın olmadığı gelişmiş bir topluma özgür bir yurttaş olarak insanca yaşamaktır.

Bu nedenle çatışma ve savunmalar sırasında Padişah tarafından İstanbul'dan gönderilen "tahkik" heyetinde bulunan Bâb-ı Âli paşasına "sizin taşıdığınız boyunduruğu millet taşımayacaktır" diye yanıtlarlarken, Demirci Mehmet Efe, Milne hattının gerisine çekilmesini isteyenlere; "Biz Osmanlı Devleti'nin izniyle savaşa girmedik için, onun emriyle geri çekilmeyiz" diyebilmekteydi ⁵.

Bu bilgilerin ışığında Kuva-yı Milliye için bir tanım yapmak gerekirse, Mondros Ateşkes sonrasında İstanbul'daki hükümetin gücünü yitirmesi, özellikle Damat Ferit Paşa hükümetinin Batı Anadolu'da olup bitenlere seyirci kalması, Anadolu'nun idari, mali, sosyal sorunlarına ve işgalcilerin yarattıkları olumsuzluklara bir çözüm getirememesi sonucu yaşanan felaketlerin karşısında, Anadolu insanlarının aralarında güç birliği etmesi ile oluşan ve ilk kurşunla başlayıp, 23 Nisan 1920'de hukuksal bir nitelik kazanarak devam eden, daha sonra da Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran maddi ve manevi gücün adıdır. Albay Şefik (Aker) Bey'in de vurguladığı gibi, yasal değildir, ancak meşrûdur ⁶.

Bu bağlamda bölgede Kuva-yı Milliye Harekatını üç safhaya ayırabiliriz.

1. **Safha**; 15 Mayıs 1919 İzmir'in işgalinden 17 Temmuz 1919 Nazilli (Köşk) cephesinin kurulmasına kadar geçen süre,
2. **Safha**: 17 Temmuz 1919'dan 22 Haziran 1920 Yunan genel taarruzuna kadar geçen süre,
3. **Safha**: 22 Haziran 1920'den 15 Kasım 1920'ye kadar geçen süre.

Bu şekilde gelişen Kuva-yı Milliye'nin, 15 Kasım 1920'den sonra Aydın ili ve civarında yürümüş olduğu eylemlerine son verilmiştir ⁷.

Kuva-yı Milliye kökenlerine göre. Asker ve sivil olarak iki grupta toplanabilir.

¹ Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde...*, s. 63

² Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Son Meşrutiyet (1919-1920)*, Cilt 2, İstanbul 1992, s. 138.

³ Ergün Aybars, *Türkiye...*, s.131

⁴ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında...*, s. 94.

⁵ Ali Haydar Avcı, *Zeybeklik ve Zeybeklerin Tarihi*, İstanbul 2004, s. 404-405; Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, Ankara 1983, s. 85

⁶ Sabahattin Selek, *Anadolu...*, Cilt 1, s. 119; Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde...*, s. 63

⁷ Sıtkı Aydinel, *Güney Batı...*, s. 78-79

1. Asker Kökenli Kuva-yı Milliyeciler.

Bunlar;

Silâh Altında Bulunanlar. Albay Şefik (Aker), Albay Kazım (Özalp), Albay Bekir Sami (Günsav), Ali Fuad (Cebesoy) gibi.

Asker Kaçakları.

Askerlikten emekliye ayrılmışlar.

Hükümet tarafından askerlikten çıkarılanlar, ya da istifa edenler

2. Sivil Kökenli Kuva-yı Milliyeciler.

Bunlar;

Kuva-yı Milliye Efler

Askere alma yöntemiyle silâh altına alınan Kuva-yı Milliyeciler.

Yaşadıkları yerlerin işgal edilmesi yüzünden yerlerinden kaçmak zorunda kalanlardan oluşturulan Kuva-yı Milliyeciler.

Asker kaçaklarından Kuva-yı Milliye'ye katılanlar.

Hapishanelerden çıkarılanlar.

Devlet tarafından arananlar.

İşsizlik ve ekonomik zorunluluklar nedeniyle Kuva-yı Milliye'ye katılanlar.

Macera arayanlar¹.

3. Aydın Savaşına katılan milis kuvvetlerin başlarında bulunanlar.

Yörük Ali Efe ve Kılılı oğlu Hüseyin Efe

Denizli Polis Komiseri Ödemişli Hamdi Bey (Denizli'den)

Denizli yedeksubayları

Tavaşlı Ömer Ağa

Dokuzun Mehmet Efe

Duacılı Molla İbrahim

Ortakcılı Mehmet Efe

Mesutlu Mestan Efe

Danışmenti İsmail Efe

Teğmen Kadri bey

Emekli Yüzbaşı İbrahim

Muğla, Çine, Koçarlı ve civarından gelen gönüllüler

Sarayköy müfrezesi

Giriti Cafer Ağa (Caferâki)².

Bu gruptan oluşan Kuva-yı Milliye savaşlarını sürdürmek amacıyla zaman zaman soygun, talan ve baskıyla gelir etme gibi uygunsuz eylemler yapabilmekteydiler. Daha sonraları, belli bir yönetim organının kurulmasıyla beraber, bu gibi olaylar önemli ölçüde azalmıştır.

Kuva-yı Milliye'nin gelir kaynaklarına bakacak olursak, mücadeleyi sürdürebilmek ve sürekli görev yapabilmek için maddi ve manevi desteğe gereksinim duymaları kaçınılmazdı. Öncelikle silâh ve cephaneye gereksinim duyulmaktaydı. Bunun için düşman cephanelikleri basılmaktaydı. Giyecek ve yiyecek için ise "nakdî ve aynî teberra" adıyla para toplanmaktaydı. Böylece;

Yerel eşrafın yaptığı mal ve para yardımları.

¹ Mustafa Albayrak, *Millî Mücadele Dönemi'nde...*, s. 72-80

² Celal Bayar, *Ben..Cilt 6*, s. 159-160

Heyet-i Milli tarafından halktan alınan ve adına “*nakdi ve ayni teberru*” denilen belirli orandaki bir çeşit zorunlu vergiler. Oranlar zengin ve yoksulların gücüne göre ayarlanmaktaydı.

İşgal edilme tehlikesi buluna yerlerde devlete ait mallara el konularak veya o yerin yöneticisinin izni alınarak, Kuva-yı Milliye’ye tahsis edilen mal ve öteki değerler.

Merkezi Hükümetin Aşar adı ile topladığı vergilere el konularak, elde edilen gelirler.

Batı Anadolu’da Aşar vergilerinin önemli bir bölümü zaten Düyun-u Umumiye’ye teslim edilmek üzere ambarlanmakta idi. Albay Şefik Bey, kendi yöresindeki bu gibi kaynaklara el koymaktaydı. Düyun-u Umumiye hububatı ancak bedeli karşılığında vermekteydi. Olağaniüstü bir dönem yaşanması nedeniyle Düyun-u Umumiye müdürlüğünün protestolarına ve şikayetlerine rağmen Şefik Aker, sorumluluğu altındaki fırka levazımın makbuz mazbataları karşılığında hububat alınarak gerek nizamiye gerek milli kuvvetlerin ekmeklik, bulgurluk ve hayvanatın yemlik hububatı karşılanmaya çalışılmaktaydı¹.

Ayrıca, Kuva-yı Milliye’ye ait arpa ve buğday gibi ürünler de müzayede yoluyla satılmaktaydı. Bu satışla ilgili olarak şu örneği verebilmekteyiz.

“Kıyye
500

Buğday

Kuva-yı Milliye’ye aid beş yüz kıyye buğday bi’l-müzayede satılacaktır. Kasaba derununda heyetin göstereceği anbardan teslim alınmak ve tarih-i ihaleden kırk sekiz saat zarfında kamilen kaldırmak ve bedel-i ihale peşinen heyet kasasına teslim edilmek ve dellaliye ve mesarif-i sairesi müşteriye aid olmak talib olanların zıfre peylerini vaz’ etmeleri zümminde işbu müzayede kaimesi tanzim kılındı. 8 Teşrin-i sani 336

.....	Talibin ismi	Kefil	Tarih
10	Tabur Katibi Cemal Efendi	Kıfayet ettim	8 Teşrin-i Sani 36
2, 30	Hacı Ahmed Efendi	Kıfayet ettim	8 Teşrin-i Sani 36
+ 1, 20	Helvacı Hasan ağazade Mustafa	Kıfayet ettim	8 Teşrin-i Sani 36
14, 50			

*On dört gurus konulmuştur.
Helvacı Hasan ağazade Mustafa*

*On dört gurusdan ziyadeye taleb olmadığı tasdik kılındı
Münadi Mustafa bin Mehmed
(Mühür) 9 Teşrin-i Sani 36*

Görölmekle yirmi dört saat sonra ihale-i katiyyesi icra edilmek üzere karâr-dâdesi keşide edildi.

Reis Kenan Asaf

Aza

Aza

Aza

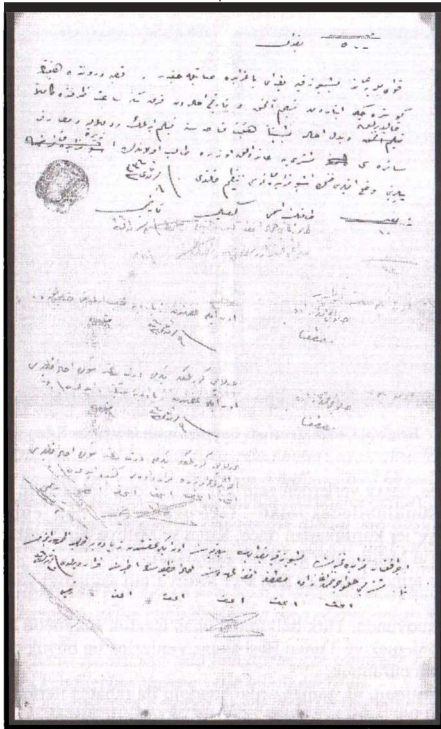
*İcra kılınan müzayede neticesinde beş yüz kıyye buğdayın beher kıyyesine on iki gurusdan ziyadeye talib zuhur etmemesine binaen müşterisi Helvacı Hasan ağazade Mustafa Efendi uhdesine ihale-i katiyyesinin icrasına karar verildi. 10 Teşrin-i Sani 336
Reis Kenan Asaf*

Aza

Aza

Aza”

¹ M. Şefik, “İstiklal Harbinde 57. Tümen...”, Cilt 2, s. 174

Belge 2: Kuva-yı Milliye'nin Açmış Olduğu İhale Örneği

Bu toplanan ürünler, Denizli Heyet-i Milliyesi'ne makbuz karşılığında devredilerek, Denizli'de Pantazoplos fabrikasında tahin ettirilmekte yani öğütülmekteydi.

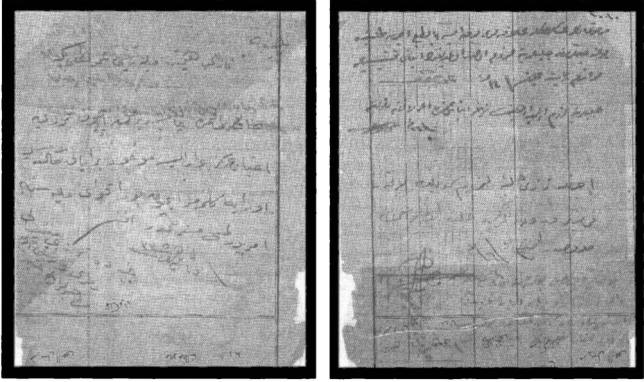
Et ise Heyet-i Milliye'ler aracılığıyla satın alınmakta ya da teklif alınarak temin edilmekteydi.

Ayakkabı, çamaşır ve elbise için Heyet-i Milliye'ler aracılığıyla Nazilli'de bir kundura imalathanesi ve terzihane oluşturularak levazım şubesi emrinde çalıştırılmaktaydı¹.

Örneğin; Nazilli Heyet-i Milliye Reisi Ömer Lütfü Efendi'ye Çineli terzi Manisalı Remzi ve arkadaşı Aydın muhacirlerinden Hüseyin tarafından gönderilen bir telgrafta "Sanayi takımını çalıştırmak için terziye ihtiyacınız var ise mevcut bir ayak makinesiyle oraya gelmemiz için bura kuva-yı milliyesine emir buyurulması" istenmekteydi².

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 174

² Özgün belge tarafımda bulunmaktadır.

Belge 3: Çineli Terzinin Başvurusunu Gösteren Yazı

Ege Bölgesi'ne, başka yerlerden getirilen mallar için, konulan ve bir tür yerel gümrük vergisi olarak düşünülebilecek olan "*Oktruva resmi*"den elde edilen gelirler. Heyet-i Milliye'ler kurulmadan önce, Kuva-yı Milliye'nin halktan zorla topladıkları mal ve paralar Kuva-yı Milliye'nin gelir kaynaklarıydı.

Bu gelişmeler içinde bulunan Kuva-yı Milliye'nin sağladığı yararları da şu şekilde sıralamamız olasıdır.

- 1- Dünya kamuoyunda, Türk halkının Yunan işgalini sükunetle karşıladığı kanısının yerleşmesini önlemek ve Yunan Başbakanı Venizelos'un büyük devletlere bu hususta verdiği teminatı çürütmek.
- 2- Yunan ordusunun, ilk zamanlarda Anadolu'da rahatça ilerlemesine engel olmak.
- 3- Yunan işgal güçlerini her yerde rahatsız ve tedirgin etmek, kayıplar vermesini sağlamak.
- 4- Türk köylerini, Rum ve Ermeni çetelerinin baskılarından korumak. Bu çeteleri ortadan kaldırmak.
- 5- Ordunun örgütlenmesini sağlamak ve zaman kazandırmak.
- 6- Gerek Türk hükümetine, gerekse Dünya kamuoyuna Anadolu hareketini bir ulusal ayaklanma olarak göstermek.
- 7- Müdafaa-i Hukuk örgütlerinin kurulmasını sağlamak ve çalışmalarına destek olmak. Bu alanda mücadele karşıtlarını sindirmek ve ortadan kaldırmak.
- 8- Karşı ihtilal hareketini bastırmak.
- 9- İstanbul-Ankara yolunu açmak. (Kocaeli bölgesindeki Kuva-yı Milliye'nin bu hizmeti, özellikle üzerinde durulmayı gerektirmektedir. İstanbul'dan Ankara'ya kaçanlar bu sayede Kocaeli'nden geçebilmişler ve silah, cephane, malzeme nakliyatı mümkün olabilmektedir.)
- 10- Büyük taarruzdan önceki muharebelerin hemen hepsinde orduya yardımcı olarak savaşmak¹.

¹ Sabahattin Selek, *Anadolu...*, Cilt 1, s. 120.

7.Çine'de Kuva-yı Milliye Oluşumu:

Şefik Aker, elindeki güçlerle Çine'ye çekilmesi ile, Menderes vadisi Yunanlılara açılmış bulunuyordu ¹.

57. Tümen Komutanı Harbiye Nezareti'ne Tümen karargahını Çine'ye çekeceğini bildirdi. Harbiye Nezareti ise Tümen Komutanı'na verdiği emirde; demiryoluna uzak kalınacağına temasla, Denizli istikametine çekilmesinin uygun olacağını işaret etti. Ancak "İtalyan bölgesinde bulunmanın avantajlarını" düşünen Şefik Bey, Çine'ye çekilmekte ısrar etti ve Çine'ye çekildi ².

Şefik Bey bu şekilde zayıf birlikleriyle Yunan ilerleyişine cepheden karşı koymak yerine, düşmanın yan ve gerilerine sürekli baskı altında tutacak bir konuma sahip bulunabilecek, Menteşe Livasının silah ve cephanelerinden de kolaylıkla yararlanabilecekti.

Ayrıca Çine, İtalyanların ilgi alanında olduğu için burada halkın Yunanlılara karşı örgütlenmesini sağlamak daha kolaylaşacak ³, böylece daha rahat hareket edebildikleri gibi, Kuva-yı Milliye'nin Yunanlılara daha rahat saldırma olanağına kavuşacağı düşünülmekteydi ⁴.

Çünkü, İtilaf güçlerine ve onların desteklediklerine Osmanlı'nın bile karşı çıkamadığı düşünülmekte, düzenli ve güçlü Yunan ordusuna karşı çıkmanın da zorlukları göz önünde bulundurulduğu gibi, mütareke koşullarına göre itilaf devletlerine bağlanan bir komutanın direniş göstermesinin yaratacağı sakıncalar da bulunmaktaydı.

Şefik Bey, bu çekilmenin nedenlerini şöyle sıralamaktaydı.

"1. Neden: Düşmanın saldırması sırasında köyleri ayak altında kalacak olan halkın üzerine çökecek aile kaygısı pek ağırdır. Bu kaygı o halkın savaş heveslerine ve hizmetlerine mühim bir engeldir. Bilhassa Balkan harbinde bunun tecrübe ve acıları görülmüştür. Rumelili erat bu kaygının tesiri altında kıt'alarını boşaltarak ailelerinin başlarına koşmuşlardır.

Yunanlılar demiryolu boyunca ilerleyeceğine göre o yola etrafındaki halkın savaş heveslerinin aile kaygısı sebebiyle kırık olacağını tabii görmek lazım gelirdi. Fakat; Çine ve emsali Menderesin cenup muntıkası, İtalyanların işgaline tâbi bulunacağına göre köylülerimizi o kaygıdan salim bulunduklarına ikna ederek onları mücadeleye kolaylıkla sevk edebildik.

Nasıl ki, Çine'de ve Köprübaşı'nda mücadele için toplanan köylülerimize verdiğim nutuklarda bu kanaati kendilerine ehemmiyetle telkin ederdim.

2. Neden: Söke muntıkasının nezaketi ve vahamet idi. Bu muntıkada Rumlar ekseriyeti teşkil ediyordu. Adalara da komşudur. Rumların bir isyanı da geçmişti. İtalyanların siyaseti de İslamlarla Rumların boğuşmasına taraftar oluğunu bazı hâdisat ile anlamıştım.

Demiryolu boyundaki mevaki Söke muntıkası ile ancak Yunan işgalinde bulunacak merkezlerden geçen bir telgraf hattı ile bağlı idi. Binaenaleyh demiryolu boyunca çekilmek, Söke muntıkasındaki Türk halkının hayatını ihmal demek olurdu.

3. Neden: İtalyanların Yunanlılara karşı müttefik olmaktan ziyade bir rakip mevkiinde olduğunu sezmıştım. Bundan da istifade için Çine'yi faaliyet merkezi yapmağım düşünceme uygun gelmişti ⁵."

Bu çekilme nedeniyle eleştiri ve dedikodulara uğrayan Şefik Aker, daha sonra 14 Ağustos 1920'de Mustafa Kemal tarafından şu sözlerle savunulmaktaydı. "Kabahat ve kusur olmak üzere denildi ki; Bir takım zevat demiş ki, buyurun komutan olun, falan sırtları turalım, kumandan da o sırtları tutmak istememiştir. Bir defa herhangi bir

¹ Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de...*, s. 27.

² Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de...*, s. 46.

³ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*, Ankara 1989, s. 105.

⁴ Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de...*, s. 46.

⁵ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 1-4."

heyetin, herhangi bir komutana sırt gösterip tutturması doğru değildir... Bir heyet bu sırtı tut dese ben de yapmazdım...¹” diyerek, Şefik Aker'i destekler.

Şefik Aker'de o dönem tezini güçlendirmek için bir Yunan kitabının yazdıklarını dayanak gösterir.

“...Manisa, Bergama cephesinde bütün milli harekata rağmen bazı ehemmiyetsiz müsadematın maada Türkler daha umumi bir mahiyette bir muvaffakiyet elde edememişlerdir. Aydın cephesinde ise İtalyanların Menderes'in karşı yakasında bulunmaları hasebiyle büsbütün farklı bir vaziyet tahaddüs etmişti. Çünkü; Türkler İtalyanların gözü önünde tensik ve tehziz edilmekte ve Aydın'daki Yunan hatlarına tecavüz eylemekte idi. Çine havalisi Türk teşkilatının merkezi idi...²” denilmektedir.

Bu nedenlerle Şefik Aker, şu gizli emri verir:

“Aydın'daki kutaat ve müessesata 23 Mayıs 35 tarihinde tebliği edilen mahrem emrimin başlıca maddeleri şunlar idi:

- 1- Yunan kutaatının takarrübü üzerine vereceğim emir ile belde dahilinde bulunan bütün kutaat ve karargahlar ümera ve zabitanı ve efradı telsiz telgraftaki 175. alay ordugahında içtima edecek ve her zabitan üzerinde bir Alman silahu ve taşıyabileceği kadar cephan ve bomba sandıkları tahmil edilmek üzere ihzar edilecektir. Ben dahi orada bulunacağım.
- 2- Yunanlıların Aydın'a muvasalatında Merkez Kumandanı Binbaşı Mehmet Nuri Bey ve inzibat zabiti ve efradı fırka karargah binasını merkez ittihaz edecek ve vazifelerine kemali itidali demle devam edeceklerdir.
- 3- Şube reisi ve maiyeti zabitan ve efradı keza vezaif-i resmîyelerine de devam edeceklerdir.
- 4- Aydın askeri hastanesi heyetiyle beraber vazifesine devam edecektir. Merkez kumandanlığı, Ahz-i Asker Dairesi, Hastane Heyeti, zinhar Aydın'dan ayrılmayacaklar ve vazifelerine hâlel getirmeyeceklerdir.
- 5- Fırkanın erzak ve eşya anbarlarını ahz-ı asker şube riyaseti hükümeti mahalliye muavenetiyle taht-ı muhafazaya alacak ve fırka idaresi ambar efradını şube emrine verecektir.
- 6- Şayet kutaat Aydın'dan muferakat lüzumunu görürse zabitan aileleri ahz-ı asker şubesi tarafından fırka anbarından mahalle heyet-i ihtiyariyelerinden musaddak makbuz ilm ü haberlerini mukabilinde nüfus adedi nazar-ı itibara alınarak hüsn ü iase edileceklerdir.
- 7- Cebel topçu taburu toplanı bir zabıt kumandasında şimdiden Çine'ye giden şosenin Menderes köprüsünü geçtikten sonra ilk tesadüf ettiği Petraki çiftliğine gönderecektir. Fazla hayvanat orada kalacaktır. Mütebaki topçu zabitanı Aydın'da bulunacaklardır.
- 8- Umum sunu-fu muhtelif zabitanı kendilerine birerester veya kuvvetli beygir intihab edecek ve buna rakip olacaktır ve birer heybe beraberlerine alacaklardır.
- 9- Fırka idaresi şimdiden her zabıt ailesine esmanı badehu verilmek üzere ikişer aylık muhtelif erzak verecektir.
- 10- Her zabite üçer aylık para verilecektir.
- 11- Fırka idaresi kasasını ve dosyalarını ve fırka erkan-ı harbiyesi bilhassa dosyalarını Çine'ye şimdiden suret-i mahremanede gönderecek; katiyyen dağdağaya meydan verilmeyecektir.

¹ Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 9, Ekim 2002, s. 170-185.

² M. Şefik, “İstiklal Harbinde 57. Tümen...”, Cilt 2, s. 19.

- 12- 175. Alay imkan dahilinde cephane ve fazla silahlarını Çine istikametindeki Petraki çiftliğine ve bir kısmını Aydın'ın şimalindeki dağ köylerine ve civarlarına nakledecektir.
- 13- Cebel obüs topçu taburu mümkün olduğu kadar cephanesini fazla olarak Petraki çiftliğine nakledecektir.
- 14- Yunan işgali vukuu halinde behemehal Aydın esliha ve cephane deposu memuru tarafından ihrak edilecektir.
- 15- İşbu emrim hafî tutulacak ve ahkâmı tatbik edilecektir ¹."

Bu sırada 26 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlılar Germenciği işgal etmekteydiler. Bu haber duyulduğu sırada Aydınlı bazı kimseler, Rumların sözü geçen, etkin üyelerinden oluşmuş bir kurulun tüccardan Teohari Yorgiyadi'nin yazıhanesinde toplandıkları ve Aydın ahalisi namına düzenledikleri bir imzalı belge ile Yunanlıları davete karar verdiklerini söylemekteydiler. Bu karar sonucunda 26 Mayıs 1919'da bir devlet memuru ile Aydın çşrafından bir heyetin Yunan karargahına görüşmeci olarak imzalı belgeyi Yunan komutanına vermek üzere Aydın'ın 10 kilometre batısındaki Karapınar'a gittikleri üzüntüyle duyuldu.

Bunun üzerine Çine yönüne doğru çekilmeye başlanarak Aydın'ın güneyindeki Menderes nehrinin üzerindeki şose köprü makineli tüfek bölüğü tarafından koruma altına alındı. Aydın-Çine arasındaki iletişimi sağlamak amacıyla da köprübaşında 26 Mayıs 1919 tarihinde Aydın telgraf müdürü Sırrı Bey'in desteğinde bir iletişim merkezi oluşturuldu.

Yunanlıların Aydın'ı işgal ettiği gün 175 alay 1. Taburun mevcudu aşağıda belirtilen şekildeydi ².

	Zabit	İnsan	Hayvan
1. Bölük	1	8	4
2. Bölük	1	7	3
3. Bölük	2	9	4
4. Bölük Makineli	1	11	21
3. Tabur	3	4	3
174. Bölük Makineli	0	0	5
Tabur Erkanı	2	4	6
	10	43	46

Bu tümeni Yunanlılar 5.000 olarak düşündükleri için Aydın'a oldukça temkinli bir şekilde girmişler, kuzeyden Topyatağı sırtlarından, güneyden Tellidede sırtlarına ve Aydın'ın ortasından geçen caddeden olmak üzere 3 koldan 27 Mayıs 1919 Pazartesi günü işgallerini gerçekleştirmişlerdi³.

Mustafa Kemal, 9. Ordu Kıtaları Müfettişi, Padişahın Fahri Yaveri sıfatıyla Havza'dan Kolordu Kumandanlıkları'na çektiği telgrafta; "*Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını da işgal etmiştir*" diyerek işgallere karşı konulmasının üzerinde durmakta ve bu gelişimin Doğu bölgesinde de işgal kavramının genişleyebileceği kaygısını yoğunlaştırdığını belirtmekteydi⁴.

Yunanlılar, ilk günler hiç bir kötü girişime kalkışmadıkları gibi, 29 Mayıs 1919'ta Aydın'da bırakılan Merkez Komutanı Binbaşı Nuri Bey'den telgrafhaneye sansür bile uygulamadıkları öğrenilmektedir⁵.

Ancak, Aydın'dan sonra Yunanlılar, ilerlemek ve işgal bölgesini genişletmek istiyorlardı. Amaçlarına erişmek için Nazilli ve Denizli'de, sözde, top ve makineli tüfeklerle donatılmış

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 4-5.

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 10-11

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 14-15.

⁴ Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 2, Mayıs 1999, s. 349-351.

⁵ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 20-21

12.000 kişilik bir milis kuvvetinin hücumundan Hristiyan halkı korumak için güçlü bir Yunan müfrezesini yola çıkarmaktaydılar. Gerçek amaçları ise, İtalyanların önünü kesmek ve bu bölgelere kendilerinin sahip olması isteğiydi. Umurlu, Köşk ve Sultanhisar'ın ardından 3 Haziran 1919 salı günü Nazilli'yi işgal etmekteydiler¹.

Çine'ye gelindiği dönemde Çine halkı büyük bir endişe altındaydı. Yunanlıların Çine'yi işgal edeceğini duyulmuş, Müslümanlar endişe içindeyken, Rumlar hanelerini badana ve temizlemekle uğraşmaktaydılar. Rum papazı Çine müftüsüne "*Yunanlılar nasıl olsa buraya gelecekler, tatlılıkla buraya gelmeleri Müslümanlara faydalı olur, zararları dokunmamış olur. Birlikte davet edelim*" demekteydi. Ancak gerekli destek gelmeyince Aydın'a Yunanlıların yanına kendisi gitmek zorunda kalmıştı.

Çine'ye gelindiği zaman ilk iş 175. Alay Kumandanlığına vekâleten Binbaşı Hacı Şükrü Bey tayin edilmekte² ve 40-50 silahlı kişiyi bir araya getirecek "*zeybek ruhu*" kişilerle bir araya gelmek istenmekteydi.

Ramazan ayında Aksekili olan vaiz ile görüşme yapılmış, ulusun silaha sarılması üzerinde durulmuş, ancak muhalefet ile karşı karşıya kalınmıştı. Bu muhalefeti yıkmak ve kuvvetleri de genişletmek amacıyla Muğla sancağı ile de ilişki kurabilmek amacıyla Teğmen Kadri aracılığıyla, Muğla sancağının Bozöyük nahiyesinin Bozöyük karyesinden Hatip Hacı Süleyman Efendi çağırılma yoluna gidildi³.

Her gün han odalarında, bahçe evlerinde ve değişik yerlerde toplanarak kurtuluş çareleri aranmaktaydı⁴.

Ayrıca yukarıda da yazdığımız gibi zeybekleri de bu savaşıma katmak gerekmekteydi.

Çine'nin Yağcılar köyünde oturan Yörük Ali Efe ve Kılıç oğlu Hüseyin Efe ile görüşmeler yapılmaya başlandı.

5/6 Haziran 1919 gecesi kasabanın dışında bulunan asker alma dairesine Yüzbaşı Ahmed Efendi refakatinde geldikleri haber verildi. Kasabaya gece geldiler. Bu kişiler kasabalara ve hükümet kuvvetinin bulunduğu yerlere saygı duyduklarından veya tehlike kaygısından dolayı yaklaşmazlardı. Yörük Ali ve Hüseyin Efe'lerin Çine'ye gece gelmeleri sırf bir komutanın gerekli davetine gerekli katılımı edep ve hamiyet saydıklarındandı⁵.

Şefik Aker, mücadele için silah, cephaneye ve bombanın bol bol bulunduğunu ve bunları vereceğini belirtmekte, kuvvetlerin çoğalacağı günlere kadar şimdilik Yunanlıların demiryolu üzerinde bulunan küçük müfrezelerine başarılı baskınlar yapılmasının, yeterli geleceği üzerinde durmasının ardından, Yörük Ali ve Hüseyin Efe'ler de "*...bundan sonra işimiz Yunan ile uğraşmak olacaktır...*" yanıtını verdiler⁶.

Türkler bu işlerle uğraşırken Yunanlılar da 4 Haziran 1919'da Ödemiş ve Tire'yi işgal etmekteydiler. Ayrıca Yunanlıların Çine'ye doğru ilerlemeye başlamaları İtalyanları harekete geçirmişti. 5 Haziran 1919 tarihinde dört makineli tüfekle beraber iki yüz kişilik bir piyade kuvveti, liva rütbesinde bir General ve yanında subaylarla beraber otomobiller ile Çine'ye geldiler. Gelme amaçları "*ahalinin talebi ve hükümete muavenet maksadı*" olarak belirtilmesine karşın, halktan böyle bir istek gelmemişti. İtalyanların Çine'ye gelmelerinin en önemli nedeni Yunanlıların Çine yönünde ilerlemeleriydi⁷.

¹ Celal Bayar, *Ben...Cilt 6*, s. 30-31

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 22.

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 23-26.; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 138

⁴ M. Ali Muslu, *İlçemiz Çine*, Hür Efe Matbaası, İzmir 1985, s. 12

⁵ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 27-30.

⁶ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 41-42

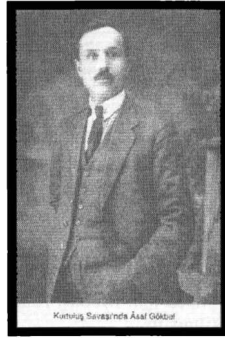
⁷ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 28-29

Çine’de bulunan İtalyanların başında mümessil sıfatıyla Mösyö Nokrato adında Türkçe bilen bir doktor daha da ileri giderek, İtalyanların Türklere karşı dostluk siyaseti götüğünü, top ve tüfek gibi silahların verileceğini belirtmekteydi. Bu yardımların nedenleri de yukarıda belirttiğimiz gerekçe yanında, İtalyanlara söz verilen İzmir ve sahilinin Yunanlılara verilmesiydi¹.

İsmail Hakkı Bey, 7 Haziran’da Çine’de 57. Tümen Komutanı’na gönderdiği yazıda durumu anlatarak *“cihet-i askeriyece müstakil milli teşkilata”* izin verilmesini istemekteydi. Tümen Komutanı Şefik Bey’de verdiği yanıtta; milli teşkilatın ahaliye ait bir keyfiyet olduğunu ve firari erlerin nizami kıtalarına iadesi hususunda çalışılmasını belirtmesine rağmen, gizli olarak, milli teşkilatın el altından desteklenmesi emrini verdi².

8. Yörük Ali ve Kılıç oğlu Hüseyin Efeler:

Çine’nin ileri gelenleri ve yöneticileri direnişten yana değildi. Ama, Ege bölgesindeki Yunan işgalinden kaçan ve az sayıda da olsa direniş olanağı arayanlar da vardı. Bunlar, Aydın’da bir direniş olmayacağını anlayınca Çine’ye dönen Asaf Bey, terhis edilen yedek subaylardan Teğmen Necmi (Aydınlı), İzmir’den kaçan Yüzbaşı Faik (Cenat), Teğmen Zekai (Kaur) ile Tümen kumandanınca daha 24 Mayıs’ta tümen kasası ve dosyalarını Çine’ye götürmeye memur edilen tümen yaveri Aydınlı İsmail Hakkı ve Tümenin ağırlıklarını Çine’ye nakle memur edilen Yüzbaşı Ahmet Beylerdi. Bu grup Asaf Beyin evinde ve kasabanın dışında Hisar Bahçe’de toplanarak, yapılabilecekleri araştırmaktaydılar.

Resim 1: Kurtuluş Savaşı Sırasında Asaf Gökbel

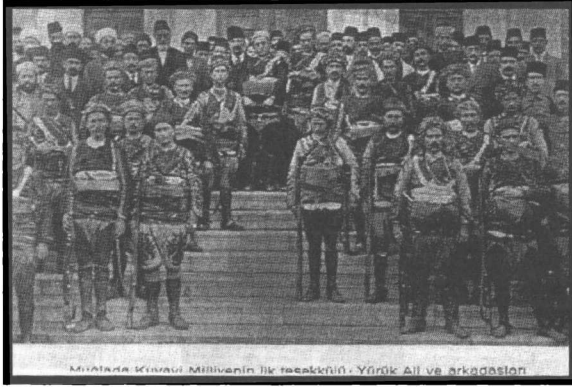
Bu gruba, savaştan bıkan halkın askeri bir nitelikte kurulacak örgütlenmeye katılmayacaklarını yaşadıkları deneyler göstermekteydi. Buna karşılık, yörede yaygın bir geleneği olan efeliğin, çeteciliğin canlandırılması gerçekçi görülür. Çine çevresinde böyle bir işi başarabilecek Yörük Ali ve Kılıç oğlu Hüseyin efeler gibi, iki ünlü efe vardır. Bunlar 25 Mayıs’ta Çine’nin Yağcılar köyüne çekilerek, gelişmeleri izlemektedirler. Çine’deki bu küçük grup, Asaf Bey kanalıyla önce efelerin adamlarıyla ilişki kurarlar. 30 Mayıs’ta da Asaf, Zekai, Necmi ve Memduh Beyler, Yağcılar’a giderek efeleri Yunanlılara karşı baskınları yapacak bir çete oluşturmaya ikna etmeye çalışırlar. İlk ilişkide, kesin bir söz alınamaz. Toplantı dönüşü durum değerlendirmesi yapan bu grup, başka seçenekler üzerinde de durur. Halkı yapılacak mücadelenin meşruiyetine inandırmak için, Madran dağının uygun bir yerinde kongre

¹ M. Şefik, “İstiklal Harbinde 57. Tümen...”, Cilt 2, s. 49-50

² Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele’de...*, s. 99

toplanması düşünülür. Ertesi gün efeler yine ziyaret edilir, bomba gibi bazı cephaneler sağlanırsa, katılacaklarını söylerler, 1 Haziran 1919'dan itibaren de hazırlığa başlarlar ¹.

30 Mayıs günü, 57. Tümen komutanı Albay M. Şefik Bey de Çine'ye gelir. Burada ilk yaptığı iş, emir almadan Aydın'ı terk eden 175. Alay komutanını istifaya davet ederek, bu göreve daha sonra Büyük Menderes vadisindeki cephenin oluşmasında önemli rolü olan Binbaşı Hacı Şükrü Beyi atamak olmuştur. Tümen birliklerinin Çine'ye çekilmesinden sonra, Yunanlılar bir taburluk bir kuvvetle Çine'ye doğru yönelmiştir. 4 Haziran 1919'da Yunan birliği Çine'nin 18 km. yakınına gelmiş bulunuyordu².

Resim 2: Yörük Ali Efe ve Arkadaşları

9. Ulusal Hareketin Genişlemesi ve Çine Heyeti Milliye'sinin Oluşumu:

Çine'de bu tür girişimler olurken, M. Şefik Bey başka yörelerde de ulusal kuvvetler kurulmasını telkin ettiği anlaşılmaktadır.

6 Haziran 1919'da Söke'de ulusal bir kuvvet oluşturulurken, Yunanlıların Denizli'ye geçmelerini önlemek amacıyla Sarayköy'de de bir askeri müfreze kurulmak istenmiştir.

Molla Bekir adlı bir Sarayköylü, başına birkaç köylü toplayarak, muhaliflerin sözlerini dinlemeyerek Yunanlılara karşı çıkmak için Binbaşı Hakkı'nın emrine girer. Bu müfreze için Çine'den subay ve erat gönderilmiştir³.

Ardından Muğla'yı da ulusal mücadeleye çekmek için çareler aranmaya, muhaliflerin düşünceleri çevrilmeye çalışılmıştır. Bunun için Denizli'den çekildiği belirtilen uydurma bir telgrafla Muğla'nın da bu savaşım içinde yer alması sağlanmıştır. Teğmen Kadri başlarında olduğu halde bir gönüllü müfrezesi Çine'ye gelerek, Yunanlılara baskın düzenlemeye başlamıştır⁴.

Bu arada Denizli Mutasarrıfı, Yunanlıların davranışlarından Aydın ve Nazilli'yi işgallerinin konferans kararına dayanmadığını sezinlemiştir. Eğer Yunanlılar Denizli'ye doğru ilerlerse, Menderes köprüsünde durdurmak kararındadır. Bunun için 57. Tümenin Denizli'de bulunan topçu alayı komutanı Hakkı Bey'den, iki yüz kişilik bir kuvvet hazırlamasını istemiştir. Alay komutanından bir yanıt alamayan Mutasarrıf, Tümen

¹ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 142-145; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 105-106

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 21-22

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen..." Cilt 2, s. 43-46; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 106-107

⁴ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 53-54

komutanından bu konuda yardım istemektedir. Bu istek üzerine, M. Şefik Bey topçu alayı komutanı Hakkı Bey'e "Yunanlıları Menderes köprüsünden Denizli tarafına geçirmemek için, icap ederse harben menediniz" emrini verir¹. Harbiye Nezaretinden, Dinar'daki 17. Kolorduya ait süvari mızraklı bölüğünün, 57. Tümene bağlandığını bildiren bir telgraf alınca, bu bölüğün de Menderes köprüsünü tutacak topçu alayının emrine verir².

Çine deposunda bulunan bir miktar silah ve mühimmat Yüzbaşı Ahmet'in isteği üzerine gönüllülere verilmiş, Muğla deposunda bulunan 200 Rus tüfeği, 100 adet Martin tüfeği, 30 sandık Alman fişegi, 16 mavzer cephanesi, 50 tahrip fişegini getirmek üzere de Asteğmen Abdülmecit görevlendirilmiştir. Çine silah ve cephane depo memurluğuna da tüfekçi Tahir Usta tayin edilmiştir³.

Bu girişimlerle, Yunan ilerleyişine karşı bir direnişin başlayışının ilk nüveleri ortaya çıkar⁴.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bundan sonra Yunanlılarla uğraşma sözü veren Yörük Ali Efe, Kılıklı oğlu Hüseyin Efeler, Yüzbaşı Ahmet, İzmir'den gelip tümende alıkonulmuş olan Asteğmen Zekai ve Yedeksubay Asteğmen Necmi ile birlikte Çine'den çıkartılıp, kuzeydoğu yönündeki Menderes nehri güney köyleri yönüne verilen cephe ve silahlarla çatışma noktalarına gönderildi.

5 Haziran'da Yörük Ali'nin Yağcılar köyünden hareket eden çetesi, 17 kişiydi. Karahayit nahiyesinin Armutlu köyünde toplandı. Çete, Karahayit ve Alanlı köyünde birer gece kaldılar⁵.

6 Haziran 1919'da Aydın'da bulunan İngiliz kontrol subayları Yüzbaşı Vitali ve Teğmen Grand atlı olarak Çine'ye gelirler. Vitali, Çine ve çevresi ile Muğla sancağının dahi Yunanlıların işgal bölgesi içinde olduğunu belirterek, İtalyanlarla olan ilişkinin derecesini öğrenmeye çalışır.

Şefik Aker, bu sözlere karşılık "...İtalyanlarla bizim bir münasebetimiz olmadığı gibi, protesto bile ettiğimizi, fakat ahalinin - gösterdikleri nezaket ve hüsn-ü muameleden dolayı - hoşnut bulunduklarını..." belirterek, Yunanlıları uyutmak için de "...Biz Yunanlıları muhasım tanımıyoruz, onlar da bizi muhasım tanımayacağını zannediyoruz. Hal böyle iken Aydın'da vazifeten bıraktığım zabitanın vazaifine müşkülât ıka ediyorlarmış, erzak ve eşya ambarlarımızı işgal etmişlermiş, belde de mezunen bulunan zabitanımıza müdahale ediyorlarmış. Bizimle muhasım iseler biz de bilelim. Ambarlardaki erzak Aydın'daki zabitan ve şehit zabitan ailelerin iaşesine mahsustur. Memurlarımızı bu gibi vazifeden niçin men ediyorlar?" sözlerini sarfeder.

Böylece, İngilizlerin, Yunanlıların Aydın ve çevresinde yaptıklarına dikkat etmelerini ister. Bu konuşmaların ardından İngiliz subayları 6/7 Haziran 1919 gecesi Çine'de handa kalarak, ertesi sabah yola çıkarlar⁶.

10 Haziran 1919'da Harbiye Nezareti, Çine'de bulunan 57. Tümen Komutanlığı'na çektiği telde, Yunan işgaline karşı her çareye başvurmamak gerektiğini, İtalyan yardımından yararlanılmasını, fakat ihtiyatlı davranılmasını istedi⁷.

Bu sırada, Yenipazar'da çeşitli hazırlıklara girişen efeler ve askerler, 11 Haziran'da Donduran köyünün etrafındaki erkekleri savaşa çağırıyorlardı. 15-20 erden oluşan sayı 100'ü geçmeye başlar. Ancak bu sayı yaşanan karşı propagandalarla birlikte azalma ve çoğalma eğilimi de göstermektedir.

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 71-72.

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 45; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 107

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 55-56

⁴ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 107

⁵ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 157-162; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 138

⁶ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", s. 41-43; Zeki Sarhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Cilt 1*, Ankara 1993 s. 307

⁷ Asaf Gökbel, *A.g.e.*, s. 174; Zeki Sarhan, *Kurtuluş...*, s. 314-315

Bu karşı propagandalar sonucu Balyanbolulu bir zeybek çetesi, Nazilli'de Yunanlılara teslim olmuştu. İzmir, Yunanistan ve Avrupa resimli gazetelerine yollanan bu haber ve fotoğraflar propaganda malzemesi olarak kullanılmakta, Türklerin teslimiyet içinde olduklarını müjdelmekteydi.

Yörük Ali Efe'nin de teslim olacağı kanısında olduklarını yayıyorlardı¹. Yörük Ali, Donduran köyüne giderken yolda rastladığı beş Sultanhisarlı Rum ile nehri geçerek Sultanhisar'da Yunanlılara teslim olacağı haberini gönderdi. Onun için bu haber, Sultanhisar'daki Yunan kuvvetleri için sevindirici olmuştu². Yörük Ali'nin Sultanhisar'a geldiğinde yapılacak tören için, Aydın veya Nazilli'den tanınmış bir papaz getirilmişti.

Sultanhisar'daki Yunan kuvvetleri böyle bir beklenti içinde iken, Bakırköylü Mülazım Kadri, Bozöyük Karyeli Hacı Süleyman Efendi ile 12 Haziran 1919'da Çine'ye gelir. Burada Çine Müftüsü, Düyun-Umumiye Memuru ve Kadıköylü Mustafa Efendi ile görüşerek Çine Heyet-i Milliyesi'nin kurulmasını sağlar. Böylece Aydın havalisini kan ve ateş içinde bırakan ve Yunan işgalini Yunanlılara çok pahalıya mal eden ulusal örgütlenmeler içinde ilk önce işe başlayan "**Çine Heyet-i Milliye**"si olmuştur³.

Çine Heyet-i Milliyesi;

Reis: Kadıköylü Mustafa Efendi

Aza: Hafız Hidayet Efendi

Aza: Hasan Efendi (Çaltılı Molla Hasan oğlu)

Aza: Emin Efendi (Dere(li)köy'den)

Aza: Molla Mehmed Efendi (Dereliköy'den)

Aza: Tabur Katibi Cemal Efendi (yerine Sami Efendizade Asaf Bey)

Aza: Düyun-u Umumiye Kontrol Memuru Mustafa Efendi

Veznedar: Ziraat Bank muhasebe katibi Edhem Efendi (yerine Sağır Ahmed Efendi)

Katib: Ahmed Efendi (İhsan Efendi)'lerden oluşmaktaydı⁴.

5 Ekim 1919'de aldığı ilk karar, cephede yaşamını yitirenlere mevlid okunmasıydı. Bununla birlikte gönüllü toplamak, fırsatçı askerlerin geri çevrilmesini sağlamak, gönüllülerin ailelerine harçlık vermek için iane toplamak, gönüllüleri muharebe için sevk ve idare etmek gibi görevleri üzerinde toplamaya başlamaktaydı.

16 Haziran 1919 akşamı Çine'de 100 kadar gönüllü toplandı. Teravih namazı sonrası bunlara Çine deposundan silah ve cephane dağıtıldı. Belediye önünde bütün halk ile beraber gönüllüler silahlı olarak toplandı. Bu meydanın bir tarafını İtalyan askeri müfrezesinin kaldığı han oluşturmuyordu. Şefik Aker, burada yaptığı konuşmada tehlikenin büyüklüğünü belirtirken, Bozöyükli Hacı Süleyman Efendi ise bir dua okudu. Gönüllüler 1 bölük sayıldı. İçlerinden üç kişi seçilerek 1 kumandan ve 2 subay tayin edilerek bir komuta merkezi oluşturuldu. Bunlar nakliye araçları ve erzaklarıyla birlikte Menderes Köprüsüne gönderildiler. Muğla deposundan getirilen silahlar ve cephane Aydın'ın Menderes Köprüsüne nakledildi. Ardından 17 Haziran 1919'da Çine'de bulunan 175. Alay 1. Taburundan kalanlar makineli tüfek

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 76-78

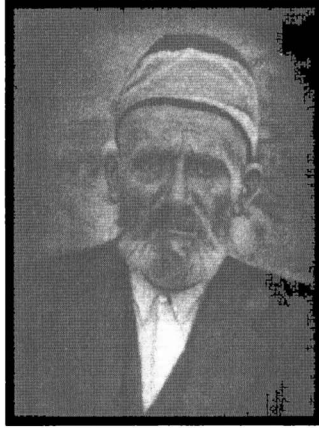
² Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 157-162.

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 70-72.; Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 181; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 138-139

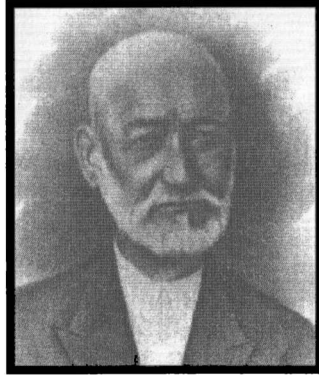
⁴ Karar defterinin ilk sayfasında bu isimler yer almaktadır.

takımı ile birlikte Alay kumandan vekili Binbaşı Hacı Şükrü komutasında Menderes köprüsüne gönderildi¹.

135. Alayın 3. Taburu bütün ağırlıklarıyla Çine'de 175. Alayın emrine girerken, 175. Alayın bir piyade bölüğü ile bir makineli tüfek takımı Çine-Aydın arasındaki Menderes köprüsünde, cebel obüs topçu Çine'de görev yapacaktı².

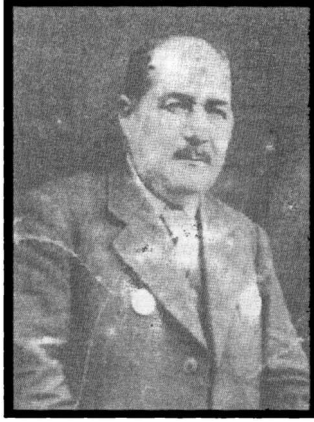
Resim 3: Çal tılı Molla Hasan oğlu Hasan Hüseyin

Resim 4: Dereli Köyü'nden Molla Mehmet Tosun

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 70-80; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 139

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 73-74

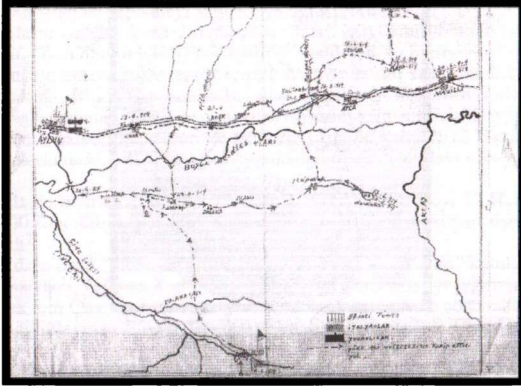
Resim 5: Hafız Hidayet Efendi

Resim 6: Kuva-yı Milliye Harekatının temelinin atıldığı Çine Askerlik Şubesi

10. Malgaç Baskını ve Yunanlıların Aydın'ı İkinci Defa İşgali:

Yörük Ali, 15-16 Haziran 1919 gecesi Sultanhisar'ın 1 kilometre doğusunda Malgaç¹ deresi üzerinde bulunan demiryolu köprüsünü savunan Yunan birliğine 3 subay eşliğinde gemi dedikleri bir nakil aracı ile Menderes nehrini geçerek bir baskın düzenledi. Baskında köprüyü savunan yirmi kişilik Yunan birliğinin tümü imha edildi. Hafif makineli tüfek, silah, cephane ve sırmalı kordonlu elbiseler ve diğer eşyalar ele geçirdiler. Aynı gece Yörük Ali Müfrezesinden Teğmen Zekai, Malgaç köprüsüyle Atça arasındaki bir başka demiryolu köprüsünü dinamitle, 175. Alaydan Asteğmen Nihat da aynı gece Aydın'ın batısında Karapınar çevresinde bir başka demiryolu köprüsünü tahrip etti.

Harita 3: Yörük Ali Efe'nin Malgaç Köprüsü Baskını (16/6/1919)

Bu baskından sonra 16 Haziran gecesini Uzunlar köyünde geçiren Yörük Ali, hızla Aydın-Nazilli şosesine 1 kilometre uzaklıktaki İsabeyli köyüne gelerek konakladı. Burada Nazilli Jandarma Bölük Kumandanı Yüzbaşı Nuri Beyle (Arap Yüzbaşı) ilişki kurarak, Yunan birliğine baskın yapma olanaklarını araştırdı².

19 Haziran 1919'da gönüllülerle kuvvetlenen Köprübaşı müfrezesinin Çine ile iletişimi telgraf tellerinin yardımı ile oluşturulmakta ve müfrezeye Çine tümen karargahı arasında telefon iletişimi sağlanmaktaydı.

Söke'de ise Binbaşı Saib Bey aracılığı ile ulusal bir birlik oluşturulurken, Sisam'dan gelerek Türk halkının sığır ve benzeri hayvanlarını çalıp götürönlere ve bunlarla işbirliği yapanlara karşı da silah ve cephane yardımı istenmekteydi.

Malgaç Baskını sonrası 19/20 Haziran 1919 gecesi Yunanlıların bir taburluk silahlı gücü Nazilli'den Aydın'a doğru çekilmeye başlamıştı.

20/21 Haziran 1919 gecesi Çine'ye gelerek silah ve cephane alan Mülazım Bakırköylü Kadri, Aydın'ın 20 kilometre batısında yer alan Erbeyli İstasyonuna bir baskın düzenledi. Ancak, Yunanlıların yer ve sayılarının tam anlamıyla tespit edilememesi nedeniyle istenen başarı elde edilemedi.

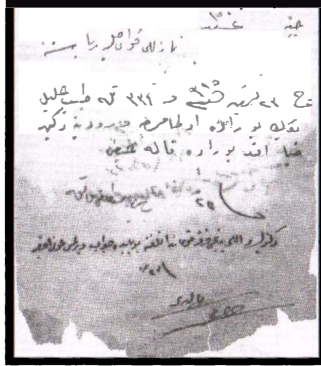
¹ Malkoç, Malkaç diye de yazılmaktadır

² Asaf Gökbel, *Millî...*, s. 165; M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 76-78; Sabahattin Selek, *Anadolu...*, Cilt I, s. 77; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 138-139.

Bu eylemler sırasında çarpışmalarda yaralanan gaziler ve hasta düşen gönüllüler için tümen sertabibi Binbaşı Galip Bey'in nezaretinde Çine'de bir hastanede kurulmaktaydı¹.

Aydın muharebeleri sonrası da Nazilli'de bir hastane açılmış ve başhekimliğine Nazilli Hükümet Tabibi Rıfat Bey getirilmiştir. Daha sonra Kızılay'ın yardımı ile Nazilli Hastanesi genişletilirken, Çine'de bir de dispanser açılmıştır².

23 Ekim 1919 tarihinde alınan bir telgrafa baktığımız zaman tabib Halil Bey'in gelmesine kadar onun yerine Ziya Efendi bakacaktır³.

Belge 4: Ziya Bey Hakkındaki Yazı

Çine Heyet-i Milliyesi'nin almış olduğu 8 Ekim 1919 tarih ve 11 numaralı kararına göre "Aydın ahval-i malumesi dolayısıyla ahalisinin her türlü levazım-ı insaniyeden mahrum olarak bir çoklarının buraya hicret etmesinden ve kasaba dahilinde dehşetli bir galebelik zuhura gelüb içlerinde zuhur iden ve cepheden rahatsız olarak gelen hastaların muayene ve tedavisi için küşad edilmiş hastahaneye memuren gelüb istihdam edilmekte olan 175. Alay tabibi Yusuf Ziya Efendi'nin bu husustaki hizmet ve gayreti şayan-ı takdime olmağla daha ziyade gayret etmesi için hizmetine mükafat olarak Teşrin-i Evvel 335 ibtidasından itibaren hastahane de bulunduğu müddetçe şehri bin beş yüz (1500) gurusu i'tâsına müttefikan karar verildi."

Yunanlılara karşı yürütülen bu baskın ve çatışmalar sonucu, Yunanlılar meyhaneye bile gidemedikleri gibi sokaklarda gezen devriye sayısını da artırmaktaydılar. Kadınlar Topyatağı'ndan Rum mahallesine cephane taşıyor, Nazilli, Atça, Germencik, Karapınar ve Çine'de bulunan Rum aileler, daha güvenli saydıkları Aydın'a göç ediyorlardı⁴.

Tellidede ve Kızılcaçay Pusu Müsademeleri ve İkizler köprüsünün tahrip edilmesi yaşanacak büyük Aydın Muharebesinin habercisi durumundaydı.

Çine bu büyük muharebede önemli bir yer tutmaktaydı. Gönüllüler Çine'de silahlandırılmaya çalışılmıştı. Ancak, yerel hükümet buna taraftar olmadığı gibi Kaymakam halkın silahlanmasının gerekçesini ve bu emrin hangi makam tarafından verildiğini araştırmaya çalışır. Ancak bu işin sonuçlanması halkın direnci nedeniyle başarılı olamaz.

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 80-88

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 176-177

³ Özgün belge tarafımda bulunmaktadır.

⁴ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 91-92

Muharebeden bir gün evvel Çine Heyet-i Milliyesi imzasıyla 23 Haziran 1919'ta Milli Mücadele taraftarlığının galip geldiği belirtilerek mücadelenin sürekli ve kalıcı olmasını sağlayacak ulusal heyetlerin kurulmasının gerekliliği belirtilmiştir.

Aydın Muharebesi 28 Haziran 1919'ta başlar. Bu muharebe sırasında Menderes köprüsündeki telefonla Çine'ye ve Çine telgrafhanesi vasıtasıyla Muğla'da tabur komutanlığına ve Heyet-i Milliyesi'ne en seri ve geceli gündüzlü yürümek şartıyla depolardan silah ve cephaneye yetiştirilmesi ve silahlı olan vatandaşların gönderilmesi yazılmış, savaş alanına uzak ve yakın köylerde silahlı veya silahsız kimselerin katılmalarının sağlanması konusunda **Çine Heyet-i Milliyesi** aracılığıyla haber gönderilmiştir.

Savaşa katılan için ekmek yetiştirilmesi de Çine'de Levazım Heyetine bildirilmişti¹.

Şefik Bey bir yandan Çine'deki örgütlenmeyi geliştirmeye çalışırken, öte yandan savaş için gerekli silah ve cephaneyi sağlamaya uğraşıyordu.

Yunanlıların işgaline karşı direniş yapabilmek için demiryolunun tahribi, yaşamsal önem taşıyordu. Oysa bunun için gerekli tahrip maddeleri ve bunları kullanacak istihkam subayları yoktu. Bu eksikliği gidermek için, I. Dünya Savaşı sırasında İngilizlerin Muğla sahillerine bıraktığı, Milas deposunda bulunan torpillerin dinamitlerinden yararlanmak düşünüldü. Milas'ta bulunan, malul ve hasta olan istihkam teğmeni Celal Bey, gaz sandıklarına konulmuş dinamit, balıkçı kapsülleri ve fitillerle Çine'ye gelerek 12 Haziran 1919'da bu patlayıcı maddelerin nasıl kullanılacağını uygulamalı olarak buradaki subay ve direnişçilere öğretti.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Asteğmen Abdülmecid Bey, 12 Haziran'da Muğla deposundan 200 Rus tüfeği, 100 adet Martin tüfeği, 30 sandık Alman fişegi almak üzere göndermekteydi².

Ayrıca, daha önce "*Menteşeliler Müdafaa-i Vatan Cemiyetinin*" kuruluşunun ardından 57. Tümen kumandanı, Teğmen Kadri Bey'i Hacı Süleyman Efendiye çağırarak ve Muğla'dan destek sağlamak için Çine'den yola çıkarmaktaydı³. Daha önce de sözü edildiği şekilde, 12 Haziran'da Hacı Süleyman Efendi Çine'ye gelerek, iki saat içinde Çine Heyetini kurmuştur⁴. Kadri Bey de ilk Muğla gönüllüleri kafilesini alarak, 17 Haziran'da Çine'ye götürür. Bu birlik, daha sonra göreceğimiz Erbeyli baskınında yer almak üzere, bir koşulu makinelî tüfek ile güçlendirilerek 19 Haziran 1919'da Menderes köprüsüne gönderilecekti⁵.

Çine'nin Orhaniye köyünden Kara Durmuş'un, 70-80 kişilik bir milis kuvveti 23 Haziran 1919 sabahı Aydın'ın 10 kilometre batısında Karapınar'a (İncirliova) baskın yaptı. Fakat buradaki işgal kuvvetleri, kasabanın yerli Rumlarını da alarak, Aydın'a çekildiğinden Kara Durmuş ve milis kuvvetleri de bu ilin 4 kilometre güneyindeki Ova Eymir köyüne gelip yerleştiler⁶.

Ova Eymir köyünde bulunan Kara Durmuş ve arkadaşlarının yanına, Çakırbeyli ve Boydere gönüllüleri de gelip yerleşti. Ayrıca bu kuvvetlere yedek teğmen Selami Beyin yönettiği Koçarlı milislerle, Çineli Tahir ve arkadaşlarının oluşturduğu 20 kişilik bir başka gönüllü kuvveti katıldı. Böylece Aydın'ın 4 kilometre kadar güneyinde Ova Eymir ile Yeniköy arasında, 200 kişilik bir milis gücü toplanmış oldu.

25 Haziran 1919'da dinlenmek için Yörük Ali Müfrezesi Karahayıt köyüne, efeler ise Yağcılar köyüne geçtiler. 26 Haziran'da Karahayıt'a dönen efeler, 27 Haziran'da müfrezelerini Gölhisar'a gönderirken, kendileri Tümen komutanı Şefik Beyle görüşmek üzere köprübaşına geçtiler. Köprübaşının görüntüsünü, bir görgü tanığı şöyle anlatmaktadır;

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 97-111

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 55-56; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 139

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 26.

⁴ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 70.

⁵ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 78; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki...*, s. 146

⁶ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 208, M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 91'de 22 Haziran 1919'da Kuva-yı Milliye'nin Karapınar'ı bastığını, Yunanlılara önemli kayıplar verdirdiğini yazmaktadır. ; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki...*, s. 150.

"Köprübaşının manzarası beni şaşırtmadı dersem yalan söylemiş olurum. Orası bir bayram yeri, bir düğün evi gibi kalabalık ve neşeliydi. Şekilleri, renkleri ve türlü türlü kıyafetler ile sade ve samimi bir halk topluluğunu sembolize eden bu kalabalığın bir hususiyeti de hepsinin silahlı oluşu idi. Şurada, fişenliğini, siyah cübbesinin üstüne dolamış, mavzeri omzunda abani sarıklı bir mollacık, beride başındaki oyallı çekinin kıvrımları arasından fesleğen demeti sarkan dizlilik ve yırtık pabuçlu çelimsiz bir köy çocuğu. Onun yanı başında kılığı, kıyafeti düzgün varlıklı bir köy ağası. Velhasıl şalvarlı, poturlu, pantolonlu, fesli, kalpaklı, abani sarıklı, oyallı yazmalı birçok insan ki, Menderes'in rutubetli Haziran sıcağında ağaçların gölgesine sığınmışlar ve gelişi güzel toprakların üzerine serilivermişler¹"

Menderes köprüsünde yaşanan boşluk nedeniyle, güvenliği sağlamak amacıyla Çine'den telefonla gönüllü istenmekteydi².

Yörük Ali ve Kılıç oğlu Hüseyin Efeler ile diğer milis ve müfreze kumandanlarının köprübaşında toplanmasından yararlanılarak, Şefik Beyin başkanlığında 27 Haziran'da bir durum değerlendirme toplantısı yapıldı³.

Toplantıya katılanların morali yüksekti. Tümü Aydın'daki Yunan birliklerine bir saldırı yapılırsa, kentin kurtarılabileceği görüşünde birleşirler. "Bir kere muharebe başlarsa Aydın muhitindeki eli silah tutan köylü halkın muharebe meydanına koşup iştirak edeceklerine" inanmaktaydılar.

Öte yandan Teğmen Kadri komutasındaki milli müfreze ve köprübaşındaki milli kuvvetler, Yunan saldırısını karşılamak için ileri sürüldü. Gölhisar karyesinde bulunan Yörük Ali Müfrezesi cepheden, Tevfik Ağa Müfrezesi de Yunan kuvvetlerinin sağ yanını tehdit eden bir saldırıya geçirildi. Bunun üzerine Yunanlılar, Tellidede ve Telsiz-telgraf sırtlarına çekilerek, orada direndiler.

Bu direnişe karşı milli kuvvetler 175. Alay makineli tüfek bölümü ile Denizli Polis Komiseri Hamdi komutasındaki müfreze ile takviye edildiler.

Yine bu ilk gün Haziran sıcağının tüm şiddetini hissettirdiği öğle saatlerinde, yakınlarındaki Baltaköy kadın ve kızlarının, savaş alanına girerek, savaşımlara "su, ekmek ve gayret verdikleri" görüldü. Öğleden sonra saat 02.⁰⁰ ile 03.⁰⁰ sıralarında yeni bir Yunan bölüğü, Yörük Ali ile Hamdi Bey müfrezelerinin arasındaki boşluktan yararlanarak ileri bir yürüyüşe geçtilerse de, her iki müfrezenin yan saldırıları üzerine geri çekilmek zorunda kaldılar. Kuva-yı Milliye'nin baskısı üzerine, Yunan kuvvetleri önce Telsiz-telgraf sırtlarını boşalttı. Tellidede sırtlarındaki direnmesini sürdürdü. Fakat bu yörenin daha doğusundaki Tepeköy ve Çerkezköy yönünden ilerleyen Kadri Bey müfrezesi ve diğer milli kuvvetler kentteki Müslüman ahali ile temas kurarak Yunanlıları yan ateşi altına aldılar. Ayrıca Çine ve Koçarlı'dan gelen gönüllüler, köprübaşında silahlandırılarak sürekli olarak Tellidede sırtlarına sürüldüler. Bu gelişmeler karşısında Yunan kuvvetleri, Tellidede sırtlarının kuzeyine çekilmek zorunda kaldı⁴.

Aydın'daki Yunan kuvvetleri kumandanı, 28 Haziran gecesi General Nider'e çektiği telgrafta; "Saat 9.⁰⁰'dan beri Aydın'ın cenubunda müsademe başladı. Saat 14.⁰⁰'ten beri bu müsademeler tevessü ederek hakiki bir harp sahnesi haline girdi. Saat 20.⁰⁰'ye doğru kuvvetli düşman grupları, her taraftan şehri kuşatmaya başladılar. Kuvvetlerimin kaffesini harbe soktum. Müstacelen takviye gönderiniz." General Nider ise bu telgrafa hemen verdiği yanıtta.

¹ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 216-220; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 150-151.

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 115

³ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 221; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 151.

⁴ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 106-113; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 151-154.

"Takviye gönderiliyor. Yarın akşamdan evvel oraya yetişemez. Enerji göstermeniz lazımdır. Her taraftan taarruza geçiniz. Hiç bir surette mevkinizi terk etmeyeceksiniz" diyordu¹.

Yunanlıların bu bekleyişi ve geri çekilişi sırasında Nazilli Kaymakamı çektiği telgrafta; "Yunan işgal kuvvetlerinin, Nazilli'nin işgali süresince ve tahliyesi esnasında Müslümanlara karşı uyguladıkları zulümlerin daha vahşisini Aydın'ın tahliyesi sırasında yaptıkları, Nazilli tahliye edilirken iki yüz kırk civarında Müslüman'ı şehit ettikleri, Aydın'ın tahliyesinde ise İslâm mahallelerini tamamen yakarak binlerce Müslüman'ı katlettikleri, milyonlarca liralık malın yok edilmesine sebep oldukları, yanlarında götürdükleri mutasarrıf, hâkim ve diğer üst makam memurlarından bir daha haber alınamadığı"nı bildirmekteydi².

Bu üzücü olaylar sonrası Aydın'ın tekrar ele geçirilmesi, tümen kumandanı Şefik Beyi çözülecek pek çok sorunla karşı karşıya bırakmıştır. Bir yandan üç gün süren savaşta yanmış ve yıkılmış, yağma edilmiş ve Müslüman ve Rum halkının büyük kesimi tarafından terk edilmiş kentin işler hale getirilmesi gerekiyordu. Öte yandan Yunanlıların kısa sürede kente tekrar saldırabileceklerini biliniyordu ve bu sürede yapılması gereken işler vardı. Kent işgal edildiğinde, Mutasarrıf Abdurrahman Beyin Yunanlılarca götürüldüğü anlaşıldı. İlk iş olarak eski kaymakamlardan Mithat Bey bu göreve atandı. Kentteki Rum fırıncılar bulunarak, istasyondaki unlara el konularak fırınlar çalıştırıldı. Belediye hem muharipler, hem de açlıkla kalanlar için yemek çıkardı. Böylece kentteki açlık, bir ölçüde de olsa yenilmeye çalışıldı. Yunan kuvvetlerinin en kısa süre içinde Aydın'a tekrar bir saldırı düzenlemesi beklenmekteydi. Buna karşın, gönüllüler köylerine geri dönmekte ve dolayısıyla elde pek az bir kuvvet kalmaktaydı. Bu nedenle, hemen yeni önlemler almak gerekti. Önce Bozöyük'ü Hacı Süleyman Efendinin gayretiyle, Aydın'da bir "Heyeti Milliye" teşkil edilmesine çalışıldığını belirtmiştik. Bunun yanında, Aydın deposunda bırakılmış olan cephaneye işgal sırasında dokunulmadığı anlaşıncı, halktan 20-30 kişilik gruplar oluşturularak ve bir reis seçilerek, bunlara silah ve cephane dağıtıldı. Ayrıca köy heyetlerine, kuvvetlerine göre dağıtım yapılarak, depoda hiç bir silah ve cephane kalmamasına çalışıldı. Sonra bulunabilen nakil vasıtalarıyla olabildiğince piyade ve topçu cephanesi, Menderes köprü başına taşındı. Nazilli'ye cephane gönderme girişimleri, trenlerde yer bulunmaması dolayısıyla gerçekleşemedi.

Şefik Bey, Aydın'ı tekrar ele geçirmeleri halinde Yunanlıların, içinde Rum nüfus olmayan bir kente karşılaşmasını istiyordu. Bunun için 1 Temmuz'dan itibaren, evleri yanan Rumları Nazilli, Denizli, İsparta ve Burdur'a trenle naklettirmeye çalıştı. Yunan saldırısına kadar, bin kadar Rum nüfus iş bölgelere gönderildi.

57. Tümen komutanının üstün kuvvetlerle bir Yunan taarruzu karşısındaki temel stratejisi, savaşarak Çine yönünde çekilmektir. Elindeki kuvvetleri, batıda Topyatağı'nda, güneyde Telsiz-telgraf sırtlarında toplamaya karar verdi³.

4 Temmuz 1919 günü 57. Tümenin çekilen birlikleri ve Yörük Ali Müfrezesi Büyük Menderes köprüsünün hemen gerisindeki Engürüs köyü önündeki yamaçlarda mevzilenmiş, toplar da Petraki (Andonağa)⁴ çiftliğinin ilerisinde yer almıştır. Bu kuvvetler topçu atışının desteğiyle ilk Yunan taarruzunu, bir bozgun haline çevirerek uzaklaştırabilmişlerdir. Ama kaçan Yunanlıları izleyerek köprüyü geçen Yörük Ali Müfrezesi, savunma gücünün azlığını da ortaya koymuştur. Bunun üzerine Yunan kuvvetleri bir saldırıya geçmişlerdir. Köprüyü geçen kuvvetler, tekrar köprüden geri çevrilemeyip Büyük Menderes'i izleyerek doğuya çekilince, köprüyü savunan kuvvetlerin sayısı daha da azalmıştır. Koçarlı'dan gönüllü kırk atlı gelmiş fakat topçuların savunması için bu kuvvetler Petraki (Andonağa) çiftliğinde tutulmuşlardır. Yunanlılar bu taarruzda da köprüyü geçememişlerdir.

¹ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 236; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 154

² *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi II, Anadolu'da Yunan Mezalimi*, Ankara 1996, s. 41-42

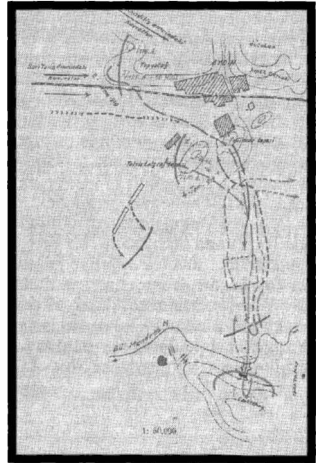
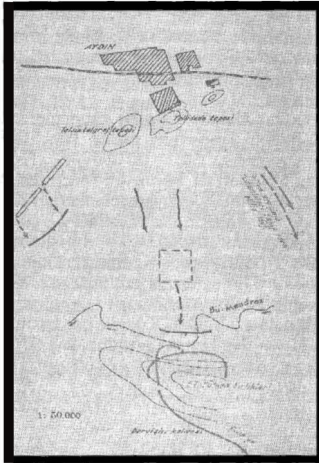
³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 124-129; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 157-158.

⁴ Asaf Gökbel, Şefik Aker'in anılarında geçen Petraki Çiftliğinin adının Andonağa çiftliği olduğunu söylemektedir. *Milli...*, s. 259; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 157-158.

4-5 Temmuz gecesi köprünün Yunan kuvvetlerince geçildiği şekildeki yanlış bir istihbarat üzerine, elde kalan kuvvetler daha geride Dervişkahvesi'ne toplanmış, topçu ise daha da geriye çekilmiştir. 57. Tümen komutanı da Çine'ye gitmiştir.

5 Temmuz'da Şefik Bey, Bozüyük'lü Hacı Süleyman Efendi ve Çine Heyet-i Milliyesi ile konuşarak, köylerden gönüllü sağlanmasına çalışmıştır.

Gölhisar'dan, Büyük Menderes'i geçerek köprü başına gelen Yörük Ali buranın boşaltılmış olmasına karşın Yunan kuvvetlerinin ilerlemediğini gördü. Köprü başını yeniden tutarak, durumu tümen kumandanına bildirdi. Bunun üzerine Dervişkahve'de 175. Alay kumandan vekili Yüzbaşı Halil Efendi'ye köprü başına gitmesi emri verildi. Çine'den toplanan gönüllüler ve bir de koşulu top merasimle, 5 Temmuz gecesi köprü başına doğru yola çıkarıldı. Yunanlılar köprü başında iki gün bekledikten sonra, 5 Temmuz gece yarısında Büyük Menderes'i hem Gölhisar kayığı ile hem de köprüden geçerek Yörük Ali Müfrezesine baskın yaptılar. Yunanlılar büyük olasılıkla, Büyük Menderes'in güneyindeki İtalyan bölgesine geçmek için İzmir'deki karargahlarından izin almayı bekledikten sonra, yeniden saldırıya geçmişlerdi. Yörük Ali Müfrezesi gece karanlığından yararlanarak, baskından kurtuldu ve geri çekilerek Dorumlar köyüne geldi. Bu köyde, Çine gönüllüleriyle köprü başına gitmekte olan Binbaşı Hacı Şükrü Bey ile karşılaştılar. Durumu anlatan efeler, yorgun olduklarını ve Çine'ye gideceklerini söyleyerek ayrıldılar. 6 Temmuz'da Kuva-yı Milliye, hemen hemen kalmamış oldu. Kalan çok az sayıdaki nizamiye kuvveti de daha güneye Hallaçlar kahvesine çekildi.

Harita 4: Yunanlıların Aydın'ı İkinci Defa İşgal Etmeleri (3, 4, 5 Temmuz 1919)

11. Yunanlıların Çine'ye İlerlemeleri ve İtalyanların Müdahalesi:

7 Temmuz 1919 günü Yarbay Kondilis, Çine yönünde ilerlemeye devam etti ve Cumalı köyünü ele geçirdi. Önemli bir Türk direnişiyle karşılaşmayan Yunan kuvvetlerinin, dört gündür bölgeleri içinde ilerlemesi İtalyanların önlem almasını gerektirdi. 8 Temmuz günü Çine'de İtalyan kuvvetleri yanında siyasal danışman olarak bulunan Dr. Nekrato, bir İtalyan yarbayıyla Aydın'da bulunan Yunan tümen komutanı Zafırau'yı ziyaret ederek, kuvvetlerinin en kısa sürede Büyük Menderes'in kuzeyine çekilmesini istedi.

Ayrıca Çine'deki İtalyan kuvvetlerini takviye etmek için Milas'tan kamyonlarla 400 kişilik Bersaglieri (Bisikletli piyade) taburu, bir dağ topu bataryası, iki makineli tüfek bölüğü ve ayrıca bir piyade bölüğü getirildi¹.

9 Temmuz 1919'da Çine'de oturan muhasebeci Nurullah Bey, İçişleri Bakanlığı'na çektiği telgrafta; *"Aydın'ın işgalinden beri Yunanlıların, doğrudan veya oluşturdıkları yerli Rum çeteleriyle masum Müslümanları, çocukları da dahil olmak üzere, gizli-aşikâr katledip kadınları tecavüz ettikleri, Menderes'e de saldırıp minarelere ve hakim binalara koydukları topraklarla şehri yaktıkları, yangından kurtulmak için dışarı çıkmak isteyen kadın ve çocukları mitralyöz ateşiyle öldürdükleri, korkudan evlerinden çıkamayanların ise yanarak öldükleri, Aydın'ın millî kuvvet tarafından kurtarılması sırasında Rum ahalinin, hatta Yunanlıların cinayetlerine katılanların dahi, can ve mallarının emniyete alındığı, fakat Kuva-yı Milliye efradının memleketlerine dönmesi ile Yunanlıların daha kuvvetli bir biçimde Aydın'ı işgal edip vahşetlerini bıraktıkları yerden devam ettirdikleri, mezâlimden kaçabilen Müslümanların Çine ve Denizli istikametine geçtikleri, geri kalanların ise topluca katledildikleri, mutasarrıf dahil livanın ileri gelen memurlarının tutuklandığı ve hayatta olup olmadıklarının bilinmediği, Aydın-Nazilli arasında asker sevkeden Yunanlıların burada da mezâlim yaptıkları, muhacir ve mülteci durumuna düşmüş Müslümanların yiyecek ve çadır ihtiyaçlarının acilen temin edilip Yunan işgalinin kaldırılmasının sağlanması gerektiği"*ni bildirmekteydi².

Yunan birlikleri İtalyan baskısıyla 10 Temmuz 1919 günü tekrar Büyük Menderes'in kuzeyine çekildiler. Bu çekilme, İtalyanların Türk kuvvetlerinin köprüden taarruzunu önleyecekleri teminatı ve Yunanlıların bir subay yönetiminde köprüde bir karakol bulundurması koşuluyla sağlanabilmişti.

Bu büyük Aydın muharebesinden yenilmenin nedeni olarak Şefik Aker, kuvvetlerin bir elden yönetilmemesi ve düzenli birliklerden oluşmaması olarak gösterir.

Yunanlıların Çine'ye yaklaşmaları üzerine 6 Temmuz'dan itibaren buradan Muğla ve Milas'a büyük miktarda göçler oldu. Böylece Yunan ilerleyişiyle Çine'deki direniş noktası etkinliğini kaybetti. Fakat çok merkezli bir direniş olgusu içinde, diğer direniş noktaları etkinliklerini muhafaza ettiler. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Yunanlıların Menderes'in kuzeyine çekilmesine karşılık, Aydın köprüsü yönünden Yunanlılara saldırılmasını İtalyanlar engelledi. Bunun nedeni köprüünün bir tarafının İtalyanlar, diğer tarafının da Yunanlılar tarafından tutulmuş olmasıydı. Bu ortamda Yunanlılara yapılacak saldırı İtalyanları da doğrudan etkileyecekti.

Bunun için mücadelenin Aydın'ın doğusundan yapılması ve kuvvetlerin orada toplanması gerekmektedir.

57. Alay kumandanı Binbaşı Hakkı Bey kumandasında toplananlar Umurlu ve Aydın arasında Yunanlılara karşı bir perde oluşturmaktaydı.

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 140-146; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 160-161. Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 273-274

² *Arşiv Belgelerine Göre...*, s. 49-51

Çine istikametine çekilen yaya ve süvariler Çine-Dalaman kestirme dağ yolundan gönderildi. Ancak topçu obüs taburu ile sahra top takımı, Menderes köprü başındaki İtalyanların arasından geçeceği için Çine'deki İtalyan müfrezesi kumandanı ile görüşülerek geceleyin Yunanlıların köprüünün öbür başındaki nöbetçilerin yaklaşık 200 metre uzağından geçirilerek Umurlu'ya gönderildi¹.

Bu arada Temmuz 1919 ortalarında İzmir'den İngiliz Atkinson ile bir İtalyan siyasi memur işgal alanından kaçan Türk göçmenlerini dinlemek için Çine'ye gelmişlerdi. Göçmenlere yurtlarına dönmelerini ve kendilerine bir kötülük yapılmayacaklarını söylemelerine karşın, göçmenler Yunanlılara güvenmediklerini ve onların yurtlarından gitmedikçe geriye dönmeyeceklerini söylediler. Bu cevaplardan İtalyan memurun memnun kaldığını, ancak Atkinson'un memnun kalmadığını söylememiz gerekmektedir².

11 Temmuz'da, 57. Alay Topçu kumandanı İsmail Hakkı Bey, Umurlu'dan Çine tümen kumandanı Şefik Bey'e çektiği telgrafta, burada 1000 kadar milis, 90 kadar nizamiye erinin toplandığını bildirdi³.

Ayrıca, yanında bulundurduğu 200 kadar kişiyle ulusal kuvvetlere katılacak olan Demirci Mehmet Efe, bu günlerde henüz geleneksel çetecilik faaliyetini sürdürmekteydi. Bozdoğan kasabasını basarak jandarmaları öldürmüş, bir zenginin evini yakmıştı. Bu baskını birkaç gün arayla yinelemek istediye de, halkın direnciyle karşılaşmış ve kasabaya girememişti. Bunun üzerine, 18 Haziran 1919'da Yörük Ali, Teğmen Zekai Bey'e, Demirci Efe'ye gönderilmek üzere bir mektup yazmasını istemiştir. Bu mektupta yaptıklarını kinayarak, millî mücadeleye katılmasını istenmiştir. Mektup, Yüzbaşı Nuri Bey aracılığıyla gönderilmiştir. Bu çağnya karşın, bir hafta kadar sonra Demirci, Karacasu kasabasını basarak Ziraat Bankasını soyacaktır⁴.

12. Diğer Cephelelerde Mücadeleler ve İstanbul Hükümeti'nin Tutumu:

Çine'den gönderilen Nizamiye kütalarının kumandanlığına fırka topçu kumandanı Binbaşı Hakkı Bey, milis kuvvetleri kumandanlığını Kuva-yı Milliye kumandanı namıyla 175. Alay kumandanı vekili Binbaşı Hacı Şükrü Bey, cephenin topçu kumandanlığına da Sahra topçu Bölük Kumandanı 1. Mülazım Gelibolulu Topçu Kemal Bey getirilmişti.

Bu şekilde Umurlu-Aydın arasında, Yunanlılara karşı bir savunma hattı kurulmuş oldu. Bunun üzerine, Çine yönüne çekilmiş kuvvetler de Umurlu'ya gönderildi. Yine aynı günlerde Ödemiş ve Tire yöresinde Kuva-yı Milliye'nin örgütlenmesine çalışan Galip Hoca (Celal Bayar) ve İsviçre'den gelen Saraçoğlu Şükrü Bey Çine'deki karargaha katıldı.

Bu katılımlara ve savaşımına karşın İstanbul Hükümeti Kuva-yı Milliye örgütlenmesine pek sıcak bakmamaktaydı. Harbiye Nezareti'nin 8 Temmuz 1919 tarih ve 3996 sayılı şifre telgrafında "*Her ne nam ile olursa olsun hususi bir takım teşkilat vukuuna ve ahalinde bu uğurda mali ve bedeni metalipte bulunulmasına cihet-i askeriye ve mülkiyece katiyen meydan verilmemesi ve müteşebbisleri hakkında takibat-ı şedide icrası Meclis-i Vükela kararıyla tamim olunur*" denilerek, Kuva-yı Milliye ve Heyet-i Temsiliye'lere dikkat çekilmekteydi.

Bu ve benzeri telgraflar Kuva-yı Milliye ve Heyet-i Temsiliyelerin etkilerini azaltmakta ve gözden düşmesine neden olmaktaydı. Buna karşın Şefik Aker, 2 Ağustos 1919 tarih ve 986 sayılı bir şifre telgrafı Harbiye Nezaretine çekerek.

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 146-161; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 161; Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 273..

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 3, s. 89

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 161 ve Asaf Gökbel, *Milli...*, s.280.

⁴ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 166; İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil...*, s. 138

“Dahiliye nezaretinden son günlere kadar mutasarrıflıklara vuku bulan vesaya ve tebliğat Yunanlılarla ahalinin mücadeleden menî merkezindedir. Tevali eden bu vesaya arasında şu noktayı mühimmenin nazar-ı dikkate alınması istihkam olunur ki; Yunanlılara karşı ahali-i İslamiyenin silaha sarılması, vahşiyane tecavüz eden zalime karşı yeis ve adem-i tahammülün tevlit ettiği bir müdafaa-yı zaruriyeden ibarettir. İtiraf olunur ki, bu galeyanın önüne geçecek her hangi bir kuvvet yoktur ve bunu men’ e edna bir teşebbüs tehlikeli ve hükümet için dahi felakettir”.

Kuva-yı Milliye’nin kuruluşu ile birlikte önemli bir yol alınmaktaydı. Hem asayiş düzene girmiş, hem de Yunanlılara karşı bir direniş ve saldırı oluşmuştu. Buna rağmen İstanbul Hükümetlerinin olumsuz tutumu halka da yansımakta ve şikayetler gündeme gelmekteydi.

Bunun nedeni;

“1- Mücadele-i Milliye uğrındaki metalibe karşı malen, bedenlen, vatani fedakarlıktan imtina edenler [ekseriyetle ağniya] ve ticaretle geçinenler.

2- Mücadeleye aleyhtar zümre-i siyasiyeden bazıları. [Bazı Hürriyet ve İtilafçılar]

3- Kuvve-i icraiyenin ve nüfuzu hükümetin milli ellere geçmesini bir türlü hazmedemeyen hükümet rüesası.

4- Kendi mevkiini tahkim için Kuva-yı Milliye aleyhtarı olan Ferit hükümetine karşı taraftar görünmek maksadıyla bazı mesuliyetten korkan hükümet rüesasının iş’ aratı.”¹

13. Yörtük Ali Efe ve Demirci Mehmet Efe:

16 Temmuz 1919’da Aydın Mutasarrıf Vekili Çine’den İçişleri Bakanlığı’na çektiği telgrafta; “Yunan işgâl kuvvetlerinin, İtalyanların sınır olarak kabul ettiği Menderes nehrinin güneyine top ve mitralyözlerle saldırıp, Baltaköy...Göhlisar köylerini tamamen yaktıkları, Çine kasabası ve buna bağlı köylerdeki Müslümanların heyecana kapılarak yapılan nasihat ve telkinlere rağmen mal ve emlakını terk edip göç etmeye başladıkları”nı bildirmekteydi².

Demirci Mehmet Efe ise bu günlerde 20 Temmuz 1919’da komşu il ve ilçelere bir emir yollayarak 1894-1898 doğumluların asker yazılmasını isteyecektir³.

25 ve 30 Temmuz 1919’da Aydın Mutasarrıflığı’nın Çine ve Nazilli’den çektikleri telgrafta da; “Yunanlıların Menderes nehrinin kuzeyinde altmış köyü yakıp Müslümanları katlettikleri, sahib oldukları eşya, para ve hayvanlarını yağmalayıp, bahçe ve vakfiyeleri tamamen tahrip ettikleri, yağmalanan malların ve adedi elli-altmış bini bulan hayvanların İzmir’e gönderildiği, Aydıncasabasında İtalyan komutanların gözleri önünde kızların vahşice öldürüldüğü, vaktiyle kasabadan çıkamayan sakat, ihtiyar ve çocukların katliâmdan kurtulamadığı, Ayasuluk-Aydın-Nazilli arasında bulunan otuz altı köy ve iki kasabanın yakılıp mevcut nüfusunun katledildiği, eşya ve hayvanlarının çalındığı, kaçabilen ahalinin Umurlu’da toplanarak Yunanlılara karşı direnip onlara kayıplar verdirdikleri, elli bine yakın mültecinin sefil ve perişan bir halde devletin yardım elini uzatmasını beklediği, Kuşadası’ndan Aydın’ın Köşk köyüne kadar olan bölgedeki şehir ve köylerin bütünüyle yakılıp yağmlandığı ve halkın büyük kısmının hunharca katlolunduğu...İtilaf devletleri nezdinde siyasi teşebbüste bulunulmasının lazım geldiği” üzerinde durulmaktaydı⁴.

Bu istemin yanında Milisler ve Demirci Mehmet Efe kuvvetleri de keşif saldırısı yapmaktaydılar.

¹ M. Şefik, “İstiklal Harbinde 57. Tümen...”, Cilt 2, s. 161-193; Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 280

² Arşiv Belgelerine Göre..., s. 57

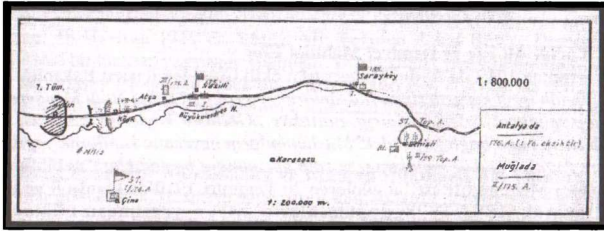
³ M. Şefik, “İstiklal Harbinde 57. Tümen...”, Cilt 2, s. 162; Zeki Sarıhan, *Kurtuluş...*, Cilt 1, s. 316.

⁴ Arşiv Belgelerine Göre..., s. 60-65.

Bu kuvvetler bulundukları yerleri savunmakla kalmıyor, Yunan kuvvetlerini sürekli baskınlarla taciz ediyorlardı. Ama bu kuvvetler arasında tam bir işbirliği yoktu. Hatta efeler arasında, kökleri gerilere dayanan çekişmeler bulunuyordu. Bu çekişmelerin en önemlisi, birbirine 8 km uzaklıkta Köşk ve Dalaman'da bulunan Demirci Mehmet Efe ile Yörük Ali Efe arasındaki önemli uzlaşmazlıktır. Direnişe önce katılmış olan Yörük Ali Efe, deneyimli "emsaline karşı tehdidini ikaya kadir" Demirci Mehmet Efenin, bu cephede hakim hale gelmesinden rahatsız oluyordu. Cephenin en güçlü iki efesi arasındaki çekişmenin çözümlenmesi, direnişin örgütlenmesinin en önemli sorunlarından biri haline gelecektir.

Her iki tarafı vatanın kurtuluşu için birleştirmek gerekiyordu. Ağustos 1919'un başında Denizli Heyet-i Milliyesi al ipekli kumaştan Demirci Mehmet Efe ve Yörük Ali Efe adına birer bayrak yaptırmışlardı. Demirci Mehmet Efe adına "Aydın Mıntıkası Kumandanı Demirci Mehmet Efe" ve Yörük Ali Efe adına da "Cenubi Aydın Mıntıkası Kumandanı Yörük Ali Efe" ve Kuva-yı Milliye Kumandanı Binbaşı Hacı Şükrü Bey adına da "Aydın Zeybek Ordusu Kumandanı Hacı Şükrü" yazılarını içeren birer tane de mühür kazdırıp kendilerine yollamışlardır.

Bununla birlikte Köşk cephesinin kurulması üzerine, 57. Tümen karargahı da Çine'den Nazilli'ye nakledilmekteydi¹.

Harita 5: 57. Tümenin 20 Ağustos 1919'daki Durumu

Bu arada Aydın'a bir saldırının planları da son hızla yapılmaktaydı. 22 Ağustos 1919'da bu gelişmelerin haber alınması ile birlikte Çine'deki İtalyan kaymakamı;

"Türk kıtaatı nizamiyesinin müsallah çetelerle birlikte Aydın'a hücum edecekleri haber alındı. Yakınıınızda bulunan en büyük rütbeli Türk kumandanı ile hemen temasa gelerek kıtaat-ı muntazama ile Kuva-yı Milliye'nin işbu taarruzlarının hemen tevkif edilmesini General Dunka'nın işaretine atfen taleb ettiğimi tebliğ ediniz ve neticeyi serian bildiriniz.

Umum Anadolu İtalyan Kuva-yı İşgalıyesi Kumandanı General Boncivani" şeklinde bir telgrafla Türklerin dikkatini çekmekteydi².

10 Eylül 1919'da da Batı Anadolu'ya bir müttefik komisyonu geldi. Bu komisyonun amacı Yunan zulümlerinden şikayetleri incelemektir. Çine'ye de gelen komisyon, burada Yörük Ali Efe'yi, halktan bazı kimseleri ve Albay Şefik Aker'i dinledi. İngiliz Amiralı Heck, Amerikan Amiralı Bristol, Fransız Generali Binozet, İtalyan Generali Dalolya'dan oluşan heyet Albay Şefik Aker'den ordunun direnişe katılıp katılmadığını, yurtlarını terk eden Aydınlı Türklerin niçin geri dönmediğini sordu. Şefik Bey, direnişe ordunun katılmadığını ileri sürdü ve Kuva-yı Milliye teşkilatının halkın zulmüne tepkisinden doğduğunu anlattı. Şefik Bey, generallerin tarafsızlığı konusunda olumlu izler edildi³.

¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 146-168; Asaf Gökbel, Milli..., s. 287; İlhan Tekeli-Selim İlkin, Ege'deki Sivil..., s. 164-167.

² M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 201-202.

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 226-230; Zeki Sarıhan, Kurtuluş..., Cilt 2, s. 95

13 Eylül 1919'da Mustafa Kemal, Heyet-i Temsiliye adına askeri birliklerin komutanlarına çektiği bir telgrafı "...milletin mukadderatının kararlaştırılması ve tespiti için bir genel kongrenin fevkalade olarak yapılmasına ihtiyaç..." olduğunu belirterek Çine'de bulunan 58. Fırka'ya da duyurarak, üyelerin seçilmesini ve Sivas'ta Heyet-i Temsiliye'ye bildirilmesini istemekteydi¹.

Türkler, Yunanlıları kovmak ve ulusal savaşım sonrası yeniden yapılanmak amacıyla çeşitli etkinliklere girmelerine karşın, İngilizler yine de Yunanlılara büyük destek vermekte ve onlardan kendileri için ilerisi için yararlanabilecekleri belirtmekteydiler.

Lloyd George, İzmir'in işgalinden sonra 14 Eylül 1919'da Londra'da yaptığı bir konuşmasında; "*Yunanlılar Doğu Akdeniz'de geleceğin ulusudurlar. Büyük Yunanistan İngiliz İmparatorluğu için değer biçilmez bir kazanç olacaktır. Onlar, Süveyş Kanalı yoluyla bizim Hindistan, Avustralya ve Uzak Doğu'ya giden ulaştırma yollarımız üzerinde tabii denizaltı üsleridir...Başlıca koruyucularından biri olurlar...*" demek suretiyle, Yunanistan'ı bir maşa gibi kullanacaklarını açıklamaktaydı².

14. Nazilli Kongresi:

6 Teşrin-i Evvel (Ekim) 1919 günü Nazilli'de ulusal bir kongre yapıldı. Bunun nedeni Nazilli ulusal heyeti gerekçesinin karşılamaında büyük bir rol oynamasıydı. Bu heyetin görevini daha da genişletmek ve düzene koymak için 57. Fırkanın coğrafi bölgesini oluşturan Aydın, Menteşe, Denizli, Burdur, Isparta, Antalya livalarıyla İzmir'in Ödemiş ve Kuşadası kazalarından birer üye Nazilli'ye çağıldılar. Yaklaşık kırk beş kişilik bir merkez heyetinin Nazilli'de daima kurulu kalmasına karar verdiler ve bu merkezi heyet malî, levazım, insan ikmali, sıhhiye, istihbarat ve teftiş encümenlerine ayrılarak görev bölümüne geçtiler³.

Yunanlıların baskısının artmasına paralel olarak, önce çete ölçeğinde başlanan örgütlenme, daha sonra yayılarak, devletin bazı fonksiyonlarını üstüne almaya başlamaktaydı⁴.

21 Ekim 1920'de Aydın cephesinden gelen bir tebliğde, şehir içinde caddelerde bulunan özel siyah tahtalar üzerine tebeşir ile başarı haberleri yazılmaktaydı. Bu haberlerde Yunanlıların yapmış oldukları saldırının 200 kişilik kayıp verdirilerek def edildiği söz edilirken, Yunan kuvvetlerinde bir çok ganimet ve erzak elde edilmekteydi⁵.

Bu arada Teşrin-i Sani (Kasım) 1919 ortalarında Söke ve Çine'ye gelen Emiling isminde hem papaz hem miralay olduğunu ifade eden ve hakiki hüviyeti bilinmeyen güler yüzlü, tatlı dilli, elli yaşlarındaki İngiliz, Türklerin efkarını kurnazca anlamağa çalıştı. Bu noktalar;

1- Yunanlılar kaldıkça İngiliz ve Fransız askerleri mevcut olsa dahi Aydın mıntkasını boşaltan Türk mülteciler yerlerine yurtlarına dönmeyeceklerdir.

2- Yalnız İngilizler ve Fransızlar Aydın mıntkasını muvakkaten işgal etse ve mülteciler yerlerine dönseler dahi Yunanlılar İzmir'den tamamen çekilmedikçe milli savaş cephesi kaldırılmayacaktır⁶.

Emiling, daha sonra Nazilli'ye geçer. Amacı bilgi almak ve tepkileri ölçmekti⁷.

¹ Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt Kasım 2003, s. 22-23.

² Nardoğan Taçalan, *Ege'de...*, s. 65.

³ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 2, s. 231

⁴ İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Cumhuriyetin...*, s. 182

⁵ Yücel Özkaya, *Millî Mücadele'de Ege Çevresi*, Ankara 1994, s. 45

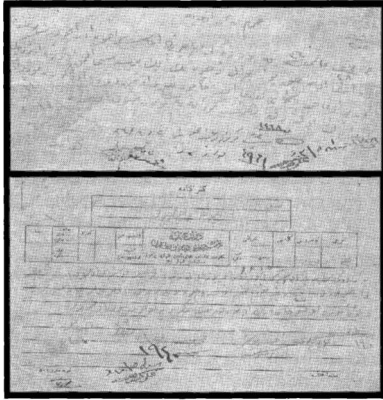
⁶ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 3, s. 60.

⁷ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 3, s. 91.

Bu arada Hacı Süleyman Efendi yerine Nazilli Kongresine bir başkasının gönderilmesine Çine Heyet-i Temsiliye'si tarafından karar verildi. 3 Kanun-u Evvel 1919 tarih ve 18 numaralı Heyet-i Milliye kararında da bunu görmekteyiz.

"Nazillide teşkil eden heyet-i merkeziye de bulanacak kazamız azalığına 8 Teşrin-i Evvel 335 tarihli ve 108 numrolu mazbata ve 12 Teşrin-i Evvel 335 ve 4 numrolu kararlar intihab ve i'zâm (gönderme) kılınmış olan Hacı Süleyman Efendi'nin mezkur azalığına devam ve istihdamı görülen lüzum üzerine muvâfık (uygun) olamayacağı ve yerine diğer bir münasibinin tayin ve i'zâmı tensib edilmesi ve mumaileyhın memuriyetine nihayet verilmiş olduğundan taraf-ı riyasetten telgrafla heyet-i merkeziye riyasetine arz ve tebliğine bi'l-ittifak karar verildi."

31 Mayıs 1920 tarihinde Çine Heyet-i Milliye Reisi Hidayet Efendi, Demirci Mehmet Efe'ye bir telgraf çekerek, "muhacirinin işesi için oraca dört postada ita olunacak yüz çuval zahirenin ilk postasını almak üzere oradaki Aydın Evkaf baş katibi Kadri Efendi memur tayin ve on beş deve ve ona göre mevzuat tedarik..." olunduğu belirtmekte¹ ve 2411 kıyye mısır darısı elde edildiğini bildirmekteydi².

Belge 5: Çine Heyet-i Milliye Reisi Hidayet Efendi'nin Muhacir İşesi İçin Yolladığı Telgraflar

15. Yunan Saldırı Hareketi ve Aydın Cephesi Genel Durumu:

Kanun-u Sani 1920'nin ilk günlerinde Yunanlılar hiç durmamasına yığınak yapıyor, tel örgülerle cephelerini emniyet altına alıyorlardı. Anlaşıyor ki Anadolu'dan çıkmak niyetleri yoktu. 21 Mart 1920 tarihi ile Heyet-i Temsiliye'den gelen bir istihbarat bülteninde "Yunanlıların, Anadolu'daki kuvvetlerini 40.000 kişi ile takviye ettikleri" bildiriliyordu³. Bu arada Refet Bey'in 6 Şubat 1920 tarih ve 419 numaralı kararıyla da Küçük ve Büyük Menderes bölgesinde yer alan bütün kuvvetler **Menderesler Grubu** adını almaktaydı. Ancak durumun daha da önem kazanması ile birlikte yine Miralay Refet Bey'in tebliği ile bu isim **İzmir Cenup Cephesi** şeklinde değişime uğramaktaydı.

¹ Özgün belge tarafımda bulunmaktadır.

² Özgün belge tarafımda bulunmaktadır.

³ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 394

16. Yunanlılara Karşı İtalyanların Tutumu:

Yunanlıların bu saldırgan işgalci tutumlarının yanında İtalyanlar öncesinde ve sonrasında olsun daha insancıl bir tavır sergilemekteydi.

Bu durumu Türk devlet adamlarını ve halkını kendilerine bağlamak olarak nitelendiren Şefik Aker, örneklerle birlikte şu yorumu getirmekteydi.

"Temmuz 336 ortalarında idi. Çine'deyiz. Aydın şehir muharebelerinin neticesi olarak Çine'ye gelen İtalyan kuvvetinin başındaki kaymakam rütbesinde terbiyeli bir zat ile ilk dostane temaslarımızın birisinde münasebet getirerek dedi ki;

O – "Büyük Harbin devamı yüzünden pirinç, şeker vesair hariçten gelen erzakın memleketinizde mevcudu olmadığını görüyoruz. Ambarlarımızda bunlar mevcuttur. Gerek kendiniz için gerek karargahınız zabitanı için ambarlarımız emirinize açıktır" dedi.

Bu zatın gayet nazikane söylediği bu sözler beni mütehayyir etti. Hem de sinirlendirdi. Kaba bir cevap vermekten sakınarak dedim:

Ben – "Pirinç yerine bulgurumuz, şeker yerine pekmezimiz, balımız boldur, kahve içmeyiveririz ve içmeğe alıştık. Binaenaleyh hiçbir ihtiyaç hissetmiyoruz. Teşekkür ederiz."

O – "Belki lüzum görülür diye söyledim. Ne vakit arzu ederseniz emir buyurunuz ambarlarımızdan alsınlar..."

Ben – "Teşekkür ederim. Şimdiki halde ihtiyacımız yoktur, olursa bedelini vermek şartıyla alırız."

O – "Bedel mukabilinde vermek usulümüze mugayirdir, bilâ-bedel vermeğe amadeyiz."

Ben – "Bedelsiz almakta mazuruz bizde usul böyledir."

Bu şekilde askerlerden hiç kimse erzak almaz.

Bu teklifin nedeni diğer memurlardan bazılarının bu alımı gerçekleştirmeleri idi. Bunun için askerlere de böyle bir teklif götürüp, onları iyice kendilerine bağlamak istiyorlardı."

Bu şekilde bir yardım yanında 1 Mart 1920 tarihli Çine kaynaklı bir raporda General Porta'nın, 25 Şubat'ta muhacirler için 1500'ü geçkin battaniye ve bir kamyonet un getirdiği belirtilmekteydi.

Bunun yanında Türk gençlerini "şimdilik" kaydıyla Sobiçe=Koçarlı ve Bağarası nahiyelerinde ayda 9 lira ücretli olarak süvari birliklerine yerleştirmektedirler¹.

Aydın Milletvekili Midhat Aydın, bu olayın gerçek nedenini Asaf Gökbel'e anlatmakta ve bu işin asıl nedeninin Demirci Mehmet Efe ve diğer efelerin etkinliğini kırmak olarak açıklamaktaydı.

Bunun için, Koçarlı'da bulunan İtalyan Sahil Muhafaza Kumandanı Binbaşı Kardeşî aracılığıyla Türklerin, Yunanlılara karşı yürüttükleri mücadeleye hoşgörümlü davranılmasından yararlanılarak, toplanacak askerlerin giydirilmesi, kuşatılması ve silahlandırılması yoluna gideceklerdir. Karar defterinin "30 sayılı kararı"nda Bir Hatıra başlığı ile bu olaydan söz edilmektedir.

Bunun yanında Mithat Aydın, Koçarlı mıntkasının bütün idari ve siyasi işlerinde etkili ve yetkili bir kişilik olan Hacı Yunuszade Mehmet Bey'in zihninde doğan bu düşüncenin kendisine açıldığını ve asıl amaç gizlenerek, İtalyan Binbaşısı Kardeşî'den oluşturulacak milli kuvvetler için yardım istenildiğini, Hasan Kamil ve diğerlerinin de gerçek amacı bilmediklerini, İtalyanlar için asker toplanıldığını sandıklarını belirtmektedir. Ancak Mithat Bey, bu sırada Tifo'ya yakalanarak, hasta olması sonucu işlerle ilgilenememektedir.

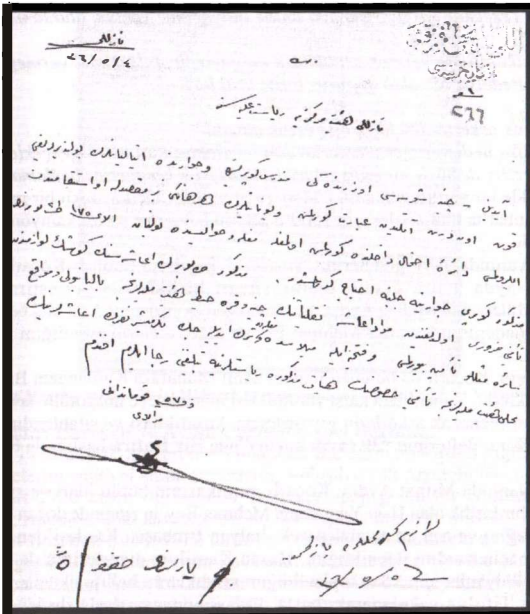
¹ M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen...", Cilt 3, s. 26-81.

Hacı Yunuszade Mehmet Bey, askeri bir şekilde düzenlenecek bu gençlerle, Nazilli'ye bir baskın yapılmasını ve Demirci Mehmet Efe gibi efelerin yönetimi yerine güçlü bir askeri yönetimin oluşmasını istemekteydi¹.

Mart 1920 senesinde de Gümülcineli Esad Efendi'nin uygun görülecek bir maaşla cepheye vaaz ve nasihat vermek üzere görevlendirildiği de yazışmalardan anlaşılmaktadır.

İtalyanların 26 Nisan 1920'de Çine'yi boşaltmalarının* ardından - ki bu tarihten sonra kurtuluşuna kadar Yunan işgalinde kalacaktır²- Aydın-Çine yolu üzerindeki Menderes köprüsünün takviyesi gerekmektedir. 4 Mayıs 1920 tarihini taşıyan ve 57. Fırka Kumandanı imzasıyla "Nazilli Heyet-i Merkeziye Riyaset-i Aliyyesine" gönderilen bir yazı da olay şöyle anlatılmaktadır.

"...ve Yunanlıların her hangi bir maksadla o istikametten ilerlemesi daire-i ihtimal dahilinde görülmüş olmağla Muğla ve havalisinde bulunan 175. Alay 2. Taburunun mezkur köprü civarına celbine ihtiyaç görülmüştür" denilmektedir. Bu taburun iaşesinin de Köşk'ten karşılanması ve iaşe mallarının naklinin de Çine ile Karahayıt Heyet-i Milliyelerince sağlanması gerekliliği belirtilmektedir.

Belge 6: 57 Fırka Kumandanının Yazısı

¹ Asaf Gökbel'in Mithat Aydın ile yaptığı özel görüşme tutanaklarından alınmıştır.

* 5 Haziran 1920'de belirtilmektedir. Zeki Sarhan, *Kurtuluş...*, Cilt 3, s. 11.

² Zeki Sarhan, *Kurtuluş...*, Cilt 1, s. 304.

17. Yunan Saldırısı ve Çine'ye Düşen Yunan Uçağı:

22 Haziran 1920 tarihinde yeniden başlayan Yunan saldırılarında İzmir (Balıkesir-Soma) cephemize iki fırka (tümen), İzmir doğu (Salihli) cephemize iki, İzmir güney (Aydın) cephemize de iki olmak üzere toplam altı fırka (tümen) kuvvet sürülmüştür.

Bu saldırının amacı, hem silah gücü ile Türkleri, Milne hattının gerisine atmak, hem de Paris'te galip devletler tarafından son şekli verilerek, davet edilen Osmanlı temsilcilerine bildirilmiş olan Sevr antlaşmasının kabul edilmesini sağlamaktır.

Aydın cephesine saldıran Yunan kuvvetleri; İki Tümen ve 15.000 tüfek, 76 ağır makineli, 280 hafif makineli tüfek ile 46 top kullanmış, ayrıca yerli Rumlardan oluşan ve savaşa kattıkları milisler bunların dışındadır.

Türk tarafı ise, toplam 195 subay ki bunların çoğu savaş görmemiş ihtiyat subayydı. 7223 er, 5967 tüfek, 26 ağır makineli, tüfek ve çeşitli çapta 18 topa sahiptir. Bunun yanında; milli tabur veya bölüklerde aynı silahlar bulunmadığı gibi, Kuva-yı Milliye'yi oluşturmada da erlerin, nöbetleşe yöntemi ile yakın köy ve kasabalardan toplanarak getirilmiş olması savaş gücünü azaltan önemli bir nedendi.

Aydın cephesinde yaşanan savaş gücünün güvenilir bir halde bulunmaması askeri komutanların da dikkatini çekmekte ve bu bilinen bir neden olarak karşılırlarına çıkmaktaydı. Yunan saldırısı karşısında İzmir cephesindeki Kuva-yı Milliye birliklerinin karşı koymalarına karşı dağılması, ülkenin savunması bakımından acil ve etkili önlemler alınmasını gerektirmekteydi.

Bu arada Çine gibi hem İtalyanların bulunduğu, hem de 57. Tümenin karargah kurduğu bir kasaba da ne gibi askeri hareketlerin olduğunu anlamak için Yunanlılar bir keşif uçağı göndermişlerdi. Bu keşif uçağı sabah, kasabanın üstünde alçaktan birkaç tur attıktan sonra uzaklaşmıştı. Ancak, uçuşunda bir gariplik vardı. Sanki yere incekmiş veya düşecekmiş gibiydi. Daha sonra bu uçağın Kahraman Köyü yakınlarında bir tarlaya indiğı belirtilmekteydi. Derhal birkaç süvari ve jandarmalar buraya gönderildi. Pilot yakalanmış, uçak da koruma altına alınmıştı. O zaman kadar Çine ve Çineliler uçak görmemişlerdi. Uçağı kullanan bir kişiydi. Fransızca konuşuyor, Fransız olduğunu ve İzmir'den havalandığını ve amacının gezinti yapmak olduğunu söylüyordu. Yolu şaşırdığını ve benzini kalmadığını için inmek zorunda kaldığını belirtiyordu. Ancak, buna rağmen yapılan soruşturma sonucu uçağın bir Yunan uçağı ve yakalanan adamın da bir Yunanlı olduğu anlaşıldı.

Bu pilot, daha sonra Köşk cephesinde yaralı olarak esir düşen mülazım Zekai Bey'in kardeşi ile değiştirildi. Bu değişim Menderes Köprüsünde ve İtalyanların aracılığı ile gerçekleştirilmişti. Bu olayı Asaf Gökbel, Haziran ve Temmuz ayı içinde gerçekleştiğı söylemesine karşın, Mareşal Fevzi Çakmak, 2 Temmuz 1920 tarihini vermektedir.

18. Milli Çine Taburunun Oluşturulması:

22 Haziran 1920'de başlayan Yunan saldırıları sonucunda Köşk cephesi bozulmuş ve Yunanlılar Sarayköy'e kadar ilerlemişlerdir.

Sarayköy önünde bir savunma hattı daha oluşturulunca bir süre için Kuva-yı Milliye'den yararlanmak olanakları ön görülmekteydi.

Bu sırada hükümette yavaş yavaş kendi askeri örgütlenmesini kuruyor, duruma hakim olmaya başlıyordu. Bu oluşum içinde Muğla ve Havalisi Kumandanı namıyla Kaymakam Nuri Bey isminde bir kişiyi Muğla'ya gönderdiler. Çine'nin askeri işleri bu kumandanlığa bağlanmıştı. Etrafta boş boş gezen eli silahlı bir çok kimse vardı. Bunlar Yörük Ali ve Kılılı oğlu Hüseyin gibi efelerin yanında olmakla birlikte köylerinde oturuyorlardı. Efe haber gönderdiği zaman atuna atlayarak Efe'nin yanında toplanıyorlardı.

“Muğla ve havalisi kumandanı Nuri Bey serseri gezen bu eli silahlıların asker kaçağından başka bir şey olmadıklarını biliyordu. Bunlardan istifade etmek çarelerini aradı... **Milli Çine Taburu** namıyla bir taburun teşkili kararlaştırıldı.”

Kıllı oğlu Hüseyin Efe'nin de uygunluğu alınarak Çine Heyet-i Milliyesi hazırlıklara girişti.

“ Teklif Kıllı oğlu'nun da hoşuna gitti. Çünkü elinin altında ve kendi emri ile ve kumandasında dört beş yüz kişilik silahlı bir kuvvet olacak ve bu kuvveti istediği gibi ve istediği yerde kullanabilecekti. Nuri Bey taburun kumanda heyetini teşkil edecek bir çok ihtiyat subaylarla Çine'ye geldi. Bunları Çine'de karşıladık. Doğru Yağcılar köyüne Kıllı oğlu Hüseyin Efe'nin yaptırdığı haneye gittik. Kurul geldi. Orada hep beraber görüştük, konuştuk, akşam Ferhad Hoca bir mevlid okudu. Geceyi orada geçirdik. Sabahleyin hep beraber kalktık. Çine'ye geldik. Nuri Bey'i Molla Yusuf'un hanında karyolalı bir odaya yerleştirdik. Diğer misafir ihtiyat zabıtları da ayrı odalara yerleştirildiler. Birkaç gün içinde taburun efradı teçhiz edildi. Taburun Sarayköy'e kadar işesini de develere yüklediler. Daha evvel yola çıkarıldı. Bir tane tabur kasası yapıldı. Bu kasaya yetecek kadar para konularak teşkil olunan tabur heyetine teslim edildi. Bir gün öğleden sonra Çine Milli Taburu'nu dualarla uğurladık.

Tabur kumandanı ihtiyat mülazım İskender Bey'di. Hikmet Bey isminde diğer bir ihtiyat subayı daha vardı. Bu da Kıllı oğlu Hüseyin yaveri, emir subayı idi. Tabur, Çubuk Dağı'na kadar geçtiği yerlerde mahalli halka ağırlık olmayacak efradın ve hayvanatların işeleri doğrudan doğruya bizim daha evvel yola çıkardığımız şeylerdir ve tabur kasasına koyduğumuz paradan temin olunacaktır.

Buna rağmen; Çine Milli Taburu, Yenipazar'a varır varmaz, Şunu isteriz, bunu isteriz, yiyecek isteriz, elbise isteriz, çamaşır isteriz demeye başlamışlar. Maalesef taburun askeri heyetini teşkil eden ve emr-i idaresi ellerinde bulundurmaları lazım gelen ihtiyat subayları da efelere uymuşlar.

Kıllı Hüseyin'in küçük kardeşi Osman veya Mehmet, maiyetinde bir çok silahlı kimselerle Yenipazar'dan Bozdoğan'a gitmiş, orayı haraca kesmiş, pabuç, kundura, elbise ve çamaşır toplamış. Oradan Ali Ağa Çiftliğine gitmişler. Orada da bir çok rezalet ve kepezelik yapmışlar. Bir kısmı Çubuk Dağı'na kadar gitmişler. Danişmendli İsmail maiyetine taburdan aldığı kalabalık bir süvari kuvveti ile Denizli'ye gitmiş. Denizli ve havalisi kumandanından bazı mutâlebâtta [istek] bulunmuşlar. Kumandan.. kıymetli bir askerdi. Danişmendli'nin palavrasına kıymet vermemiş derhal Denizli'yi terk edip gitmesini ve gitmedikleri takdirde haklarında icab eden muameleyi yapacağını kendilerine açıkça söylemiş. Bir taraftan Büyük Millet Meclisi'ni, bir taraftan da Garp Cephesi kumandanlığını keyfiyetten haberdar etmiş. Garp Cephesi Kumandanlığı Muğla ve havalisi kumandanına çektiği şifreli telgrafla cepheye gitmeyen şurada burada soygunculuk yapan bu adamların üzerine derhal kuvvet gönderileceği ve haklarından gelineceği bildirildi. Ankara'nın ve cephe kumandanının emirlerini, alan Muğla ve havalisi kumandanı Kaymakam Nuri bey o sırada Çine'de bulunan Yörük Ali'ye çektiği yine şifreli telgraflarla Kıllı Hüseyin'in hareketlerinin önlenmesini istemiş.

1336 senesi Eylülünün bir ikindi vakti idi. Yörük Ali'nin kızanlarından biri geldi. Efe çağırıyor dedi. Yörük Ali Efe çoktandır Çine'de yerleşmişti. Çarşıya çıktığımız zaman Molla Yusuf'un han odasında oturur, gelene gidene konuşurdu. Kalkım gittim. Bana Kıllı oğlu Hüseyin'in yaptıklarını anlattı. Muğla'dan gelen şifreli telgrafları gösterdi. Birkaç süvari alarak derhal hareket etmemi ve Hüseyin'i nerede bulursam vaziyetin vahâmetini [güçlük] kendisine anlatmaklığımı, geri dönmelerini Çubuk Dağı'nda gösterilen cepheyi tutmalarını temin etmemi söyledi. Heyet-i Milliye azalarından eski tabur katibi Cemal Efendi'yi de refakatime almamı tenbih etti. Vakit akşam oluyordu. Heyet-i Milliye dairesine geldim. Cemal Bey'e haber gönderdim. Geldi. Yörük Ali'den dinlediklerimi söyledim. (Çoluk çocuk sahibiyim. Yalvarım sana beni oraya götürme) dedi.

Ertesi sabah yanıma iki jandarma süvarisi olarak yola çıktım. Dalama'da çok kalmadım. Doğru Yenipazar'a geçtim. O gece Aksekili Molla Mehmed'in evinde misafir kaldım. Heyet-i Milliye Reisi ve azalarıyla, nahiye müdürleriyle, jandarma komutanıyla konuştum. Çine Milli Taburundan ve Kılılı Hüseyin Efe'den haber alamamışlardı. Yalnız bunların Yenipazar'dan geçer iken yaptıklarını anlatıyorlardı. Ertesi sabah kalktım. Ali Ağa çiftliğine doğru yola çıktım. Köyden birkaç yüz metre ayrılmadık, Çine Milli Taburu'ndan bazı kimselerin gelmekte olduklarını gördüm. Hava kapalı idi. İnce bir sonbahar yağmuru sepiyordu. Nerden geldiklerini ve nereye gittiklerini sordum. Sabaha karşı Ali Ağa Çiftliği'nden yola çıktıklarını Kılılı oğlu Hüseyin Efe'nin bütün maiyeti ile Yenipazar'a gelmekte olduğunu söylediler. Artık ileriye gitmek manasız olurdu. Geri döndüm. Kendilerini Yenipazar'da yakaladım. Birkaç saat sonra Kılılı oğlu Hüseyin Efe ve maiyeti sükun ettiler. Hoş beşten ve kahveler içildikten sonra kendisini تنها bir odaya çektim. Olanı biteni anlattım. Yaptıkları hareketin iyi olmadığını, Ethem kuvvetlerini ve Demirciyi imha eden hükümetin kendisinin de hakkından gelebileceğini ve dik başlıktan vazgeçmesini, derhal Çubuk Dağı'na dönmesinin hayırlı olacağını anlattım. Aynı zamanda Yörük Ali Efe'ye Muğla havalisi kumandanına çektiği telgraflarla Kılılı Hüseyin ve maiyetinin Yenipazar'da bulunduklarını derhal Çine'ye..bildirdim. Ve kendisi ile makine başında görüşmelerini rica ettim. Vakit gece olmuştı. Kaymakam Nuri Bey makine başına geldi. Kılılı Hüseyin ile hoş beşten ve mükâlemeden [konuşma] sonra Kaymakam Nuri Bey;

- Şimdi Yenipazar'da ne arıyorsunuz?
- Giderken Bozdoğan'a ne için uğradınız?
- Danişmendli İsmail'i Denizliye ne için gönderdiniz? Orada ne işi vardı?
- Söke'ye gidip de ne yapacaksınız? Büyük Millet Meclisi arkanızdan tedip kolları gönderdi mi?"

şeklinde askerce ve sert sorular yöneltiyordu. Bir hayli sorular sorduktan ve birbirini tutmayan karşılıklar aldıktan sonra Kılılı oğlu Hüseyin Efe'ye babaca uyarılarda bulunmuş ve onu Çubuk Dağı'nda kendisine gösterilen cepheye gitmeye ikna etmişti.

Yenipazarlılar, Kılılı oğlu Hüseyin'in o gece ayrı bir evde konuk olmasını sağladılar. Subaylar ise ayrı bir evde kalmışlardı. Durumun ciddiyetini açıkladıktan sonra, gerek Kılılı oğlu Hüseyin ve gerekse subaylardan öğrenilen şeydu.

"Söke'ye gidiyoruz. Orada hükümete karşı duran ve Kuva-yı Milliye'ye yardım etmeyen heriflerin hakkından geleceğiz demişlerdi.

Halbuki; Koçarlı'dan itibaren Kuşadası'na kadar bütün Söke mıntıkası İtalyan işgali altında idi. Kılılı oğlu Hüseyin kalabalık bir maiyet ve silah ile o tarafa doğru gelmekte olduğunu haber alan Sökeliler memleketlerine sokmamak çarelerini düşünmüşler, daha Koçarlı'dan itibaren onları tepelemeğe karar vermişler ve tedbir almışlardı. İtalyanların da yardımını temin etmişlerdi. Kılılı oğlu Hüseyin ve beraberindekilerin kanaatine göre Söke el değmemiş ve soyguna uğramamış bakir bir servet diyarı idi."

Sabahleyin çaylar kahveler içildi. Kahvaltılar yapıldı. Kılılı oğlu Hüseyin Çubuk Dağı'na yola çıktı.

"Ben de mülazım Hikmet Bey'le beraber Çine'ye döndüm. Yörük Ali Efe, bizi Dalama'da bekliyordu. Kendisine mülâki [katıldım] oldum. Vaziyeti anlattım. Memnun oldu. Benimle beraber Çine'ye gelen Mülazım Hikmet Bey'i Muğla'ya gönderdik. Kılılı oğlu Hüseyin meselesinin ilk safhası bu surette kapandı. Çine Milli Taburu Çubuk Dağı'na yerleştirildi. Ama bizim bu mücahidleri orada tutmak mümkün olmadı. Bir gün Osman Efe (Kılılı oğlu Hüseyin'in küçük kardeşi) 15-20 atlı ile çıkar gelirdi. O gider arkasından Mehmed Efe (Kılılı oğlu Hüseyin'in diğer küçük kardeşi) yine 20-30 atlı ile görünürdü...

Baktılar olmayacak Çine Milli Taburu'nun efradını oradaki Nizamiye kıtaatına dağıttılar. Efelere de yol verdiler...

Garb cephesi kumandanlığı Yörük Ali'yi 18 atlı ile Dalama'ya, Kılı oğlu Hüseyin'i de 8 atlı ile kendi köyü olan Yağcılar'da oturmakta memur etmişti¹.

19. Çine Kuva-yı Milliyesi'nin Faaliyetlerinin Sonucu:

1- Konuyu önce Aydın'dan ele alarak değerlendirmemiz gerekir. Çünkü asıl tehlikeyle karşı karşıya kalan bölge burasıdır. Bu livada Kuva-yı Milliye'nin teşkilatlanması gerekirken en ufak bir teşebbüse dahi geçilememiştir. Bunun da en büyük nedeni yine lider yokluğudur. Lider olma durumunda olanların kesinlikle bir koordinasyon ve işbirliği içinde bulunamayışlarıdır. Oysa, burada 57. Tümen komutanı gibi büyük rütbeli bir subayın bulunması bir avantaj olabilirdi. Başlangıçta Aydın'da mutasarrıfın bulunmayışı ve işgalden iki gün önce Aydın'a gelişi bir yönüyle Tümen Komutanı'nın hakimiyeti ele alınışında daha da kolaylık sağlayabilirdi. Aydın'da bulunduğu süre içerisinde bir istihbaratı olması ve kimlerin kendisine yardımcı olabileceğini önceden tespit etmesi gerekirdi. Mondros Mütarekesi'nin uygulanmaya başlamasından itibaren her geçen gün her türlü tehlikeye maruz kalınacağı açık açık biliniyordu. Ne bu sürede ön hazırlıklar, ne de İzmir'in işgalinden sonra yapılması gerekenler yapılmıştır. Bu eksiklikler Tümeni Çine'ye çekmek suretiyle giderilmeye çalışılmıştır.

2- Çine'de de teşkilatlanma zor olmuştur. Halktan gönüllü toplayabilecek lider aranmış, Denizli'de olduğu gibi seçkin bir din adamı olan Hacı Süleyman Efendi bu işte önder olmuştur. Kuva-yı Milliye Müfrezelerinin başına da doğal lider olarak efeler getirilmiştir. Burada kurulan Teşkilat efelerin liderliğinde kurulan ilk Kuva-yı Milliye teşkilatıdır. İlk liderlik şerefi de Yörük Ali Efe'ye aittir. İkinci önemli bir nokta da bu müfrezenin içinde efe ve gönüllülerin yanında subaylar ve memurlar da vardır. [Ancak Yörük Ali Efe'yi mücadele katan Asaf, Teğmen Necmi (Aydınalay), Yüzbaşı Faik (Cenat), Teğmen Zekai (Kaur), Aydınlı İsmail Hakkı ve Yüzbaşı Ahmet Beyleri de burada unutmamız gerekir] Ancak, tüccar ve büyük toprak sahibi kesimden kimsenin olmayışı da bir eksikliktir².

20. Efelerin ve Efeliğin Tasfiyesi:

İtilaf Devletlerinin işgali ile başlayan süreçte, Ödemiş, Denizli ve Aydın gibi yerlerde başlayan Kuva-yı Milliye ve Heyet-i Milliye oluşumu yavaş yavaş tasfiye edilmeye başlanmıştı.

Karesi milletvekili Hasan Basri Bey, 27 Aralık 1920 Pazartesi günü "*cephelerdeki askeri vaziyet, bazı milis kuvvetlerinin tasfiyesi hakkında*" yapılan toplantıda Kuva-yı Milliye ile ilgili olarak şunları söylemekteydi. "*Bir kere Kuva-yı Milliye ile çeteciliği aynı şey zannetmek benzenizce hatadır. Kuva-yı Milliye eğer Kuva-yı Milliye ise çete değildir...Yok eğer tezkerede yazıldığı gibi memleketi soyan, memlekette çapulculuk eden, memlekette her türlü fenalığı yapan bir çete teşkilatı meydana getirmek istemişse bu hareketi hakikaten bir ihanettir...Bi'l-fil Yunan işgali dolayısıyla ahali müdafaa-i meşrua mecburiyetinde kaldı.*

¹ Asaf Gökbel, *Milli...*, s. 395-418; Asaf Gökbel'in özel notları; Nilüfer Hatemi, *Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri 2. Cilt*, İstanbul 2002, s. 712

² Sıtkı Aydinel, *Güney Batı...*, s. 105-106

Heyecanı milli neticesinde bir Kuva-yı Milliye teşkilatı meydana geldi. Bu teşkilat herhalde çetecilik teşkilatı değildi. Bir müdafaa-i meşrua idi...şükürler olsun çetecilik olmamıştır. Kuva-yı Milliye demek memleketin asayişini muhafaza ederi memleketin iffetini, namusunu muhafaza eder, memlekette namuskarlığı esas olmak üzere tanır bir teşkilat demektir...¹

Bu övücü konuşmalar yanında, Büyük Millet Meclisi, Batı Cephesinde düzenli orduyu kurmak üzere harekete geçmişti.

Batı Cephesi, Güney ve Batı Cephesi komutanlıkları adı altında örgütlenirken, Güney Cephesi Komutanlığına Refet Paşa, Batı Cephesi Komutanlığına da İsmet Paşa atanmaktaydı.

II. BÖLÜM ÇİNE HEYET-İ MİLLİYE KARAR DEFTERİ

1. Çine Heyet-i Milliye Karar Defteri Hakkında Açıklamalar²:

Çine Heyet-i Milliye Karar Defteri yaptığımız bir araştırma sonucu tarafımızdan bulunmuştur. Tozlu ve yıpranmış bir çok belge arasından ortaya çıkarılarak gün yüzüne çıkarılmak ve değerlendirilmek üzere tarafıma verilmiştir³. Ben de bunu yeni yazıya çevirerek bu çalışma içinde yayınlanmaktayım.

Karar Defteri siyah cilt kapaklı olup, 48 yapraktan oluşmuştur. Cilt kapağının hemen iç kısmında “Çine Kuva-yı Milliye Heyetini teşkil eden zevat” başlığıyla başkan, üye ve katiplerin adları sıralanmakta, cilt kapağı ile defteri bir arada tutan bağlantı sayfasında da “Veznedar ve mutemetlik Hacı Süleyman Efendi ücreti 90” notu yer almaktadır.

Eklerde gördüğümüz gibi defter “Müdafaa-yı Milliye Cemiyeti...Heyet...Mukarreratı” başlığını taşımakta, “Madde Numrosu”, “Tarihi” ve “Aynen Karar” başlıklarını taşıyan üç sütuna ayrılmakta, bu başlıkları içeren bir satır ve kararların yazılması için de üç satırı geniş olmak üzere toplam dört satırdan oluşmaktadır.

Kararlar mavi mürekkeple yazılmış ve her kararın altında da başkan ve üyelerin imza veya mühürleri yer almıştır. İlk karar da bu kişilerin adlarını verip, diğer kararlarda vermeyeceğiz.

Bu şekilde defter de 66 karar yer almaktadır.

¹ TBMM Gizli Celse Zabıtları Cilt 1, 24 Nisan 1336 (1920) – 21 Şubat 1336 (1921), s. 266

² Sabri Sürgevil, Bozdoğan (1919-1923), İzmir 1999 Kitabı örnek alınmıştır.

³ Bu defterde yer alan kararlar, Aydın'da Kurtuluş Savaşı sırasında ve sonrasında tarih yapan ve yazan rahmetle andığımız Sayın Asaf Gökbel tarafından tutulmuştur. Aydın'da Milli Mücadele adlı önemli ve tarihsel bir kitap yazan Asaf Gökbel'in bu yazdıklarının dışında da elinde notlar bulunacağı düşüncesi ile hemen hemen 2 yıl süren araştırmalarım sonucunda oğlu Sayın Feridun Gökbel'e ulaştım. Feridun Gökbel'le de yine uzun yıllar İzmir'de birlikte olduğumuz ve yanlarında eczacı kalfası olarak çalıştığım Çinelî Erk Gökpinar aracılığıyla görüşme olanağı bulabildim. Bir çok notun yıpradığını ve notları bir arada tutan toplu iğne veya ataç gibi nesnelerin kağıtları çürüttüğünü görmekten de üzüntüye kapıldım. Bu nedenle cildinden ayrılmış olan bu defterin günümüze temiz ve saflam bir şekilde ulaşması bizim ve benim için mutluluk kaynağı oldu. Tarihe ışık tutabilecek bu defteri bana verebilme inceliğini gösteren Sayın Feridun Gökbel'e sonsuz teşekkür etmeyi de bir borç bilmekteyim.

2. Çine Heyet-i Milliye Karar Defterinde Yer Alan Kararlar:

Müdafaa-i Milliye Cemiyeti...Heyet...Mukarreratı

Sıra Numrosu: 1

Tarihi: 5 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Cephede bulunup mertebe-yi şehâdete ihraz eden mücahidin namına bir mevlid-i nebeviye kıraat ettirilmesine ve ol-babda vuku-bulacak sarfiyatın Kuva-yı Milliye sanduğundan tediyesine bi'l-ittifâk karar verildi.

Reis: Mustafa Efendi (imza)

Aza: Hidayet Efendi (imza)

Aza: Hasan Efendi (mühür)

Aza: Emin Efendi (mühür)

Aza: Molla Mehmed (mühür)

Aza: Cemal Efendi (imza)

Aza: Nuri Efendi (imza)¹

Sıra Numrosu: 2

Tarihi: 12 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Nazilli'de ki Kuva-yı Milliye Heyet-i Merkeziyesi riyasetinin 11 Teşrin-i Sani 335 tarihli ve 114 numarolu telgrafıyla sanduk mevcudundan iki bin liranın acilen irsali emr ve iş'ar edilmekte ise de sanduk mevcudunun esasen iki bin beş yüz lira kadar olmasına ve her günde Muğla Milas'tan gelüb Köşk'e giden ve Köşk'ten avdet iden mücahidin ve hayvanlarının iaşeleri hususunda da her vakit külliyetli miktarda para sarf edilmekte olmasından 8 Teşrin-i Evvel 335 tarihinde aza Hacı Süleyman Efendiye tevdiân gönderilmiş yüz liradan maada dört yüz lira daha irsali münasib görülmekle ol-vechle muamele yapılmasına bi'l-ittifâk karar verildi.

Sıra Numrosu: 3

Tarihi: 12 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Heyetimiz umur ve muamelat tahririyesinin tezayüdüne ve muamelatın suret-i muntazamada tedviri bi't-tabî' elzem olmasına mebni bir katibin istihdamına lüzum görülmüş olduğundan Teşrin-i Evvel 335'den itibaren devam iden Ahmed Efendi'nin şehri bin gurus ücretle devam-ı istihdamına bi'l-ittifâk karar verildi.

Sıra Numrosu: 4

Tarihi: 12 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Nazilli kongre mukarreratı mucibince Nazilli'de teşkil eden Heyet-i Merkeziye'de her taraftan birer aza intihab edilerek i'zâmı emr ve iş'ar edilmiş olmasına mebni 8 Teşrin-i Evvel 335 tarihinde ve 107 numarolu mazbata mucibince azalığına intihab ve tayin etmiş olduğumuz Hacı Süleyman Efendi'ye mesarif-i zaruriyesi mukabili şehrî dokuz bin gurusun sanduğumuzdan i'tâsına bi'l-ittifâk karar verildi.

¹ Bundan sonra mühür ve imzalar belirtilmeyecektir. Tüm kararların altında üç mühür, dört imza bulunmaktadır.

Sıra Numrosu: 5

Tarihi: 22 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Çine kazası merkezi olan Kiroba'da kain zükûr mektebinin Aydın ahval-i malumesi dolayısıyla muhacirin kesretine mebnî muvakkate hastahane ittihaz olunmuş ise de ebniyenin esasen hastahaneye elverişli olmadığı gibi mektebin küşad edilmesi de muvafık olamayacağından mekteb hemen küşad edilmek üzere el-yevm hastahanenin el-yevm telgraf ve posta müdürünün taht-ı isticarında bulunan haneye nakline ve telgraf ve posta müdürlüğünün de ceza reisinin tahliye etmiş olduğu haneye nakl-i bi'l-müşteki menafi-i amme noktasından münasib görülmüş olmağla ol-vechle hareket edilmesine müttefikan karar verildi. 22 Teşrin-i Evvel 335

Sıra Numrosu: 6

Tarihi: 26 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Heyet-i Merkeziye riyasetinin 20 Teşrin-i Evvel 335 tarihli ve 270 numrolu telgrafı bi'l-mütâlaa acilen iki bin liranın taleb edilmekte olduğu anlaşılmakla tedkikat-ı lazime bi'l-icra sanduk mevcudunun bugün bin seksen üç lira beş gurusu olduğu ve harice de tahminen yüz lira kadar bir borç bulunduğu ve bu paradan iki yüz elli lirası da bedel parası olub heyet-i merkeziyeye der-dest irsal bulunduğu ve şu halde yedi yüz lira kadar bir para kalacağı ve son 24 günü zarfında da bin yedi yüz lira râddesinde bir sarfiyyat olub bundan yalnız beş yüz lirasının irsalinden ve mütebakiyesinin tamamen muhtelif suretle sarfiyyat yapıldığı cihetle mevcut kalması lazım gelen yedi yüz liranın da gönderilerek buranın parasız bırakılması Muğla Milas'tan Köşk'e gelüb geçen mücahidinin sefaleti ve hastahanenin faaliyetini ve temin-i asayiş hususunda istihdam olunacağı jandarmaların dağılması daha bir çok mahâziri mucib olacağından bu tertibatdan burasının istisna tutulması hususunda heyet-i merkeziyeye istirhamname tanzim ve takdimine müttehiden karar verildi.

Sıra Numrosu: 7

Tarihi: 27 Teşrin-i Evvel 335

Aynen Karar:

Heyet-i Merkeziye riyasetinden gelen 18 Teşrin-i Evvel 335 ve 246 ve vuku'bulan istizâna cevaben çekilen 25 Teşrin-i Evvel 335 tarihli ve 389 numrolu telgrafları ba'de'l- mütâlaa mündericâtlarının aşar ve iaşe-i zehairiyle hububata ve iaşe yağlarına vaz'-ı yed olunmuş ve zehairin Denizli'ye sevki ve hususat-ı mezkurenin temini emrinde münasib zevatdan bir komisyon teşkil edilmesini müşir olduğu görülmekle icab-ı bi't-tecil mezkur iaşe ve aşâr-ı zehair hububatına ve iaşe zeytun yağlarına bermucib-i emr ü iş'ar vaz'-ı yed olunarak devâir-i âidesine teslim ve icab eden mahalle nakl ve sevk ve fûruhtu ve muhafazası ve sair suretlerle icab eden malumat-ı lazimesi beray-ı ifa Çine kasabasından Attar Ali Rıza ve Kızıl Günaylı Hacı Atif ve Tavaslı Hacı Ahmed ve Hacı Emin ve Alaiyeli hatib oğlu Hacı Ali ve Hacı Molla Hasanazade Osman ve Tavaslı Sarı Osman Efendiler'den mürekkeb [bir komisyon]¹. bunlardan

Ali Rıza Efendi'nin taht-ı riyasetinde bir komisyon teşkiline müttehiden karar verildi.

¹ Üstü çizilmiş

Sıra Numrosu: 8

Tarihi: 4 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Çine kazası dahilinde kain Aydın Rumlarıyla Çineli olub firar iden Yunanilerle birleşmiş olan Rumlara aid zeytun eşçarı ile tarla ve bahçe ve emakin hakkında ki vukubulan arz ve istizana cevaben Nazilli Heyet-i Merkeziye Riyasetinden cevaben gelen 3 Teşrin-i Sani 335 tarihli ve 566 numrolu telgrafta zeytunlarla emakine vaz'-ı yed olunarak enfa' görülen şekilde idare edilmesi emr buyurulmuş olmasına mebni icabı temin olundukda Çine kazası dahilinde Rumlar namına mukayyid vergü kuyudatı aynen ihraç ve ahz edilmiş olmağla ol-babda ki vergi kaydının evvelen tedkikat-ı lazimesi bi'l-icra Aydınlı Rumlarla Çineli olub firar etmiş olanlara aid zeytun ve emakin tefrik ve tayin ettikten sonra gerek zeytunlerin mahsulleri fûruht ve gerekse emakin li-ecli'l-icar müzayede kaimeleri imla edilmek üzere vaz'-ı yed komisyonuna tevdi'ne ve heyet-i merkeziye riyasetinden mevrud telgraf suretiyle işbu karar suretinde komisyon-u mezkure kezalik tevdi ve tebliğine ve mezkur telgrafta mebhûs ihzar edilecek beş bin kıyye zeytun tanesinin de başkaca komisyonca tedarik ve ihzar ettirilmesine karar verildi.

Sıra Numrosu: 9

Tarihi: 5 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Heyet-i merkeziye riyasetinden mevrûd 4 Teşrin-i Sani 335 tarihli telgrafta Çine Telgraf ve Posta Müdür ve müstahdemini telgraf ve posta varidatıyla maaşlarını temin edemiyorlarsa kendilerine muavenet edilmesi iş'ar edilmesi üzerinde tedkikat-ı lazime bi'l-icra varidat-ı umumiye'nin maaşlarını tesviyeye gayr-i kafi miktarda olduğu anlaşılmış ve şu sırada da hatta öteden berü Kuva-yı Milliye'nin muhaberatını suret-i muntazama da temin etmek suretiyle gayret ve faaliyetleri görülmüş olmasından Teşrin-i Evvel 335 ibtidasından itibar edilmek üzere müdür Hacı Ali ve muhabere memuru Hasan Efendilerle şehri biner ve hat çavuşu Ali Saib ve Mehmed Nakib ve müvezzi Sırrı Efendilere de Kuva-yı Milliye sanduğundan i'tâsına müttehiden karar verildi.

Sıra Numrosu: 10

Tarihi: 5 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

27 Teşrin-i Evvel 335 tarihli ve yedi numrolu kararlar teşkil etmiş olan vaz'-ı yed komisyonu hakkında bir katib istihdamı lazım idüğünden Çine'de bulunan Aydın Düyun-u Umumiye memurlarından Muhsin Efendi'nin kitabet-i mezkurede istihdamına ve mumailayhin bir haftadan berü istihdam edilmekte olmasından 1 Teşrin-i Sani 335 tarihinden itibaren mumailayha şehri bin gurus maaş i'tâsına müttehiden karar verildi.

Sıra Numrosu: 11

Tarihi: 8 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Aydın ahval-i malumesi dolayısıyla ahalisinin her türlü levazım-ı insaniyeden mahrum olarak bir çoklarının buraya hicret etmesinden ve kasaba dahilinde dehşetli bir galebelik zuhura gelüb içlerinde zuhur iden ve cepheden rahatsız olarak gelen hastaların muayene ve tedavisi için kışad edilmiş hastahancyc memuren gelüb istihdam edilmekte olan 175. Alay tabibi Yusuf Ziya Efendi'nin bu husustaki hıdmet ve gayreti şayan-ı takdime olmağla daha ziyade gayret etmesi için hıdmetine mükafat olarak Teşrin-i Evvel 335 ibtidasından itibaren hastahanede bulunduğu müddetçe şehri bin beş yüz gurusu i'tâsına müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 12

Tarihi: 12 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Rüesa-yı mücahidinden Kılıcı oğlu Hüseyin Efe tarafından maiyetindeki mücahidin ekser eyyam hayvanlarıyla işeleri kendi hanesinde temin edilmekte olması hasebiyle gerek şimdiye kadar vermiş olduğu ve gerekse vereceği buğday ve arpaya mukabil istihlak senedatı bi'l-ahire tarafından irâe ve i'tâ edilmek üzere şimdilik altmış dolu buğday ve yüz dolu arpa taleb edilmekte olmağla keyfiyet bi't-teemmül hakikaten Hüseyin Efe'nin maiyetinde bulunan efradın ekser eyyam kendi hanesinde kaldıkları ve hayvanlarıyla birlikte işelerinin Hüseyin Efe tarafından temin edilmekte olduğu anlaşılmış olmağla taleb eylediği mezkurü'l-mikdar buğday ve arpanın bi'l-mübayaa istihlak evrakı bi'l-ahire alınmak üzere makbuz mukabili Hüseyin Efe'ye teslimine ve bedellerinin Kuva-yı Milliye sanduğundan verilmesine bi'l-ittifâk karar verildi.

Sıra Numrosu: 13

Tarihi: 19 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Karpuzlu Nahiyesinden bademan bi'l-celb ianat ve eşya doğrucaburaya gönderilecektir. Yalnız size malumat verilecektir diye muharrerren Umum Kumandan¹ Demirci Mehmed Efe imzalı ve 17 Teşrin-i Sani 335 tarihli ve bila-numrolu telgraf kıraat olundukta Karpuzlu'dan Çine kazası muzâfâtundan bulunması ve numrosuz olması hasebiyle sahib-i imzanın haberdar olup olmadığından şübhe edilmekle evvel emirde bu cihetin telgrafla sorulmasına bi'l-ittifâk karar verildi.

¹ Üstü çizilmiş

Sıra Numrosu: 14

Tarihi: 27 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Memleket dahilinde bir takım eşhas tarafından vakitli vaksiz silah atılmakta ve sarhoş insanlar görülmekte deyu sarhoşluk eseri çarşu pazarda bir takım uygunsuz ahval dahi görülmekte olduğundan şu sırada bu gibi halatın vuku hiç bir suretle muvafık olamayacağı gibi bu gibi esasen dinen ve medeniyette de gayr-ı muvafık bulunduğundan bugünden itibaren kaza dahilinde her nev' müskiratın men-i furihtuna ve marrü'z-zikr sarhoş olarak tutulan ve görülen ve silah atanlar derhal der-dest olunarak katiiyen tarih-i tevellüdü ve muhacereti dahi bir güne mukarreratı nazar-ı itibare alınmıyarak hemen cepheye sevk edilmelerine ve dahil-i memleketde hüsn ü asayişin temini her neye mütevakfı ise teşebbüsât-ı lazime ve serâ ve cedid icrasına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 15

Tarihi: 27 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Asayiş-i memleketin hüsn ü muhafazası ve gerek hükümet ve gerekse Kuva-yı Milliye umurunun dahi vakt ü zamanıyla hüsn ü tedviri hususunda öteden berü istihdam edilmekte olan milli jandarmaların vezaifinin tayin ve mikdarlarının dahi tayini hususuna lüzum konulmakla icabı teemmül olundukta her ne kadar şimdiye kadar onar lira maaş şehri ile istihdam olunmuşlarsa da 1 Kanun-ı Evvel 335 tarihinden itibaren iki çavuş ve iki süvari ve on sekiz nefer piyadenin istihdamlarına ve bu hususta şehri on sekiz bin altı yüz gurusun Çine Kuva-yı Milliye sanduğundan sarfına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 16

Tarihi: 27 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

Gerek Kiroba ile Yenipazar ve gerekse kezâlik Kiroba ile Muğla aralarında ki telgraf hududunun ekser eyyam bozulmakta ve bunun telgraf çavuşlarının vazifelerinde tekasül ve maharetli olmamalarından ilerü geldiği ve bu yüzden şu sıradaki mühim muhaberatın günlerce tehir ve muattallığına sebebiyet verilmekte bu halin devamı hiçbir suretle caiz olamamasına mebni milli jandarma efradı meyanında müstahdem Mehmed Çavuş'un evvelce telgraf çavuşluğundan istihdam olunduğu ve bu vazifeye son derece vukufiyeti bulunduğu anlaşılmakla 27 Teşrin-i Sani 335 tarih ve 15 numrolu kararla şehri sarfına karar verilmiş olan on sekiz bin altı yüz gurusun bi'l-tefrik şehri bin gurus ücretle merhum Mehmed Çavuş'un her iki taraf telgraf hududuna nezaret mütemadiyene de bulunmak ve bozulan mahallerini heman azimetle tamirini icra etmek üzere telgraf çavuşluğundan istihdamına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 17

Tarihi: 28 Teşrin-i Sani 335

Aynen Karar:

27 Teşrin-i Sani 335 tarihli ve on beş numrolu karar vechiyle istihdam olunacak milli jandarmaların iki çavuşla iki süvariye şehri biner ve on yedi nefer piyadeye şehri sekiz bin yüz gurus maaş i tasına ve piyadelerden iki neferinin Kuva-yı Milliye ittihaz edilmiş mahaldeki kasaba ve daire nöbetçiliği ve posta vezaifinde istihdamlarına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 18

Tarihi: 3 Kanun-ı Evvel 335

Aynen Karar:

Nazilli'de teşkil eden heyet-i merkeziye de bulanacak kazamız azalığına 8 Teşrin-i Evvel 335 tarihli ve 108 numrolu mazbata ve 12 Teşrin-i Evvel 335 ve 4 numrolu kararla intihab ve i'zâm kılınmış olan Hacı Süleyman Efendi'nin mezkur azalığına devam ve istihdamı görülen lüzum üzerine muvâfık olamayacağı ve yerine diğer bir münasibinin tayin ve i'zâmı tensib edilmesi ve mumaileyhin memuriyetine nihayet verilmiş olduğundan taraf-ı riyasetten telgrafla heyet-i merkeziye riyasetine arz ve tebliğine bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 19

Tarihi: 3 Kanun-ı Evvel 335

Aynen Karar:

Nazilli'de müteşekkil heyet-i merkeziye de kazamız namına bulunmak üzere aza intihab ve i'zâm kılınmış olan Hacı Süleyman Efendi görülen lüzuma binâen 3 Kanun-ı Evvel 335 tarih ve 18 numrolu kararla memuriyetine nihayet verilerek keyfiyet batelgraf heyet-i merkeziye riyasetine bildirilmiş olmağla inhilal etmiş olan mezkur azalığa şehri üç bin gurus ücretle mütekaidîn-i askeriyeden kaim-makam Emin Bey bi'l-intihab tayin edilmekle mumaileyhin kazamız namına Nazilli'ye i'zâmına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 20

Tarihi: 6 Kanun-ı Evvel 335

Aynen Karar:

Heyet-i Merkeziye Reis vekili Ali Efendi imzalı 4 Kanun-ı Evvel tarih ve 312 numrolu telgraf mütâlaa olundukta hülasası cephedeki mücahidinin temin-i iâşeleri için acilen mikdar-ı kafi mevâşinin vesaiti-i seriyye ile yetiştirilmesi hakkında olduğu görülmekle icabı teemmül olundukda cephede bulunan muhterem mücahidlerimizin iâşe ve iksaları hususâtı heyetimizce hiçbir vakit nazar-ı ehemmiyetten dun tutulmamakta ise de kazamıza mülhak oldukça mühim ve iane alınabilecek kuralardan 17 karyeye Koçarlı ve 13 karyeye Mestan Efe ve Kamil Ağa taraflarından hiçbir salahiyet ve sıfat-ı resmîyeleri olmadığı halde kanun-ı hükümete ve Kuva-yı Milliye programına ez-her cihet-i muhalif olarak müdahale ve Çine'den fekk-i irtibat edilmiş ve heyetimizin bu otuz kurada nüfuzu katiyyen hükümsüz bırakılmıştır. Bununla beraber bila-mübalağa iftiharane arz edilebiliyorsa son derecc kısır bazı köylerden bir hayli ianat-ı nakdiye ve ayniye alınmış ve geçenlerde altmış üç adet mevaşi gönderilmiştir. Bunlardan artık taleb-i iane mümkün olamayacak ve hususiyle iane alabildiğimiz kura ahalisinin hemen eli silah tutanları da bir an teşkilattan berü cephede bulundukları ve buranın memerr olması hasebiyle nakden alınan ianatta bu uğurda sarf edilmekte idüğünden halen mevaşi tedarik ve i'zâmı mümkün olamayacağından ol-vechle arz edilmesine bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 21

Tarihi: 6 Kanun-ı Evvel 335

Aynen Karar:

Umum Kuva-yı Milliye kumandan vekili Mustafa Nuri Efendi imzalı 4 Kanun-u Evvel 335 tarihli ve bilâ-numrolu iki aded telgraf mütâlâa olundukda hulasaları pek müsta'cel bir teşkilat için beş yüz nefere eşit bulunduğundan 300 ve 301 tevellüdlülerle 302 ile 309 tevellüdlü bakaya müslim ve gayr-ı müslim efradın celbleriyle sevk edilmelerine mütedâir olduğu anlaşılmağa icabı müzakere olundukta kazanın şube-i askeri teşkilatı itibarıyla ikinci bölük kısmen ve dördüncü bölük dairelerinin tamamen teşkilat-ı mülkiye cihetinde Muğla livası dahilinde bulunmasından buralardan hiçbir ferd alınmamış ve Kuva-yı Milliye'nin bidayet-i teşkil ve zuhuru ile ilk hareket ve taarruzu beyan-ı sarf ve kazamız mücahidini olub bu ahval halen ve atiyen şayan-ı iftihar olmakla beraber kazamız ahalisi katiyyen ihtiyar ve gençliği nazar-ı itibara almayarak sevk-i hamiyet ve muhabbet-i vataniyeleri tesiriyle iş ve güçlerini terk ederek vatan-ı mukaddesimizi düşmana çiğnettirmemek emel-i halisanesiyle silaha sarılmış ve şimdiye kadar da cepheden ayrılmamış ve silahlarını bırakmamışlardır. Bizden pek çok sonra teşkilat beyan buraca tevellüd itibarıyla ve davet üzerine hareket vuku bulmamış ve nitekim Kuva-yı Milliye seferberliğine dahil tevellüd erbabından hariç mükellefiyet dahil olanlardan sarf-ı nazar askerlik müddet-i nizamiyesini ikmal etmiş ve henüz askerliğe dahil olmamış pek çok ihtiyar ve genç kimselerde bu hareket-ı meşrûat-ı vataniyeye iştirak edüb Kuva-yı Milliye seferberliğine dahil tevellüd erbabından halen kabil-i sevk kimse bulunmadığı tâbi'i bulunmuş ve dahil-i kazada görülecek erkeklerin burada kalmaları her halde maluliyet ve müsinn bulunmalarından tevellüd eylediğinden bu babda ber-mucib emr ü iş'âr takibat ve sevkıyat icrası mümkün olamayacağına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 22

Tarihi: 5 Şubat 336

Aynen Karar:

Kasabada tatbik edilen oktrova rüsum memurluğuna ikişer bin gurusla iki memur bin ikişer yüz gurusla iki kolçunun istihdamına bi'l-ittifak karar verildi. 5 Şubat 336

Sıra Numrosu: 23

Tarihi: 29 Şubat 336

Aynen Karar:

Şehr-i marttan itibaren bin gurus maaşla Kuva-yı Milliye sanduk emniğine Aydınla saatçı Ahmed Efendi tayinine bi'l-ittifak karar verildi. 29 Şubat 336

Sıra Numrosu: 24

Tarihi: 1 Nisan 336

Aynen Karar:

Rum milletinden fıran Tomancalı Hacı Nikola oğlu Manol'un fabrikasında kendi malı olarak alt üst olmak üzere mevcut tahminen iki yüz kıyye zeytun yağundan eldeki numunesi mucibince ilk posta olarak üst yani lapant kısmı olunan üç bin kıyyesi Heyet-i Milliye'mizin mukaddema emsaline dair i'tâ ve ittihaz eylediği 4 Teşrin-i Sani 35 tarih ve 8 numrolu kararı dairesinde bir hafta zarfında bi'l-müzayede ihale-i katiyyesi icra ve fûruht olunmak üzere vaz'-ı yed komisyonuna tevdi'i müttefikan karar oldu.

Sıra Numrosu: 25

Tarihi: 1 Mayıs 336

Aynen Karar:

Kuva-yı Milliye muhabere memuru Ahmed Efendi şehri verilmekte olan bin guruşun kifayetsizliğinden şikayet eylediğinden şehri Nisan 336 tarihinden itibaren maaşına beş yüz guruş zamm bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 26

Tarihi: 11 Mayıs 336

Aynen Karar:

Arnavud Hasan'ın anbarına Şevketiye mahallesinde ki bir bab hanesini Kılıç oğlu Osman Efe'nin maiyyet-i efradına tahsis kılındığından mezkur haneye şehri marttan itibaren üçyüz guruşun i'tâsına karar verildi.

Sıra Numrosu: 27

Tarihi: 11 Mayıs 336

Aynen Karar:

Vaz'-ı yed komisyonu katibi İhsan Efendi'nin hasbe'l-lüzum maaş hasebiyle Heyet-i Milliye kitabetine tayiniyle mahalline 21 Nisan 336 tarihinden itibaren bin guruş maaşla Osman Efendi'nin tayinine müttetikan karar verilmiştir.

Sıra Numrosu: 28

Tarihi: 15 Mayıs 336

Aynen Karar:

Heyet-i Merkeziye'nin 30 Nisan 336 tarih ve 1246 numaralı telgrafnamesiyle bura düyun-u umumiye anbarından hisse-i iaşeden mevcud 7900 kıyye zeytun yağının fûruhtu emr ü iş'âr olmasıyla o meyandan iki bin kıyyesi müzayedeye vaz' olunarak altmış guruş fiyatla Tavaslı Bezzaz İsmail Ağa'ya ihale-i katiyyesi icra olunmuş ise de düyun-u umumiye memuruna cihet-i maliyeden bunun için makbuz ta'b ve.....ise iaşe yağlarının ihtiyacât-ı askeriyyeye tahsis edildiğini ve heyet-i milliyeye devr ve teslimine dair memuriyetine bir güne tebliğ vaki' olmadığını ve müşteriye tesliminde bir şey denilemeyeceğini beyan ve ifade etmiş olduğundan ve bu fiyatın oldukça yüksek ve zeytun yağı piyasasının ise daima mütehavvil olmasına mebni heyet-i merkeziyeye keyfiyetin arzıyla cihet-i maliyeden ve düyun-u umumiyece matlub makbuz istihsal olunmak üzere ceryan edecek muamele neticesine kadar piyasada bir tahavvül vukuunda ba-heyet-i milliyenin zararını veyahud müşterinin gadrini mucib olacağından bi'l-ahire heyet-i merkeziyeye keyfiyetin arzıyla muamele-i lazimesi ifa ettirmek üzere heyet-i acizanemizce şimdiden doğrudan doğruya düyun-u umumiyeden bir memur-u mahsus suretiyle mezkurü'l-miktar zeytun yağının vaz'-ı yed komisyonunca ahz ve teslimine ve müşterisine teslimine müttetikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 29

Tarihi: 17 Mayıs 336

Aynen Karar:

Kadıköylü Mustafa Efendi ile müşterek firarı Tomancalı Manol'un taksiratından mevcut on bir bin beş yüz kırk üç buçuk kıyye yağın aşarından bakiyye yedi yüz doksan beş kıyye Mustafa Efendi'ye iase olmak üzere mütebaki on bin yedi yüz kırk sekiz buçuk kıyye yağdan iki bin yedi yüz yirmi sekiz kıyyesi Aydın'da mahv olmakla ba-tenzil sekiz bin yirmi buçuk kıyye yağı mevcut olub bundan Mustafa Efendi hissesine %72 hesabıyla isabet eden beş bin yedi yüz yetmiş beş kıyye ayrıldıktan sonra %28 hesabıyla merkum Manol'un hissesine isabet eden iki bin iki yüz kırk beş kıyyesi kayd mucibince alt üst kol etmek üzere beher kıyyesini elli guruşdan Mustafa Efendi'ye tevdiine ve meblağ-ı mezburun mumaileyhadan tahsiline karar verildi.

Sıra Numrosu: 30

Tarihi:

Aynen Karar:

Bir hatıra:

Heyet-i Milliye Reisi Hafız Hidayet Efendi ile beraber bir Mayıs sabahı Söke'ye müteveccihen Çine'den yola çıktık. Beraberimizde muhafız olarak dört beş kişilik bir çete var. Bu çetelerden birinin Yağcılardan Sağırın İbrahim olduğunu hatırlıyorum. O sıralarda Yörük Ali Efe, maiyeti ile beraber Çiftlikköy'de karargah kurmuştu. Çiftlikköy yolumuzun üzerinde olduğu için Ali Efe'ye evini arayarak kendisi ile görtüştük. Söke'ye Sisam'dan satın alınacak bir silah meselesi için gidiyorduk. Rivayete göre Balkan harbinde bizim askerlerin Sisam'da bıraktıkları bin kadar Osmanlı mavzer tüfeği ile külliyetli miktarda mermi ve makineli tüfenk bir Rum çetesi tarafından bize satılacaktı. Akşama doğru Koçarlı'ya vardık. Heyet-i Milliye Reisi Hacı Yunus zade Mehmed Bey'in evine misafir olduk. Mehmed Bey'in Hafız Hidayet ile dostluğu vardı. Şerefine evinde mükellef ziyafet vardı. Bu ziyafette Koçarlı Müdürü Talat, doktor Vassaf beylerle Menderes Sahil Muhafaza kumandanı Kardeşî isminde bir İtalyan binbaşısı davetli olarak bulunuyordu.

Sıra Numrosu: 31

Tarihi: 5 Temmuz 336

Aynen Karar:

Telgraf muhaberatının kesreti hasebiyle bir memurun ilavesiyle temin-i muhabere edilmesi zımminde Köşk Heyet-i Milliyesi muhabere memurlarından Yakub Efendi'nin 5 Temmuz 336 tarihinden itibaren şehri bin beş yüz guruşla istihdamına müttetikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 32

Tarihi: 8 Temmuz 336

Aynen Karar:

Memleketin temin-i asayiş ve inzibatı zımminde şura-yı maliyece verilen mukarreratdan kırk nefer inzibat efradının Temmuzun onundan itibaren yirmi beşer lira maaşla istihdamlarına karar verildi.

Sıra Numrosu: 33

Tarihi: 15 Temmuz 336

Aynen Karar:

Yörük Ali Efe ve Kılılı oğlu Hüseyin Efe'ler tarafından memuren Ankara'ya i'zâm kılınan tabur katibi Cemal ve Demirci deresi eşrafından Hacı Ali Efendilere azimet ve avdet-i harcırahlarına ve mesarif-i zaruriyelerine iki yüz liranın i'tâsına karar verildi.

Sıra Numrosu: 34

Tarihi: 15 Temmuz 336

Aynen Karar:

Nazilli Heyet-i Merkeziyesi'ne aid Milas'dan gelen kırk iki varil zeytun yağının Yörük Ali Efe'nin ol babdaki emr-i tahririne binaen ihtiyac-ı mahalliyeye ve Hilal-ı Ahmer Hastahanesinin idame-i hayatını temini zımminde mezkur yağların bi'l-müzayede fûruhtuna ve mezkur yağların ücret nakliyesi olarak Milas'dan gönderilen iki yüz yirmi sekiz liranın da kasaya irad kaydına müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 35

Tarihi: 15 Temmuz 336

Aynen Karar:

Memleket asayişinin emr-i takriri zımminde Söke Heyet-i Milliyesiyle müzakeratda bulunmak üzere Müftü Ahmed ve Çaltılı Mehmed Efendilere azimet ve avdet-i harcırahlarına mukabil otuz liranın i'tâsına müttefiken karar verildi.

Sıra Numrosu: 36

Tarihi: 24 Temmuz 336

Aynen Karar:

Heyet-i Milliye'de mevcut kırk beş re's dananın beheri sekiz yüz elli guruşdan Sarayköylü Mustafa Efendi ve on yedi re's keçinin ikişer yüz guruşdan kasab Ahmed'e fûruhtuna ve esman-ı baliganın irad kaydına müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 37

Tarihi: 26 Temmuz 336

Aynen Karar:

Hilal-ı Ahmer hastahanesinin edviye ihtiyacatı için Milas'dan talep edilecek olan edviyenin Çine'ye nakline dair bir memurun tayiniyle mesarif-i zaruriyesine ve azimet-i avdet harcırahına on beş [guruşun]¹ liranın i'tâsına müttefikan karar verildi.

¹ Üstü çizilmiş

Sıra Numrosu: 38

Tarihi: 9 Ağustos 336

Aynen Karar:

Kıllı oğlu Hüseyin ve Yörük Ali Efeler tarafından Ankara'ya memuren i'zâm kılınan tabur katibi Cemal ve Hacı Ali Efendilere mukaddeman i'tâ kılınan iki yüz liranın adem-i kifayesine mebni Antalya'da Alaiyeli Hacı Abdurrahman zade Abdullah Efendiden Cemal Efendi tarafından istikraz edilen yüz liranın heyetçe lüzum sarfı tasdik kılındı.

Sıra Numrosu: 39

Tarihi: 11 Ağustos 336

Aynen Karar:

İmamoglu oktrova memurluğuna şehri bin beş yüz gurus maaşla Aydınli Mustafa Efendi'nin tayinine müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 40

Tarihi: 21 Ağustos 336

Aynen Karar:

Dinar'da Nazilli Heyet-i Merkeziyesinden alınan 13 Ağustos 36 tarih ve 3579 numrolu telgrafnamede Gümülcineli Hoca Esad Efendi Heyet-i Umumiyece takarrür eden elli lira mükafat-ı nakdiye i'tâsı iş'âr kılınmış ise de kasa mevcudunun adem-i kifayesine binaen mumaileyha otuz liranın i'tâsı müttefikan karar verildi¹.

Sıra Numrosu: 41

Tarihi: 21 Ağustos 336

Aynen Karar:

Vaz'-ı yed Komisyonu katibi Osman Efendi'nin Bozdoğan kazası düyun-u umumiye baş-kitabetine tayini hasebiyle inhilal eden kitabet-i mezkureye telgraf muhabere memur-u sabıkı Hasan Nuri Efendi'nin şehri bin gurus maaşla istihdamına karar verildi.

Sıra Numrosu: 42

Tarihi: 21 Ağustos 336

Aynen Karar:

Mücahid-i muhterem Yörük Ali Efe'nin üç nefer sayisinin yemek bedeline mahsuben yevmiye yarımşar liranın i'tâsına va başka güna hiçbir suretle yemek vesaire esman verilmemesine müttefikan karar verildi.

¹ Mart 1920 senesinde Gümülcineli Esad Efendi'nin uygun görülecek bir maaşla cepheye vaaz ve nasihat vermek üzere görevlendirildiği de yazışmalardan anlaşılmaktadır.

Sıra Numrosu: 43

Tarihi: 21 Ağustos 336

Aynen Karar:

Oktrova memuru Aydınlı Mustafa Efendi'nin vuku'-u istifasına binaen yerine şehri bin yedi yüz gurus maaşla Eczacı Kamil Efendi mahdumu Asaf Efendi'nin tayinine ve diğer Oktrova memuru Said Efendi'nin şehri iki bin üç yüz gurus maaşla istihdamına Kolcu Süleyman Çavuş'un da şehri bin iki yüz gurus maaşla i'tâsına ve şehri bin beş yüz gurus maaşla 15 Ağustos 36 tarihinden itibaren yeniden ibka'-yı vazifeye başlayan Dalama Boğazı Oktrova cibayet memuru Çaltılı Hasan Efendi'nin tasdik memurluğuna ve şehri bin beş yüz gurus maaşla 26 Ağustos tarihinden itibaren işe başlayan Emiroğlu cibayet memuru Aydınlı Mustafa Efendi'nin tasdik memurluğuna karar verildi.

Sıra Numrosu: 44

Tarihi: 21 Ağustos 336

Aynen Karar:

Aydın mutasarrıflığının 17 Ağustos 36 tarih ve 632 / 7 numrolu telgrafnamesinde acilen ve seri suretle hayvan tedariki hakkında makam-ı kaim-makamdan muhavvel telgrafnameye karardır.

Mesaib günün dolayısıyla memleketin servet-i umumiyesi iyice zedelenmiş ve hayvanatın da yüzde seksen nisbetinde tenakuz etmiş olmağa teberru suretle hayvan tedariki kabil olamadığı mübayaa suretiyle bir mikdar hayvan tedarik edilebilir ise de heyet-i milliyeye bu hususta bir güne muavenet nakdiye icra kılınmayacağı maa'-l-itar karar verildi.

Sıra Numrosu: 45

Tarihi: 26 Ağustos 336

Aynen Karar:

Kazamızın merbut bulunduğu Dinar'da Nazilli Heyet-i merkeziyesinden fekk-i irtibat edilerek Muğla'da teşkil edecek heyet-i merkeziyeye rabt edileceği cihetle Ağustos'un otuz birinci günü Muğla'da akd edilecek kongrede isnad-ı vücud etmek üzere bir azanın intihabıyla serriyyen i'zâm ve iş'arı Muğla'da bulunan Aydın Cenub Mıntıkası kumandanı mücahid-i muhterem Yörük Ali Efe tarafından emr ü iş'ar kılınmasına binaen heyetimizce bi'l-müzakere mezkur azalığın şehri dört bin beş yüz gurus maaş-ı mahsusla iktidar ve ehliyetinden ve hüsn-ü niyet ve dirayetinden, cesaret ve vatanperverliğinden emn ve mutemet bulunduğumuz Çine'de mukim Denizli Orman Fen memuru Ali Nazmi Bey'in tayinine bi'i-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 46

Tarihi: 27 Ağustos 336

Aynen Karar:

Muğla'da akd edilecek kongrede hazır bulunmak ve heyet-i merkeziyede azalık vazifesini ibka etmek üzere tayin kılınan Ali Nazmi Bey'in Muğla'ya azimetine mukabil harcırah olarak maktu' yirmi lira i'tâsına müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 47

Tarihi: 27 Ağustos 336

Aynen Karar:

Hastahane için Milas heyet-i milliyesince tedarik edilecek edviyelerin Çine'ye nakli için memur tayin edilen eczacı Aziz Bey'e azimet harcırahı olmak [üzere] on lira i tāsına vergü-yü mahsus olmak üzere bir hayvan tedarikiyle ücretin ayrıca heyet kasasından tesviyesine bi'l-ittifak karar verildi. ..

Sıra Numrosu: 48

Tarihi: 28 Üstü çizilmiş / 30 Ağustos 336

Aynen Karar:

Celb edilecek 308, 309 tevellüdlü efradın iaşesi için iki bin kıyye buğday ile hayvanatın iaşesi için bin kıyye arpa ve beş yüz kıyye baklanın aşar anbarlarından vaz'ı-yed suretiyle ahzine bi'l-ittifak karar verildi.

Çine Mili Bölüğünün teşkili maksadıyla olacak¹

Sıra Numrosu: 49

Tarihi: 4 Eylül 336

Aynen Karar:

Emiroğlu oktrova memuru Mustafa Efendi'nin vuku'-u istifasına binaen şehri bin beş yüz guruş maaşla Aydınlı Rıfat Efendi'nin 5 Eylül 336 tarihinden itibaren tayinine bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 50

Tarihi: 5 Eylül 336

Aynen Karar:

21 Ağustos 36 tarih ve 43 numrolu kararlar merkez oktrova memuru Saffet Efendi'ye iki bin üç yüz guruş ve Mustafa Efendi'nin yerine yeniden tayin edilmiş Asaf Efendi bin yedi yüz guruş maaş şehri tahsis edilerek ol-vechle memuriyetleri tasdik edilmiş ise de memurin-i mumaileyhin vazife ve salahiyetleri bir derecede olmağla beraber mesai-i yevmiyeleri de aynı nisbetinde olduğundan 1 Ağustos 336 tarihinden itibaren her ikisine mahiyye ikişer bin guruş i tāsına bi'l-ittifak karar verildi.

¹ Kırmızı kalemle kararın altına not düşülmüş.

Sıra Numrosu: 51

Tarihi: 6 Eylül 336

Aynen Karar:

Mukaddema Hilal-i Ahmer tarafından küşad edilmiş olan hastahanenin idame-i faaliyeti için merkezden para celb etmek kabil olamamasına binaen Burdur'da bulunan (Hilal-i Ahmer İmdad-ı Sıhhi) heyetince ilgasına karar verilerek tabibin dispanser halinde ifa-yı hizmet eylemesi emr ü iş'âr kılınmış ise de Nazilli vesairenin düşman istilasına maruz kalması üzerine kazamıza iltica iden biçareganın kesreti ve bunların tebeddülât-ı hevaiyeden hastalanması ve pek çoğunun da hayata nihayet vermeleri hasebiyle hastahaneye olan ihtiyacı şedid-i pedidâne olmağla beraber bütün levazım-ı sıhhiyesi temin edilmiş olan bir müessese-i hayriyeyi en ihtiyaçları bir zamanda ortadan kaldırmak hiçbir suretle kabil-i tecviz olamayacağından Heyet-i sabıka zamanında Heyet-i Milliye tarafından idaresi kabul edilüb defterde bir gûna karara tesadüf edilemeyen mezkur hastahaneye tahsisat-ı mukteziye i'tâsıyla idame-i faaliyetine mümkün olduğu kadar sa'y ve ikdam olunmasına bi'l-ittifak karar verildi¹.

Sıra Numrosu: 52

Tarihi: 6 Eylül 336

Aynen Karar:

Hastahane memurin ve müstahdemin kadrosu	Guruş
Ser tabib maaşı	2000
İdare memuru, katib, karantina ve anbar memuru	1500
Eczahane memuru	800
Kapucu	600
Aşçı	600
Terzi ve çamaşurcu	600
Baş hizmet	700
Hademe	600
Toplam	7600

Elli bir numrolu kararla heyetimiz tarafından tahsisat i'tâsıyla idame-i faaliyete karar verilen (Heyet-i Milliye Hastahane)sinin memurin ve müstahdemine şehri Kanun-ı Evvel 336 ibtidasından itibaren baladaki kadro mucibince maaş i'tâsına ve işlerinin de hastahanedan teminine müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 53

Tarihi: 9 Eylül 336

Aynen Karar:

Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle Ankara'da müteşekkil Büyük Millet Meclisi'nin nizamât ve evâmiri ve Heyet-i Milliye ile Müdafaa-ı Hukuk cemiyetlerinin icraat ve mükarreratı ve ordu-yu Osmaniye'nin hareketi alcyhinde bazı iz'ân ve idrak düşkünleri tarafından idare-i kelim edilmekte olduğu maa'l-esef memleketin münevveranından ad ettiğimiz gibi bazı zevatın da mülahaza-yı vatan endişesini unutarak mihver-i

¹ Daha önce Bab-ı Ali Dahiliye Nezareti ile Aydın Mutasarrıf Vekaleti ve Hilal-i Ahmer ile yapılan 18 Kanun-ı Sani 336, 15 Şubat 336 ve 22 Şubat 336 tarihli yazışmalarda "Nazilli ve Çine muhacirin hastahanelerinin Hilal-i Ahmer tarafından idareleri esasî Hilal-i Ahmer merkez-i umumiyesince kabul" edildiği bildirilmekteydi. Bu devir işlemin gerçekleşmesi için geçecek zaman içerisinde de bu hastaneler Hilal-i Ahmer İmdad-ı Sıhhi Heyeti'nce "nakid mevcudumuzdan sekiz yüz liranın ser'iyyen Çine Kaymakamlığı'na..." ulaştırılması istenmekteydi. Bab-ı Ali Dahiliye Nezareti Şifre Kalemî Evrakı (DHŞFR) 107/23; 107/84; 107/110; 108/11

hissiyatlarını şahsi bir garaza isnad ile müdafaa-yı memleket uğrunda masruf-u mesaiyi başka bir suretle tefsir ve tevil ederek halkımızı ifsad ve iğfal eylemekte bulundukları bir kısım muhbir ve anın ihbarat vakiasından anlaşılmakda olduğu cihetle ahali-i mahremenin bu gibi işaât-ı bed-hevahaneye katiyen kapılmaması rica ve bu gibi havâdis kazibeyi neşr ederek ahalinin kuvva-yı maneviyesini kıracak ve sükunet-i milliyeyi rencide edecek surette rezilan idare-i kelim edecekler hakkında ihanet-i vataniye kanununun bahs ettiği salahiyetin şiddetle tatbik edileceğinin ilanına müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 54

Tarihi: 9 Eylül 336

Aynen Karar:

Oktrova kolcusu Süleyman Çavuş'un istifasına binaen yerine Hilal-i Ahmer hastahanesi katibi Kemal Efendi'nin şehri bin iki yüz gurus maaşla 10 Ağustos 336 tarihinden itibaren tayinine karar verildi.

Sıra Numrosu: 55

Tarihi: 10 Eylül 336

Aynen Karar:

Heyet-i Milliyemizin varidatı mesarifatına kifayetsizliği hesabıyla Oktrova namı altında çarşı derunundaki bi'l-umum dükkân ve mağazalardan öteden beri bir usul-ü gayr-ı muntazama dairesinde cibayet edilmekte olan rüsumun suret-i muntazama da.....ile her mağazanın vaziyet-i iktisadiye ve kabiliyet-i ticariyesiyle münasib bir meblağ i tâsiyla mükellef tutulması taht-ı karara alınarak ol-vechle tanzim edilen listeler.....olan mahallere ta'lik edilmiş.....ile de dükkân ve mağaza sahiblerine tebliğ edilmiş ise de emakin-i ticariyeye müddahar bi'l-umum emti'a ve eşya-yı ticariyenin oktrovası mevrid ve muhreç mahallerinden cibayet edilmekte olduğu.....tekrar mağazanın heyet-i umumiyesinden oktrova ahzı muvafık-ı ma'delet olamayacağından kaçak suretle emti'a nakli ve ihracına meydan verilmemesi için tedabir-i şedideye tevessül ile varidatın teziyidine çalışılarak dükkânların mezkur karardan muafiyetine bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 56

Tarihi: 12 Eylül 336

Aynen Karar:

Cebhe-yi harbe azimet etmek üzere kazamıza gelen Kuva-yı Milliye Aydın Cenub Mıntika Kumandanı Yörük Ali Efe'nin maiyetinin râkib oldukları elli sekiz re's hayvanatın işesi için aşar anbarlarından vaz'-ı yed su(re)tiyle iki bin kıyye arpa ile teşkil edilmekte olan milli bölük efradının işesi için beş yüz kıyye nohudun aşar anbarlarından ahzına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 57

Tarihi: 15 Eylül 336

Aynen Karar:

Bu günden itibaren gerek ashab-ı maaştan ve gerekse vuku-bulacak mübayaat ve tediyattan masraf-ı sezane ılsakı lazım gelen yol esmanı mukabilinde mesarif-i müteferrika ve saireye karşuluk olmak üzere yüzde iki nisbetinde tevkifât icrası ile ol-suretle mesarif-ı sezanın iraesiyile irad kaydı bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 58

Tarihi: 19 Eylül 336

Aynen Karar:

.....ciheti Oktrova rüsum memurluğuna 16 Eylül 336 tarihinden itibaren Bayındırlık Ekrem Efendi ve Dalama rüsum memuru Hasan Efendi'nin askere celbinden dolayı yerine 19 Eylül 336 tarihinden ve şehri bin beş yüz gurusla Aşçı Hasanzade Ahmed Efendi tayin kılınmağla müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 59

Tarihi: 21 Eylül 336

Aynen Karar:

Yörük Ali Efe'nin sayisleriyle hayvanatı için Hacı Nikolaki kızı.....isticar edilen bir bab hane ile iki aded öküzün şehri bin gurusdan 15 Eylül 336 tarihinden itibaren icarına ve bedel-i icarına mahsuben [üç]¹ iki aylık olan [üçbin]² iki bin gurusun peşinen i'tâsına müttefikan karar verildi.

Sıra Numrosu: 60

Tarihi: 2 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

İnzibat ve asayiş-i memleketin takarruru zımminde hükümete muaveneten teşkili takarrür eden Milli Jandarma efradının yirmi beş nefere iblağıyla mahiye mükellef Jandarma efradı misüllü altı yüz yetmiş dokuz gurus maaş i'tâsına ve bunların doğrudan doğruya jandarma bölük kumandanlığı emrine tevdi'ne ve mezkur yirmi beş nefer efradın eşref-i memleketle münasib.....bir suretde ilbas ve iksamı için Söke veya Muğla vesairenden kumaş ve.....celbi hakkında teşebbüsatda bulunmasına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 61

Tarihi: 6 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

Vezaif-i milliyenin hüsn-ü suretle rüyeti zımminde haftada iki defa içtima akd edilmesi ve bu suretle toplanacak evrakın tedkik ile neticelendirilmesi muvafık bulunmasına binaen haftada Pazar ve Çeharşenbe (Çarşamba) günleri içtima edilmesi ve ayda vuku bulacak içtimaların sülûsanında isbat-ı vücud etmeyen azaların müsta'fi addedilmesi müttefikan karar verildi.

¹ Üstü çizilmiş

² Üstü çizilmiş

Sıra Numrosu: 62

Tarihi: 6 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

Mukaddema teşkil edilüb el-yevmâ ifa-yı hizmet etmekte bulunan vaz'-ı yed komisyonundan beklenen faaliyetin matlub derecede görülememesine binaen mezkur komisyonun lağvıyla Heyet-i Milliye aza-yı mevcudesi meyanında bir reis ve iki azadan ibaret olmak üzere yeniden bir vaz'-ı yed komisyonu teşkili daha muvafık bulunacağı heyetimizce tezekkür edilmiş ve şu suretle ifa-yı muamele muvafık maslahat görülmüş olmağla Cemal Efendi'nin riyaseti tahtında Hacı Ahmedzade Mustafa ve Havutçu Molla Mehmedzade Kazım Efendilerden mürekkeb vaz'-ı yed heyetinin teşkiline bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 63

Tarihi: 6 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

Emiroğlu Oktrova cibayet memuru Rifat Efendi'nin geceli gündüzlü vazifesine.....ve varidatı tamamıyla cibayet eylediğinden şehri Teşrin-i Evvel 36 tarihinden itibaren maaşının iki bin guruşa iblağına müttetikar karar verildi.

Sıra Numrosu: 64

Tarihi: 10 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

Merkez Oktrova kolcusu Kemal Efendi'nin maaşının cüz'iyetine ve kendisinin geceli gündüzlü vezaif-i mevdûanı ifa etmekte bulunmuş olmasına binaen maaşının şehri Teşrin-i Evvel ibtidasından itibaren bin beş yüz guruş iblağına bi'l-ittifak karar verildi.

Sıra Numrosu: 65

Tarihi: 25 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

İhtiyacat-ı askeriye için Heyet-i Merkeziye'nin emr edeceği mahale sevk edilmek üzere mukaddema heyetin emriyle komisyon-u mahsus vasıtasıyla vaz'-ı yed edilmiş olan düyun-u umumiyeye aşar anbarlarında mevcut bi'l-umum zeytun yağları üzerindeki vaz'-ı yed muamelesinin heyetin bi'l-umum vezaif ve salahiyet-i idariyesinin canib-i hükümete devr ve ircâ'ı hasebiyle ref'ine ve düyun-u umumiyeye idaresine makam-ı riyasetden tebligat.....ibkasına karar verildi.

Sıra Numrosu: 66

Tarihi: 25 Teşrin-i Evvel 336

Aynen Karar:

Kıtaat-ı milliye ve askeriye için iâşe [ve] ilbas ve iksâları ve ihtiyacat-ı sairenin temini kamilen cihet-i askeriyece deruhte edilmiş olmasına ve heyetin ba'de-mâ muamelat-ı nakdiye ile iştigal etmiyeceğine ve yalnız irşad ve ikaz vezaifiyle mükellef bulunacağına binaen hesabatın katiyle heyetin ahaliye bi'l-umum düvünâtı tesviye ve ashab-ı maaşın vazifelerine hitamından ve maaşâtın tevziinden sonra kasadaki

bakiye mevcudun hükümet-i mahalliye teslimi iktiza edeceği cihetle Molla Yusuf hanında heyet hesabına mevcut bulunan tahminen beş yüz kıyye mikdarında ki posalı zeytun yağı ile tayyare için mübayaa edilmiş olan yüz aded.....tahtasının ve ahiren teşkil ve lağv edilmiş olan milli bölük efradının iaşeleri için yerli buğdaydan tahn ettirilmiş olan tahminen yüz elli kıyye mikdarındaki buğday ununun bi'l-müzayede fûruhtuyla cisman-ı balıganın kasaya irad kaydına bi'l-ittifak karar verildi.

3. Çine Heyet-i Milliye Karar Defterinin Değerlendirilmesi:

Söz konusu karar defteri 1919 - 1920 yılları arasında Çine'de ulusal mücadele döneminde yaşananlara ilişkin önemli bilgiler sunmaktadır.

Bu yıllar Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e geçişin dış ve aynı zamanda iç kavgalarının da yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu defter aracılığıyla ulusal mücadelenin hangi koşullar altında gerçekleştiğini yerel bazda da olsa öğrenme olanağına kavuşmaktayız.

İzmir ve Aydın'ın işgal edilmesinin ardından Çine, ulusal mücadele içerisinde yer alacak olan bir çok efenin kaynağı ve askeri açıdan güvenli, stratejik bir yer olması dolayısıyla önemli bir merkez durumuna gelmekteydi.

Bu nedenle asker, efe ve halk kaynaşması sonucu yerel kurtuluş çareleri aranmakta, işlerin düzeni açısından da Heyet-i Milliye'lerin oluşturulmasına geçilmekteydi. Heyet-i Milliye'ler bölgelerinde birer hükümet gibi görev yapmakta ve kararlar alarak, uygulamaya koymaktaydılar.

Çünkü, merkezi otoritenin zayıflaması ve doğan iktidar boşluğu, işgaller ve işgal tehditleri bu oluşumları ortaya çıkarmaktaydı.

Kararlar da gördüğümüz üzere savunma ve güvenlik konusunda [askere alma], maliye alanında [aşara el koyma, vergi, oktruva, rüsum-u milli el koyma], ekonomik ve sosyal alanda [üretim, taşıma, ulaşım, göçmenler] ve siyasal-diplomatik alanda [temsilcileri karşılama] etkin olmaktadır. Bu gelişmelerinde ancak bir devletin ve devlet organlarının alabileceği kararlar olduğu açıktır¹.

Bunun açık örneğini de Çine'de görmekteyiz. Çine Heyet-i Milliyesi aldıkları kararları kayıt altında tutarak, Heyet-i Milliye'lerin nasıl ve kimlerden oluştuğunu, çeşitli kongrelere üyelerin nasıl seçildiklerini, atamaların nasıl ve nerelere yapıldığını, kuva-yı milliyenin geçimin nasıl sağlandığını, sağlık sorunların nasıl çözümlenmeye çalışıldığını, iletişimin nasıl sağlandığını, bölgenin önemli Kuva-yı Milliye önderleriyle irtibatın ve onların isteklerinin nasıl gerçekleştirildiğini öğrenmemizi sağlamaktaydı.

Çine Heyet-i Milliyesi belirttiğimiz üzere bir hükümet gibi görev yaparak atama işlerini üstlenmekteydi. Örneğin; işlerin yoğunlaşması üzerine yazıların takibi için katip, vaz'ı yed komisyonuna katip atanması, Nazilli Heyet-i Merkeziyesi'ne üye olarak Çine'den Hacı Süleyman Efendinin seçilmesi veya bir süre sonra bu görevine son verilerek yerine bir başkasının seçilmesi, oktrova vergi memurluğuna, Kuva-yı Milliye sandık eminliğine, Muğla'da yapılacak olan kongreye üye seçilmesine ve telgrafla iletişimin sağlıklı sağlanabilmesi için yeni memur atanmasına bakıldığı gibi, bunların maaşların ödenmesi ve arttırılması gibi kararlara imza atılmaktaydı.

Yine bir hükümet gibi görev yaparak, vergi gelirlerine veya terk edilen mallara el koyma yetkisiyle kendini donatabilmekteydi. Firarı Rumlara ilişkin ev veya tarlalara el koymakta, zeytin mahsullerini de müzayede yöntemiyle satarak kuva-yı milliyeye gelir elde edebilmekte, vergi artırımına gitmekteydiler.

¹ Bülent Tanör, *Kurtuluş Üzerine 10 Konferans [Türkiye 1918-1923]*, Cumhuriyet Gazetesi Cuma Kitapları, İstanbul 1997, s. 72-73

Düyun-u Umumiye ambarlarında yer alan ürünlere de el koyarak muhtaç muhacirlere dağıtmaktaydılar. Aşar ambarlarındaki yağlara da Kuva-yı Milliye adına el koymaktaydılar. Yine çeşitli ürünlerin depolanması için kiralama yoluna gitmekteydiler. Kuva-yı Milliye'nin ve yeni asker alımı sırasında alınan askerlerin yiyecek gereksinimlerinin karşılanması için gerekli satın alımın yapılması sağlanmaktaydı.

Ayrıca, yabancı heyetleri veya temsilcileri de karşılamakta, onlardan bilgi almakta veya bilgi verebilmekteydiler. Örneğin, İngiliz miralayı Emiling, Heyet-i Milliye ile görüşmek zorunda kalmaktaydı.

Heyet-i Temsiliye, sağlık işlerinin de düzenlenmesinde rol oynamaktaydı. Çine'de bulunan okulun savaş nedeniyle işlevsiz hale gelmesi ile birlikte hastane olarak kullanılmasını sağlamaktaydı. Buraya 175. Alay doktorunu atamakta, ilaç alımını yapmakta ve hastanede çalışanların maaşlarını belirleyerek ödemenin yapılmasını sağlamaktaydılar. Yerellikten ulusallığa geçme açısından Türkiye Büyük Millet Meclisi ile de uyum içinde çalışılmasını istemekteydiler. Ankara'ya gönderilecek kişilerin seçilmesi, yol ve yiyecek masraflarının karşılanmasını üstlenmekteydiler.

SÖZLÜK

Avdet	: Geri gelme, dönüş
Ba'de-mâ	: Bundan sonra
Cibâyet	: Vergilerin ve başkaca devlet gelirlerinin tahsili
Der-dest	: Tutma, elde olan
Ebniye	: Binalar, yapılar
Edviye	: İlaçlar
Elzem	: Lüzumlu
Enfâ'	: Daha faydalı
Esmân	: Bedel, kıymet
Eyyâm	: Günler
Fekk	: Bozma, kopara, kesme
Fürûht	: Satma, satış
Hâlât	: Keyfiyetler
Hayriyye	: Hayırla, iyilikle ilgili
İ'tâ'	: Verme, ödeme
İ'zâm	: Yollama, gönderme
Îâşe	: Geçindirme, besleme
İhrâz	: erişen, elde etme
İksâ'	: Giydirme
İlsâk	: Bitiştirme, kavuşturma
İnhilâl	: Dağılma, çözülüp açılma
İntihâb	: Seçme, seçilme, seçim
İrâe	: Gösterme, tayine etme
İrsâl	: Gönderme, yollama
İsticâr	: Kiralama, kira ile tutma
İstihlâk	: Harcama, harcamak suretiyle tüketme
İstirhâm-nâme	: Bir rica maksadıyla yazılan mektup
İstizân	: İzin isteme, danışma
İş'âr	: Yazı ile bildirme, haber verme
İşaât	: Haber yayma, herkese duyurma
İttihâz	: Kabul etme
Kâin	: Var olan
Kâzib	: Yalan söyleyen, yalancı
Kırâat	: Okuma
Ma'delet	: Adalet, insafılık

Mahâzîr	: Engeller
Mârr-üz-zikr	: Zikri (yukarıda) geçmiş olan
Mebhûs	: Sözü geçmiş
Mebnî	:den dolayı,den ötürü
Mesâib	: Felaketler, uğursuzlar
Mevâşî	: Davar (koyun, keçi) ve mal (öküz, inek) gibi hayvanlar
Mevrid	: Varacak yer, varacak yol
Muâmelât	: Dairelerde yapılan kayıt
Muattal	: Bırakılmış, kullanılmaz, battal, boş, işsiz
Muhâceret	: Göç etme, göç
Muharrer	: Yazılmış, yazılı
Muhrec	: Dışarı çıkarılmış
Mukarrerât	: Kararlar
Muvakkate	: Süreksiz, geçici
Muzâfât	: Bir şeyin ekleri; bir merkezin şubeleri, kolları
Mübâyâa	: Satın alma
Müddahar	: Biriktirilmiş, toplanıp saklanılmış
Müsinn	: Yaşlı, kocamış, ihtiyar
Müskirât	: Sarhoş eden, sarhoşluk veren şeyler
Müş'ir	: Haber veren, bildiren (yazı ile)
Mütebâkî	: Geri kalan, artan
Mütedâir	: dair, dolayı, üzerinde
Mütehavvil	: Değişen, değişmiş
Mütekaidin	: Emekliye ayrılmışlar, emekliler
Mütemâdiyen	: Sürekli olarak
Mütevakkıf	: Bir şeye bağlı olan, ancak onunla olabilen
Müttahiden	: Birlikte, beraber olarak
Râdde	: Aşağı yukarı tahmin edilen miktar veya zaman
Re's	: Baş, kafa
Riyâset	: Başkanlık
Rüseâ'	: Reisler, başkanlar
Serîa	: Çabuk, hızlı
Sezâ	: Uygun, yaraşır
Şehrî	: Aylık
Tahavvül	: Değişme, dönme
Tahrîriyye	: Yazı ile
Taksirât	: Kusurlar, suçlar, alın yazısı
Te'cîl	: Sonraya bırakma, geciktirme
Te'diye	: Ödeme
Tebeddülât	: Değişiklikler, değişiklik
Tedvîr	: Döndürme, çevirme
Teemmül	: İyice, etraflıca düşünme
Tefrîk	: Ayırma, seçme
Tekâsül	: Üşenme, tembellik, ilgisizlik
Tenâkus	: Eksilme, azalma
Teşrîn-i Evvel	: Ekim
Teşrîn-i Sâni	: Kasım
Tevdîan	: Bırakarak, emanet ve teslim edilerek
Tezâyüd	: Sıkışma, çoğalma
Umûr	: İşler, hususlar
Vaz'ı-yed	: El koyma
Vukuf	: Anlama, bilme, bilgi, haberli olma
Yevm	: Gün
Zükûr	: Erkekler

KAYNAKÇA

A) ArşivKaynakları:

Çine Kuva-yı Milliye Heyeti Karar Defteri
Bab-ı Ali Dahiliye Nezareti Şifre Kalemî Evrakı (DH.ŞFR)
Katalog No: 107/23
Katalog No: 107/84
Katalog No: 107/110
Katalog No: 108/11

B) Yayınlar:

Ahmet Tütenk, *Milli Mücadele'de Denizli*, İzmir 1949
Alev Çoşkun, *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu, En Uzun 15 Gün! Ödemiş Direnişi*, İstanbul 1996
Ali Fuat Türkogeldi, *Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi*, Ankara 1949
Ali Haydar Avcı, *Zeybeklik ve Zeybeklerin Tarihi*, İstanbul 2004
Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi II, Anadolu'da Yunan Mezalimi, Ankara 1996
Asaf Gökbel, *Milli Mücadelede Aydın*, Aydın 1964,
Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 2, Mayıs 1999
Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt 9, Ekim 2002
Atatürk'ün Bütün Eserleri, Cilt Kasım 2003
Bülent Tanör, *Kurtuluş Üzerine 10 Konferans [Türkiye 1918-1923]*, Cumhuriyet Gazetesi Cuma Kitapları, İstanbul 1997
Celal Bayar, *Ben de Yazdım, Cilt 1*, Sabah Kitapları 48, İstanbul 1997
Celal Bayar, *Ben de Yazdım Cilt 6*, Sabah Kitapları 52, İstanbul 1997
Doğu Ergil, *Milli Mücadelenin Sosyal Tarihi*, Ankara 1981
Doğan Avcıoğlu, *Milli Kurtuluş Tarihi, Cilt 1*, İstanbul 1977
Enver Ziya Karal, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi (1918-1965)*, İstanbul 1973
Ergün Aybars, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, İzmir 2000
Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, Ankara 1983
İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey*, Ankara 1989
M. Ali Muslu, *İlçemiz Çine*, Hür Efe Matbaası, İzmir 1985
M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali", *Askeri Mecmua, Cilt 1*, 1 Mart 1937, Sayı 45
M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali", *Askeri Mecmua, Cilt 2*, 1 Haziran 1937, Sayı 46
M. Şefik, "İstiklal Harbinde 57. Tümen ve Aydın Milli Cidali", *Askeri Mecmua, Cilt 3*, 1 Eylül 1937, Sayı 47
Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Dönemi'nde Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart 1919-2 Ağustos 1920)*, Ankara 1998
Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk (1919-1927)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1997
Nilüfer Hatemi, *Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri 2. Cilt*, İstanbul 2002
Nurdoğan Taçalan, *Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Haziran 1981
Nuri Köstüklü, *Milli Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, Ankara 1999
Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, Ankara 1990
Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali, Cilt 1*, İstanbul 1987

Sabri Sürgevil, *Bozdoğan (1919-1923)*, İzmir 1999

Sıtkı Aydınel, *Güney Batı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekatı*, Ankara 2002

Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele Mutlakiyete Dönüş (1918-1919)*, Cilt 1, İstanbul 1992

Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Son Meşrutiyet (1919-1920)*, Cilt 2, İstanbul 1992

TBMM Gizli Celse Zabıtları Cilt 1, 24 Nisan 1336 (1920) – 21 Şubat 1336 (1921)

Toktamış Ateş, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul 1993

Türkmen Parlak, *Yunan Ege'ye Nasıl Geldi, İşgalden Kurtuluşa 1*, İzmir 1982

Yavuz Abadan, *Mustafa Kemal ve Çetecilik*, İstanbul 1972

Yücel Özkaya, *Milli Mücadele'de Ege Çevresi*, Ankara 1994

Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, Cilt 1, Ankara 1993

Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, Cilt 2, Ankara 1994

C) Sözlük:

Ş. Sami, *Kamus-ı Türki*, der-saadet 1317

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1970

.

EKLER

**Çine Kuva-yı Milliye Heyeti Karar Defterinden
Seçme Karar Örnekleri**

مقدمه	نسخه	عنوان
۱	نسخه	مقدمه بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذي هدانا لهذا... ...
۲	نسخه	
۳	نسخه	

مفراقت

عَيْنًا قَبْرًا

ناتج

مفراقت

باسم الله الرحمن الرحيم
 صيرتني الله تعالى من عباده
 الذين لا ينطقون
 ولا يعقلون
 ولا يروون
 ولا يسمعون
 ولا يشعرون
 ولا يفهمون
 ولا يحسبون
 ولا يحكمون
 ولا يمشون
 ولا يركبون
 ولا يمشون
 ولا يركبون
 ولا يمشون
 ولا يركبون

١٠
 ١١
 ١٢
 ١٣
 ١٤
 ١٥
 ١٦
 ١٧
 ١٨
 ١٩
 ٢٠

بسم الله الرحمن الرحيم
 صيرتني الله تعالى من عباده
 الذين لا ينطقون
 ولا يعقلون
 ولا يروون
 ولا يسمعون
 ولا يشعرون
 ولا يفهمون
 ولا يحسبون
 ولا يحكمون
 ولا يمشون
 ولا يركبون
 ولا يمشون
 ولا يركبون
 ولا يمشون
 ولا يركبون

٢١
 ٢٢
 ٢٣
 ٢٤
 ٢٥
 ٢٦
 ٢٧
 ٢٨
 ٢٩
 ٣٠

بسم الله الرحمن الرحيم
 صيرتني الله تعالى من عباده
 الذين لا ينطقون
 ولا يعقلون
 ولا يروون
 ولا يسمعون
 ولا يشعرون
 ولا يفهمون
 ولا يحسبون
 ولا يحكمون
 ولا يمشون
 ولا يركبون
 ولا يمشون
 ولا يركبون
 ولا يمشون
 ولا يركبون

٣١
 ٣٢
 ٣٣
 ٣٤
 ٣٥
 ٣٦
 ٣٧
 ٣٨
 ٣٩
 ٤٠

مفت

مکتبہ

[illegible]

هفت

مدافع مد جمعی

عیناقرار

شماره
تاریخ

برای آموزش و تمرین در وقتان معین بجز در وقت کوه و در وقت
مرد و عیسی ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر

۶۶

احیای حیات عذبه ایضاً بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر

۶۵

عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر

نظمه ایضاً بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر
عقیده ایضا بقدره برآید و این بنا بر معنی شده و در این بنا بر

۶۶

Bu kitap, İstanbul'da kurulu,
AYDIN İLİ VE İLÇELERİ KÙLTÜR VE EĞİTİM DERNEĞİ'nce basılmıştır.
Yayın No: 7

09/06/1961 İzmir'de doğdu.
Öğrenim yaşamını İzmir'de
tamamladı.

İlkokulu Topaltı
İlkokulu'nda, Ortaokulu Şehit
Fethi Bey Ortaokulu'nda ve
Lise'yi Atatürk Lisesi'nde

okudu.

Lisans eğitimini Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih
Bölümü'nde tamamladı.

Yüksek Lisans ve Doktora öğrenimi Dokuz Eylül
Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde
yaptı.

Adnan Menderes Üniversitesi'nde Atatürk İlkeleri ve
İnkılap Tarihi okutmanı olarak 1993 yılında göreve başlayan
Mehmet Başaran, 2000 yılından bu yana da aynı üniversitenin
Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesi
olarak görev yapmaktadır.

Çeşitli dergilerde yazıları yayınlanmış olup, "Tanzimat'tan
Cumhuriyet'e Tire" ve "19. Yüzyılda Karacasu, Temettuat
Defterleri Salnameler Kapsamında" adlı iki kitabı bulunan
yazar, evli ve bir çocuk babasıdır.

ISBN: 975 - 00966-0-6

ارشد و دکتری
ای ای ای ای ای ای
ای ای ای ای ای ای